

De wijk Inc.

Ondernemerschap en
arbeidsparticipatie in aandachtswijken

Raad voor Werk en Inkomen
november 2007

Inhoudsopgave

Leeswijzer.....	4
1. Voorwoord.....	5
2. Samenvatting/beantwoording adviesaanvraag	5
2.1 Hoe kunnen private partijen betrokken worden bij het oplossen van arbeidsmarktproblematiek in de aandachtswijken?	7
2.2 Beantwoording adviesaanvraag.....	8
3. Afbakening.....	16
3.1 Relatie arbeidsparticipatie en leefbaarheid & sociale cohesie	16
3.2 Werkgelegenheid en bedrijvigheid bevorderen in de wijk	17
3.3 Conclusie	20
4. Wensen en mogelijkheden van betrokken partijen in de wijken.....	21
4.1 Bewoners	21
4.2 Gemeenten.....	28
4.2.1 Regie	29
4.2.2 Werk en inkomen	29
4.2.3 Wonen	32
4.2.4 Economische structuur.....	34
4.2.5 Gemeente als werkgever/opdrachtgever	35
4.3 Woningcorporaties	36
4.3.1 Herstructurering.....	36
4.3.2 Inzet van vastgoed	37
4.3.3 Ruimte voor werk en ondernemen.....	38
4.3.4 Contact met bewoners	39
4.3.5 Woningcorporatie als werkgever/opdrachtgever	39
4.4 Bedrijfsleven	40
4.4.1 Business	40
4.4.2 Medewerkers	40
4.4.3 Vestigingsklimaat	41
4.4.4 Ondernemingsklimaat.....	41
4.4.5 Goodwill.....	44
4.5 Onderwijs.....	45
4.6 Begeleiders naar werk.....	46
4.7 Rijk.....	46

5. Aanbevelingen.....	48
5.1 Volume en samenhang in de wijkaanpak.....	48
5.2 Het stimuleren van bedrijvigheid en werkgelegenheid	54
5.3 Het bereiken en bemiddelen van bewoners.....	60
Literatuur	67
Bijlage 1: Adviesaanvraag	70
Bijlage 2: Overzicht gesprekspartners bij totstandkoming RWI Advies Wijk en Werk...72	
Bijlage 3: Samenstelling begeleidingscommissie Wijk en Werk	74
Bijlage 4: Tabellen CBS	75

Leeswijzer

In *hoofdstuk 2* vindt u een samenvatting van het advies en de beantwoording van de adviesaanvraag van de minister.

Hoofdstuk 3 is de afbakening van het advies. Daarbij wordt ingegaan op de relatie tussen arbeidsparticipatie enerzijds en leefbaarheid en sociale cohesie anderzijds. Daarnaast komt de arbeidsparticipatie in de wijken in relatie tot het reguliere – landelijke, regionale en lokale – arbeidsmarktbeleid aan de orde.

Centraal uitgangspunt van de RWI is dat private partijen betrokken kunnen worden bij het brengen van werk en bedrijvigheid naar de wijk, als zij daarbij zélf een evident zakelijk belang hebben.

Een aantal spelers is cruciaal bij het realiseren van werkgelegenheid in de wijken: gemeenten, woningcorporaties, ondernemers, onderwijs, de begeleiders en *last but not least* de bewoners. Ieder van de genoemde partijen heeft op het gebied van wijkvernieuwing iets te bieden, maar heeft in de regel ook anderen nodig om zélf te kunnen leveren. In wisselende coalities werken de partijen samen aan werk in de wijk.

In *hoofdstuk 4* worden de afzonderlijke mogelijkheden en wensen van de verschillende actoren in beeld gebracht.

Vervolgens beschrijft *hoofdstuk 5* tegen welke belemmeringen deze partijen in de praktijk aanlopen en welke obstakels resultaatgerichte samenwerking in de weg staan. Hierbij doet de RWI een aantal aanbevelingen om de samenwerking te verbeteren en de slagkracht van lokale spelers bij het bevorderen van werkgelegenheid en bedrijvigheid in de aandachtswijken te vergroten.

1. Voorwoord

Op 5 juni 2007 ontving de Raad voor Werk en Inkomen van minister Vogelaar voor Wonen, Wijken en Integratie (WWI) de adviesaanvraag Wijk en Werk. De RWI wil graag met dit advies specifiek vanuit de invalshoek ‘werk’ een bijdrage leveren aan de revitalisering van de veertig aandachtswijken. Dit omdat de Raad – ondanks de problemen – veel kansen ziet voor de aandachtswijken én hun bewoners.

Zo is het vinden van werk dé kans voor mensen om vooruit te komen in het leven. De kans op werk brengt ook perspectief in de wijken. Waar arbeidsparticipatie (nog) niet aan de orde kan zijn, is maatschappelijke participatie (weer meedoen, anderen ontmoeten) een eerste stap met een eigen toegevoegde waarde voor de sociale cohesie. Vooruitgang betreft niet alleen de financiële situatie van de wijkbewoners, het gaat óók om hun persoonlijke en sociale ontwikkeling.

Het organiseren van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk is in zijn aard beperkt. De meeste wijkbewoners zijn aangewezen op de gewone – vaak regionale – arbeidsmarkt en het daartoe ingerichte reguliere arbeidsmarkt- en re-integratiebeleid. Het op wijkniveau aanpakken van arbeidsmarkt knelpunten moet dan ook gezien worden als een aanvulling op of verbijzondering van dat reguliere lokale, regionale en landelijke arbeidsmarktbeleid. Maar wel een aanvulling of verbijzondering die nieuwe perspectieven biedt.

Deze verbijzondering is volgens de RWI gerechtvaardigd vanwege de hardnekkige problemen in de veertig aandachtswijken en de belangrijke rol die werkloosheid daarbij speelt. Anders gezegd: het vinden of behouden van werk is zo belangrijk voor de sociale cohesie in de aandachtswijken dat dit aparte aandacht en inzet verdient.

Om de adviesaanvraag van de Minister te beantwoorden, gaf de RWI allereerst Nicis Institute opdracht projecten te inventariseren waarin publieke en private partijen samenwerken om lokaal de arbeidsparticipatie te bevorderen. Ten tweede heeft de Raad aan het CBS gevraagd een statistische analyse te maken van het arbeidspotentieel in de veertig aandachtswijken. Ten derde is een drietal expertmeetings georganiseerd met woningcorporaties, ondernemers en begeleiders naar werk. Daarnaast vonden er veel gesprekken plaats met betrokken personen. Ten slotte was er een begeleidingscommissie betrokken bij de totstandkoming van het advies en zijn LCR, CWI, UWV en Aedes geconsulteerd over het conceptadvies. Graag maak ik van de gelegenheid gebruik om alle betrokkenen te danken voor hun inbreng. Bij de opstelling van het advies is daar dankbaar gebruik van gemaakt.

De praktische aanbevelingen in dit advies zijn erop gericht de lokale spelers te ondersteunen en te stimuleren bij het halen van werk naar de wijk en het aan het werk helpen van wijkbewoners. Behoud van bedrijvigheid en ruimte voor (nieuw) ondernemerschap zijn van groot belang voor de vitaliteit van de wijk en bieden kansen op werk.

Gezien de gunstige conjuncturele omstandigheden én de beschikbaarheid van onbenut arbeidspotentieel in de wijken, is dit het moment om werk en ondernemerschap in de wijken te stimuleren. Dat moet lokaal gebeuren. Het is aan de steden om de juiste partijen bijeen te brengen, stedelijke trekkers echt de ruimte te geven en te faciliteren, en zodanig de wensen van de ene partij met de mogelijkheden van de andere te

combineren, dat er praktijken ontstaan die voor het werk in de wijk het verschil kunnen maken. De RWI roept de steden, maar ook het bedrijfsleven, de woningcorporaties en het onderwijs daartoe op in dit advies.

Namens de Raad en de daarin vertegenwoordigde partijen – werkgevers, werknemers en gemeenten – spreek ik de hoop en verwachting uit dat dit advies kan bijdragen aan verbetering van de woon- en werksituatie in de veertig wijken.

Jan van Zijl,
voorzitter Raad voor Werk en Inkomen

2. Samenvatting/beantwoording adviesaanvraag

2.1 Hoe kunnen private partijen betrokken worden bij het oplossen van arbeidsmarktproblematiek in de aandachtswijken?

In deze paragraaf geeft de RWI antwoord op de adviesaanvraag van de minister voor WWI. Voordat de afzonderlijke adviesvragen worden beantwoord, gaat de Raad eerst in op de kernvraag die uit de afzonderlijke adviesvragen valt op te maken: hoe kunnen private partijen betrokken worden bij het oplossen van arbeidsmarktproblematiek in de aandachtswijken?

Met die kanttekening dat de mogelijkheden voor echt wijkgericht arbeidsmarktbeleid beperkt zijn (zie het antwoord op vraag 1 in paragraaf 2.2), constateert de Raad dat de arbeidsmarktproblematiek via twee centrale doelstellingen aangepakt kan worden:

- werkgelegenheid bevorderen, via het behoud of de terugkeer van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk;
- werkloosheid bestrijden, via het mobiliseren van het arbeidspotentieel in de wijk.

De Raad voor Werk en Inkomen gaat ervan uit dat private partijen betrokken kunnen worden bij het oplossen van de arbeidsmarktproblematiek, als zij daarbij zelf een evident zakelijk belang hebben.

Een aantal spelers is cruciaal bij het aanpakken van arbeidsmarktknelpunten in de wijk: gemeenten, woningcorporaties, ondernemers, onderwijs, begeleiders en *last but not least* bewoners. Het Rijk heeft geen rol in de lokale samenwerkingsverbanden, maar speelt wel een ondersteunende rol. In hoofdstuk 4 zijn de wensen en belangen van deze partijen op een rijtje gezet. Hieruit blijkt dat met name gemeenten (beleidsinstrumenten, financiële middelen) en woningcorporaties (inzet van vastgoed, contacten met bewoners, de woningcorporatie als opdrachtgever) diverse mogelijkheden hebben om initiatieven in de wijk te ontwikkelen. Het bedrijfsleven kan op allerlei manieren de arbeidsmarktknelpunten in de wijk oplossen, maar dan moet wel een aantal wensen (met name een veilig en goed vestigings- en ondernemingsklimaat) worden ingewilligd.

De vele praktijkvoorbeelden in dit advies laten zien dat partijen elkaar in sommige steden goed weten te vinden en samen de wijkbewoners op weg helpen naar werk in de wijk. De RWI is onder de indruk van en geïnspireerd door die goede voorbeelden. Maar: lang niet overal wordt zo goed samengewerkt. En: één goed (tijdelijk) project is meestal niet voldoende om de werkgelegenheid te bevorderen en de werkloosheid te bestrijden.

De Raad voor Werk en Inkomen adviseert gemeenten om heel goed na te gaan wat er in hun wijken al gebeurt. Wie werkt met wie samen, welke activiteiten worden ondernomen? Als stedelijke trekkers als woningcorporaties en ROC's zeer actief zijn en initiatieven ontplooiën, moeten zij daarvoor vooral de ruimte krijgen. De gemeente ondersteunt hierbij. Zitten er witte vlekken in de aanpak, dan is het aan gemeenten om die te benoemen en partijen bij elkaar te brengen om alsnog tot concrete activiteiten te komen. De gemeente – of een andere partij die vanuit zijn belangen die coördinerende rol op zich wil nemen – zorgt op die manier voor versnelling en volume in de wijkaanpak.

Om partijen hierin tegemoet te komen, heeft de RWI een Checklist Praktijkvoorbeelden opgesteld. De Raad adviseert gemeenten om met behulp van de checklist van aandachtsgebieden en praktijkvoorbeelden na te gaan of in hun wijkactieplannen al het mogelijke wordt gedaan om de arbeidsparticipatie en bedrijvigheid te bevorderen. En of er nog witte vlekken zijn. De concrete praktijkvoorbeelden zijn volgens de Raad inspirerend en bieden de lokale partijen aanknopingspunten voor samenwerkingsvormen en een concrete en praktische aanpak. De praktijkvoorbeelden zijn in de tekst van het advies in kaders beschreven. Een groot aantal voorbeelden is bovendien terug te vinden in de uitgebreide projectinventarisatie die de RWI door Nicis heeft laten uitvoeren (www.rwi.nl/wijk).

Ook de minister kan in het kader van de charters die zij afsprekt met de achttien steden gemeenten wijzen op de noodzaak om werk in de wijk integraal en samen met andere partijen aan te pakken, en eventuele witte vlekken benoemen.

Er zijn volop kansen. Uit de statistische analyse die het CBS in opdracht van de RWI heeft gemaakt, blijkt dat een derde van de niet-werkenden in de aandachtswijken aan het werk wil. Ter vergelijking: in de rest van Nederland wil een kwart van de niet-werkenden aan het werk. Tegelijkertijd kampen veel sectoren met personeelstekorten. Zij zullen in dit licht eerder geneigd zijn langdurig werklozen een kans te geven.

De praktische aanbevelingen van de RWI zijn erop gericht de lokale spelers te ondersteunen en te stimuleren bij het halen van werk naar de wijk en het aan het werk helpen van wijkbewoners. Gezien de gunstige conjuncturele omstandigheden én de beschikbaarheid van onbenut arbeidspotentieel in de wijken, zijn deze aanbevelingen te bezien als een duwtje in de juiste richting: meer werk voor wijkbewoners.

2.2 Beantwoording adviesaanvraag

1. Welke bijdrage kan vergroting van arbeidsparticipatie leveren aan de sociale cohesie en de leefbaarheid in deze aandachtswijken?

Het aanpakken van arbeidsmarktknelpunten op wijkniveau moet gezien worden als een aanvulling op of verbijzondering van het reguliere lokale, regionale en landelijke arbeidsmarktbeleid. Het organiseren van werkgelegenheid en bedrijvigheid in de wijk is in zijn aard beperkt: de meeste wijkbewoners zijn aangewezen op de gewone, regionale arbeidsmarkt en het daartoe ingerichte reguliere arbeidsmarkt- en re-integratiebeleid. De verbijzondering is volgens de RWI gerechtvaardigd vanwege de hardnekkige problemen in de veertig aandachtswijken en de belangrijke rol die werkloosheid daarbij speelt. Het gaat dan primair om het bevorderen van arbeidsparticipatie in het algemeen en het perspectief op ‘sociale stijging’ voor de bewoners van de aandachtswijken in het bijzonder. Het vinden of behouden van werk is voor deze bewoners zo’n belangrijke factor bij het vooruit komen in het leven, dat dit aparte aandacht en inzet verdient.

Los van het intrinsieke belang heeft arbeidsdeelname van bewoners ook een positief effect op de leefbaarheid en sociale cohesie in de wijk. Dat is zeker het geval als de arbeidsdeelname in de wijk zelf kan plaatsvinden doordat bedrijvigheid behouden blijft of toeneemt. Zo leidt de terugkeer van de supermarkt of het behoud van de kleine middenstanders ertoe dat het voorzieningenniveau in een wijk wordt opgekrikt. Ook de aanstelling van een speeltuinbeheerder en het creëren van stageplaatsen voor jongeren

op nabijgelegen bedrijventerreinen hebben een positief effect op de leefbaarheid. En: een bouwplaats waar lokale jongens aan het werk zijn, heeft minder te lijden van criminaliteit.

Sommige bewoners van de aandachtswijken hebben een (heel) grote afstand tot de arbeidsmarkt. Het is een illusie om te denken dat in een tijdsbestek van vier of acht jaar alle werklozen uit deze wijken aan het werk geholpen kunnen worden. Wat kan wel: kansen op werk en daarmee perspectief brengen in wijken. Waar arbeidsparticipatie (nog) niet aan de orde kan zijn, is maatschappelijke participatie (weer meedoen, anderen ontmoeten) een eerste stap met een eigen toegevoegde waarde voor de sociale cohesie.

2. Welke concrete initiatieven en ideeën bestaan er in de private sector om invulling te geven aan wijkgerichte projecten ter oplossing van de arbeidsmarktproblematiek?

De Raad voor Werk en Inkomen heeft het Nicis Institute opdracht gegeven een inventarisatie te maken van praktijkvoorbeelden. Het gaat hier om wijkgerichte projecten ter oplossing van de arbeidsmarktproblematiek waarbij ook private partijen betrokken zijn (zie www.rwi.nl/wijk). De praktijkvoorbeelden laten zien dat er ten eerste al heel veel gebeurt, en ten tweede dat partijen elkaar weten te vinden om samen de wijkbewoners op weg te helpen naar werk. De Raad is onder de indruk van en geïnspireerd door deze praktijkvoorbeelden.

Globaal zijn er vier categorieën praktijkvoorbeelden te onderscheiden:

- projecten gericht op het mobiliseren en ondersteunen van mensen op weg naar maatschappelijke participatie of werk;
- projecten gericht op het ondersteunen van ondernemers en het bevorderen van zelfstandig ondernemerschap en wijkconomie;
- projecten gericht op jongeren waarbij leren en werken gecombineerd worden;
- projecten gericht op vacaturevulling.

3. Wat is de opbrengst van lopende of afgeronde initiatieven, afgezet tegen de inspanning die gepleegd wordt?

Betrokkenen bij de meeste projecten¹ zijn zelf tevreden over de tot nu toe behaalde resultaten. De projecten definiëren de resultaten als: aantallen deelnemers, het organiseren van onderwijs, aantallen geplaatste deelnemers, aantallen deelnemers die een baan gevonden hebben, het oprichten van een fysieke infrastructuur en het bouwen aan sociale cohesie in de wijk. Daarnaast worden als resultaten vermeld: het verbreden van het eigen netwerk, het leren van elkaars expertise, et cetera. Het oprichten van een nieuw samenwerkingsverband is soms al een doel op zich en ingewikkeld genoeg, nog los van de resultaten die het project weet te boeken.

Het is niet mogelijk om op basis van de geïnventariseerde praktijkvoorbeelden een kosten-batenanalyse te maken. Een transparante boekhouding ontbreekt in veel projecten en ook de monitoring van de resultaten laat vaak te wensen over.

¹ Nicis Institute, *Arbeidsparticipatie wijken; Analyse praktijkvoorbeelden*, Den Haag, november 2007, zie bijlage.

4. Tegen welke belemmeringen lopen partijen aan bij de ontplooiing van deze initiatieven?

De RWI onderscheidt drie clusters van belemmeringen waar partijen tegenaan lopen bij het ontplooiën van initiatieven in de wijk. Een eerste belangrijke belemmering is het gebrek aan volume en samenhang in de wijkaanpak. Het gaat dan om de welbekende ‘projectencarrousel’: een project gaat voortvarend van start, verzandt na verloop van tijd en wordt opgevolgd door weer nieuwe projecten. Er zijn actieve gemeenten, corporaties, ondernemers, onderwijsinstellingen en anderen die veel initiatieven ontplooiën, terwijl elders veel minder wordt ondernomen. Er zit niet altijd samenhang in de keuze van de projecten. Bij de samenwerking met andere partijen is onduidelijk wie probleemeigenaar is en hoe er beter kan worden gestuurd zonder te institutionaliseren. Hoe kun je vaart en volume maken? Ondernemers en woningcorporaties klagen veelvuldig over de traagheid van het gemeentelijk ambtelijk apparaat. Hierdoor ontstaat het risico dat private partners hun oorspronkelijk enthousiasme verliezen en afhaken. Daarnaast speelt de gemeentelijke verkokering, met soms weinig afstemming tussen de verschillende diensten werk & inkomen, wonen, EZ en maatschappelijke ontwikkeling een rol.

Een tweede belemmering heeft betrekking op het binnenhalen van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk. Vooropgesteld: elke wijk is anders. Lang niet elke wijk is ‘geschikt’ voor bedrijvigheid, al is dit vaak ook een aanneme waardoor kansen blijven liggen. In sommige wijken moet het accent liggen op het behouden en ondersteunen van de gevestigde ondernemers, in andere wijken moet juist nieuwe bedrijvigheid worden aangetrokken. In de oude wijken is vaak beperkt ruimte voor bedrijvigheid. Gemeenten en corporaties staan onder flinke druk om woonruimte te realiseren. Bovendien is het ontwikkelen van bedrijventerreinen erg duur. Onveiligheid is een belangrijke belemmering voor ondernemers in de wijken. Ook de organisatiegraad bij ondernemers in de wijken is een probleem: het is voor ondernemers lastig om hun belangen op de lokale politieke agenda te krijgen. Het beleid ten aanzien van starters verschilt van gemeente tot gemeente en van regeling tot regeling. Er zijn aanzienlijke verschillen in de mogelijkheden om vanuit een uitkeringssituatie te starten als zelfstandige. Als het gaat om het bemiddelen van langdurig werklozen naar vacatures geven werkgevers twee clusters van belemmeringen aan. Ten eerste de afstand tussen gevraagde en beschikbare competenties. Wanneer niet goed wordt gematched, is het afbreukrisico groot. Ten tweede de kosten – van de begeleiding en om de beperkte productiviteit van de werknemer op te vangen – en de administratieve lasten voor werkgevers.

Het derde cluster belemmeringen heeft betrekking op het bereiken en bemiddelen van bewoners. Als het gaat om de bemiddeling van mensen naar werk, zijn de capaciteiten van deelnemers vaak een knelpunt. Deelnemers kampen met een gebrek aan sociale vaardigheden, onvoldoende taalvaardigheid, een gebrekkige motivatie of andere belemmeringen die inschakeling in het arbeidsproces bemoeilijken. Los van de capaciteiten van mensen, hebben deelnemers vaak problemen die eerst opgelost moeten worden voordat werk überhaupt een optie is. Bijvoorbeeld problematische schulden, ziekte, een problematische thuissituatie, weerstand bij de partner of zorgtaken. Soms is het niet mogelijk om voldoende geschikte deelnemers te vinden. Gemeente, UWV en CWI kunnen uit hun kaartenbakken niet vanzelfsprekend de juiste kandidaten aanleveren. Bovendien zijn de meest geschikte en gemotiveerde deelnemers soms helemaal niet uitkeringsgerechtigd. Het is moeilijk om bewoners te vinden die voor de

projecten geschikt zijn aangezien de projectmatige doelgroepbenadering integraliteit of een maatwerk aanpak in de weg staat. Soms is deze benadering zelfs geografisch bepaald en de aan verschillende budgetten verbonden uiteenlopende bestedings- en verantwoordingsvoorwaarden maken het ook niet eenvoudig om geschikte kandidaten te vinden. Bij de uitvoeringsinstanties ontbreekt soms het zicht op met name het ‘zittend bestand’. Dit zijn personen die al geruime tijd van een uitkering afhankelijk zijn. Soms is dit bestand niet altijd aanwezig of zelfs verloren gegaan, ondanks pogingen van gemeenten om er meer zicht op te krijgen.

5. Onder welke voorwaarden kunnen private partijen worden verleid om projecten te starten? Hoe kunnen private partijen door publieke partners worden gestimuleerd of gefaciliteerd?
6. Op welke wijze kan effectieve samenwerking worden vormgegeven? Welke coalities zijn er nodig?
7. Hoe dienen verantwoordelijkheden van de private en publieke partners te worden afgebakend? Welke rollen moeten de verschillende actoren spelen en welke rollen moeten zij vooral niet hebben?
8. Hoe kunnen kleinschalige projecten uitgebreid en ‘gekopieerd’ worden naar andere lokale omstandigheden? Hoe kan volume worden gegenereerd?

Vraag 5, 6, 7 en 8 worden hier samengenomen omdat de antwoorden zeer nauw samenhangen.

Publieke en private partijen kunnen elkaar vinden daar waar ze elkaars wensen en mogelijkheden versterken. Private partijen doen eerder mee als samenwerking voor de wijk ook voor hen iets oplevert. Met andere woorden: als er een zakelijk belang is. Bovendien kan een ‘multipliereffect’ optreden als (institutionele) beleggers naast de corporatie en de gemeente hun vermogens in de wijk investeren.

In hoofdstuk 4 van dit advies zijn de wensen en mogelijkheden van de belangrijkste actoren bij het bevorderen van arbeidsparticipatie in de wijken beschreven. Daarnaast blijkt uit de praktijkvoorbeelden dat private partijen ook op basis van een maatschappelijk belang initiatieven ontplooiën. Of ze worden door andere partijen op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid aangesproken. Bedrijven zetten zich met name graag in voor jongeren, een voor hen interessante doelgroep omdat het mogelijk toekomstige werknemers zijn.

De aanbevelingen van de RWI in hoofdstuk 5 hebben allemaal betrekking op het faciliteren en stimuleren van private partijen door de lokale en landelijke overheid. Waarbij de landelijke overheid ook weer een rol heeft bij het faciliteren en stimuleren van de lokale overheid. De aanbevelingen zijn in tabel 1 op een rijtje gezet.

Waar het vooral aan de gemeente of andere lokale trekkers is om – gegeven de specifieke situatie in de wijk – met plannen te komen, kan het Rijk gemeenten en andere spelers tegemoet komen door hen te faciliteren of stimuleren. Zoals in paragraaf 2.1 al is aangegeven, hebben de gemeenten in de ogen van de RWI een coördinerende rol bij

het beoordelen van de lokale initiatieven om de arbeidsdeelname van de bewoners van de aandachtswijken te bevorderen.

De Raad voor Werk en Inkomen adviseert gemeenten om heel goed na te gaan wat er in hun wijken al gebeurt. Wie werkt met wie samen, welke activiteiten worden ondernomen? Als stedelijke trekkers als woningcorporaties en ROC's zeer actief zijn en initiatieven ontplooiën, moeten zij daarvoor vooral de ruimte krijgen. De gemeente ondersteunt hierbij. Zitten er witte vlekken in de aanpak, dan is het aan gemeenten om die te benoemen en partijen bij elkaar te brengen om alsnog tot concrete activiteiten te komen. De gemeente – of een andere partij die vanuit zijn belangen die coördinerende rol op zich wil nemen – zorgt op die manier voor versnelling en volume in de wijkaanpak. Het waarborgen van de evaluatie na afloop van een project draagt ook bij aan meer volume voor de wijkaanpak. Evalueren is een middel om goede projecten te waarderen, zodat deze gekopieerd kunnen worden door andere gemeenten en een kans krijgen zich in te nestelen in het reguliere beleid, met reguliere, structurele financiering.

Tabel 1: Aanbevelingen RWI aan lokale partijen en landelijke overheid

RWI-advies ² aan lokale partijen	RWI-advies aan het kabinet
<i>Volume en samenhang in de wijkaanpak</i>	
<p>1. De RWI adviseert de gemeenten om in de stad vooral als <u>coördinator</u> van de wijkaanpak op te treden. Samengevat gaat het om:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. stedelijke trekkers de ruimte geven en faciliteren; b. witte vlekken in de samenwerking opsporen en nieuwe initiatieven initiëren; c. goede samenwerking binnen de gemeentelijke diensten, zowel politiek als ambtelijk, organiseren; d. afzonderlijke projecten in de wijk bundelen, regie op de uitvoering in één hand (zie aanbeveling 3); e. de prioriteit voor de wijkaanpak te vertalen via inzet van de best gekwalificeerde medewerkers, ook in de 'frontlijn'. 	
<p>2. De RWI adviseert gemeenten om te beoordelen of bij reeds uitgevoerde en in voorbereiding zijnde projecten voldoende wordt gedaan aan werk in de wijk/de wijk aan het werk.</p> <p>De RWI adviseert de gemeenten om met behulp van de Checklist Praktijkvoorbeelden van de RWI na te gaan of in hun wijkactieplannen al het mogelijke wordt gedaan om de arbeidsparticipatie en bedrijvigheid te bevorderen, of dat er nog witte vlekken zijn. De concrete praktijkvoorbeelden zijn volgens de Raad inspirerend en bieden de lokale partijen aanknopingspunten voor samenwerkingsvormen</p>	<p>4. De RWI geeft de minister voor WWI in overweging om de Checklist Praktijkvoorbeelden van de RWI bij de gemeenten onder de aandacht te brengen.</p>

² De tekst van het advies in deze tabel wijkt soms iets af van de formuleringen in hoofdstuk 5, vanwege het feit dat de adviezen daar in de context van toelichtende teksten staan, en in deze tabel zelfstandig leesbaar moeten zijn.

en een concrete en praktische aanpak.	
<p>3. De RWI adviseert gemeenten om de regie op de uitvoering van de verschillende projecten in de wijk in één hand te brengen. Dat kan de gemeente zijn, maar ook één van de betrokken partijen die vanuit de eigen wensen en mogelijkheden al zeer actief is bij de wijkaanpak (woningcorporatie, ROC).</p>	<p>8. Het is primair aan de minister voor WWI om de analyse en aanbevelingen in dit advies onder de aandacht van gemeenten en andere stedelijke spelers te brengen (zie aanbeveling 4). De geledingen van de RWI zullen het advies actief onder de aandacht brengen van hun achterbannen. De RWI wil zich daarnaast zelf ook inzetten om het advies lokaal te presenteren, bijvoorbeeld via praktijkbijeenkomsten, stedelijke bijeenkomsten voor stakeholders bij de wijkaanpak en regionale themabijeenkomsten.</p> <p>De RWI is – desgevraagd door de minister voor WWI – bereid om in vervolg op dit advies in overleg met de VNG en in samenwerking met Nicis Institute de steden en stedelijke partijen (met name bedrijfsleven, woningcorporaties, onderwijsinstellingen) praktisch te ondersteunen bij het bevorderen van werkgelegenheid en bedrijvigheid in de aandachtswijken.</p>
<p>5. De RWI adviseert de gemeenten om werk te maken van de evaluatie van lopende en nieuwe projecten in de wijk. Evaluatie is geen doel op zichzelf, maar een middel om goede projecten te waarderen, zodat deze gekopieerd kunnen worden door andere gemeenten en een kans krijgen zich in te nestelen in het reguliere beleid, met reguliere, structurele financiering.</p>	
<p>6. De RWI adviseert gemeenten in overleg met ondernemers(-verenigingen) en woningcorporaties een grondige analyse te maken van bestaande werkgelegenheid en bedrijvigheid in de wijk: hoe kun je de sterke punten behouden en waar zitten de aanknopingspunten voor versterking?</p>	
<p>7. De RWI adviseert gemeenten om – samen met het CWI – een grondige analyse van het arbeidspotentieel in de wijk te maken.</p>	
<i>Het stimuleren van bedrijvigheid en werkgelegenheid</i>	
<p>9. De RWI adviseert gemeenten om à la De Hurk in Eindhoven in een deal met het lokale bedrijfsleven afspraken over versterking van de economische structuur en het ondernemingsklimaat in de wijk of stad aan te grijpen voor afspraken over de beschikbaarheid van vacatures en leerwerkplekken voor werkloze wijkbewoners.</p>	<p>10. De RWI adviseert de minister voor WWI om te bezien of woningcorporaties zich extra inzetten voor werk in de wijk, en – indien dit onvoldoende het geval is – het BBSH³ zodanig aan te passen, dat het bevorderen van (arbeids-)participatie van de bewoners en de bedrijvigheid in de wijk een uitdrukkelijk aandachtsgebied van de woningcorporaties wordt.</p>
<p>12. De RWI adviseert gemeenten en woningcorporaties om à la Parkstad Amsterdam</p>	<p>11. De RWI adviseert de minister voor WWI om de organisatiegraad en vertegenwoordiging van de</p>

³ BBSH: Besluit Beheer Sociale Huursector.

<p>een <i>package deal</i> te sluiten en daar zo nodig ook projectontwikkelaars en (institutionele) beleggers bij te betrekken.</p>	<p>ondernemers in de wijk te stimuleren en faciliteren, door te bevorderen dat er in de veertig wijken accountmanagers ondernemerschap worden aangesteld.</p>
<p>13. De RWI:</p> <p>a. roept gemeenten en woningcorporaties op om (meer) ruimte te geven aan (startende) ondernemers in de wijken en rekening te houden met ‘bedrijfscarrières’. Ook vraagt ze hen om bij het ontwikkelen van vastgoed, hier zo nodig projectontwikkelaars en (institutionele) beleggers bij te betrekken.</p>	<p>13. De RWI:</p> <p>b. vraagt het kabinet te onderzoeken in welke mate het wettelijk kader ruimtelijke ordening de ontwikkeling van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk in de weg staat, en het wettelijk kader zo nodig aan te passen;</p> <p>c. vraagt het kabinet meer in het algemeen onderzoek te doen naar de aard van de belemmeringen bij de ontwikkeling van etnisch ondernemerschap in Nederland, in vergelijking met andere landen.</p>
<p>15. De RWI adviseert gemeenten om de ondernemersondersteuning in de aandachtswijken zo in te richten dat die tegelijkertijd toegevoegde waarde heeft voor de wijk, zoals bijvoorbeeld bij het Ondernemershuis het geval is.</p>	<p>14. De RWI adviseert het kabinet om:</p> <p>a. zoveel mogelijk gelijkschakeling van de regelgeving voor het starten vanuit een uitkeringssituatie per uitkeringssoort te bewerkstelligen;</p> <p>b. te bewaken dat microkredieten ook voor startende WW’ers toegankelijk zullen zijn, en als dat niet het geval is, voor WW-gerechtigden een aparte kredietfaciliteit tot stand te brengen;</p> <p>c. mogelijkheden te creëren om deeltijd ondernemen naast de uitkering te faciliteren.</p>
<p>16. De RWI adviseert ROC’s die in één van de veertig wijken gehuisvest zijn om – in overleg met het lokale bedrijfsleven – met hun onderwijscapaciteit de wijk in te gaan, praktijklocaties te zoeken voor stages en leerwerkplekken voor hun leerlingen, en projecten zo in te richten dat ze bij dragen aan het revitaliseren en vergroten van de leefbaarheid in de wijk.</p>	
<p>17. De RWI adviseert gemeenten, CWI, UWV, re-integratiebedrijven, uitzendbureaus e.a. om bij het bemiddelen van werkzoekenden naar vacatures, ook te werken met detacheringconstructies. Voor werkzoekenden voor wie de afstand tot de arbeidsmarkt nog te groot is, maar die er wel aan toe zijn arbeidservaring op te doen, is het in dienst treden bij een detacheerder een goede mogelijkheid om geleidelijk aan, met beperkte risico’s en administratieve lasten voor werkgevers, terug te keren in het arbeidsproces.</p>	
<p>18. Als gemeenten besluiten om in hun aanbestedingen uitvoeringsvoorwaarden met betrekking tot het inzetten van langdurig werklozen op te nemen, adviseert de RWI de volgende zaken in overweging te nemen. Is het soort werk geschikt voor de doelgroep</p>	

<p>werkzoekenden? Zijn er geschikte deelnemers? Wat is de omvang van de aanneemsom en de gemeentegrootte? Is er adequate begeleiding? Is er sprake van flexibiliteit bij het toepassen van de regels (zie voor de uitgebreide tekst par. 5.2)?</p>	
<p><i>Het bereiken en bemiddelen van bewoners</i></p>	
<p>19. De RWI adviseert gemeenten om – samen met CWI, UWV, uitzendbureaus en werkgevers – een gerichte inspanning te zetten op het mobiliseren van de gemotiveerde werkzoekenden in de aandachtswijken. Dit kunnen ze doen door de doelgroep ruim samen te stellen, met zowel uitkeringsgerechtigden (gemeente, UWV), niet-uitkeringsgerechtigden als werkenden met een zwakke positie op de arbeidsmarkt.</p>	<p>23. De RWI adviseert het kabinet: a. om in de (buurt van de) veertig wijken zo spoedig mogelijk in 2008 met ‘toonkamers’ te werken: voorposten waarin CWI, UWV en sociale diensten geïntegreerde dienstverlening aanbieden, waarin klanten in alle gevallen direct worden opgepakt en inzet van re-integratiemiddelen in beginsel vanaf de eerste dag mogelijk is; b. vooruitlopend op de komst van het Participatiefonds in 2009, in elk geval in de achttien steden gemeentelijke voorbereidingstrajecten participatiefonds uit te voeren zodat de steden, zodra dit fonds feitelijk tot stand is gebracht, van start kunnen met een gerichte inzet ervan; c. in het wetsvoorstel Participatiefonds een experimenteerartikel op te nemen, waarmee de inzet van budgetten los van individuele trajecten, bijvoorbeeld voor de versterking van de economische structuur of organiserend vermogen, mogelijk wordt.</p>
<p>20. De RWI adviseert gemeenten en woningcorporaties om samen met instellingen voor zorg en welzijn, en toegespitst op buurten en straten waar de cumulatie van problemen het grootst is, een dergelijke intensieve huis aan huis campagne te starten.</p>	
<p>21. De RWI adviseert gemeenten om: a. net als in activeringscentra het aanbod voor maatschappelijke participatie te bundelen en mede in te zetten voor de wijk; b. daarbij ook de inzet van participatiebanen betrekken; en c. ook te bevorderen dat onafhankelijke arbeidsadviseurs of adviseurs van de vakbeweging bewoners kunnen ondersteunen bij hun mogelijke terugkeer naar de arbeidsmarkt.</p>	<p>22. De RWI blijft aandacht vragen voor de oorspronkelijke doelgroep van haar participatiebanen advies. Personen die vooralsnog niet re-integreerbaar zijn zouden bij uitstek voor een participatiebaan in aanmerking moeten komen.</p>
<p>24b. De RWI adviseert gemeenten en UWV om lokaal afspraken te maken over een werkbare taakverdeling bij wijkgerichte re-integratie en het aanbieden van duale inburgeringstrajecten.</p>	<p>24a. De RWI adviseert de minister voor WWI en de staatssecretaris van SZW om met UWV afspraken te maken over de beschikbaarheid van financiële middelen voor de re-integratie, sociale activering en inburgering van het zittende bestand WW'ers en arbeidsongeschikten in de aandachtswijken. Dit kan bijvoorbeeld door een deel van de financiële middelen en de uitvoeringscapaciteit die nu worden ingezet voor de nieuwe instroom, in te zetten voor het zittende bestand.</p>

3. Afbakening

De eerste vraag in de adviesaanvraag is: welke bijdrage kan vergroting van arbeidsparticipatie leveren aan de sociale cohesie en de leefbaarheid in deze aandachtswijken? De RWI wil de beantwoording van deze vraag gebruiken om te komen tot een afbakening van waar dit advies betrekking op zal hebben. Hierbij wordt in de eerste plaats ingegaan op de relatie tussen arbeidsparticipatie enerzijds en leefbaarheid en sociale cohesie anderzijds. Daarnaast richt het advies zich op vergroting van de arbeidsparticipatie in de aandachtswijken, in relatie tot het lokaal, regionaal en landelijk arbeidsmarktbeleid.

3.1 Relatie arbeidsparticipatie en leefbaarheid & sociale cohesie

In het advies *Stad en Stijging; Sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing* (oktober 2006) bepleit de VROM-raad een nieuwe kijk op stedelijke vernieuwing. De VROM-raad onderscheidt twee dominante perspectieven in de stedelijke vernieuwing. Het eerste perspectief is de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van buurten en wijken. Dan gaat het om de stenen: betere woningen en een betere woonomgeving. Het tweede perspectief is de verbetering van de sociale kwaliteit van het samenleven in de wijken. Dan gaat het om de trits ‘schoon – heel – veilig’, het gedrag van buurtbewoners, de rommel op straat en het portiek et cetera.

De VROM-raad heeft met haar advies een nieuw perspectief op de agenda gezet: het stijgingsperspectief.

‘Er ligt veel nadruk op de leefbaarheid en de sociale samenhang, maar er is weinig aandacht voor de sociale dynamiek die het gevolg is van de aspiraties en ambities van huidige en toekomstige bewoners. Er is veel aandacht voor allerlei ergernissen, maar er is weinig oog voor wat bewoners dagelijks bezig houdt en zorgen baart: de moeite om de eindjes aan elkaar te knopen, de pogingen om een betere baan te vinden of de ongerustheid om de opleiding van de kinderen. Kortom: zorgen om rond te komen en ambities om vooruit te komen in het leven.’
(p. 11)

De Raad voor Werk en Inkomen deelt deze analyse van de VROM-raad: werken en leren zijn dé manieren om vooruit te komen in het leven. Het bevorderen van de arbeidsparticipatie van de bewoners in de aandachtswijken is dan ook van groot belang. In de eerste plaats voor de mensen die (weer) aan het werk gaan. Daarnaast is de maatschappelijke winst evident: in het *Actieplan Krachtwijken* van de minister (juli 2007) wordt gewezen op de ambitie van het kabinet om 200.000 mensen extra aan het werk te krijgen. Een deel van deze extra participatie moet uit de wijken komen. Ook in *Hoe maak je het verschil in de wijk? Aanbevelingen uit het project ‘Nieuwe Coalities voor de Wijk’* (mei 2007, BZK en VROM WW&I) wordt de prioriteit voor de wijkaanpak gelegd bij het onderwijs en de arbeidsmarkt. Wonen en veiligheid worden daarvoor als belangrijke randvoorwaarden gezien.

Als mensen in de wijk aan het werk zijn of gaan, levert arbeidsparticipatie ook een bijdrage aan de leefbaarheid, de levendigheid en de sociale cohesie in de wijk. Bijvoorbeeld doordat het voorzieningenniveau in een wijk wordt opgekrikt met de terugkeer van de supermarkt en het behoud van de kleine middenstanders. Doordat jongeren op nabijgelegen bedrijventerreinen stage kunnen lopen. Doordat een

bouwplaats minder te lijden heeft van criminaliteit als lokale jongens er aan het werk zijn. Of doordat er een speeltuinbeheerder wordt aangesteld. Sommige bewoners van de aandachtswijken hebben een (heel) grote afstand tot de arbeidsmarkt. Het is een illusie om te denken dat in een tijdsbestek van vier of acht jaar alle werklozen uit de aandachtswijken aan het werk geholpen kunnen worden. Wat wel kan: kansen op werk en daarmee perspectief brengen in wijken. Waar arbeidsparticipatie (nog) niet aan de orde is, is maatschappelijke participatie (weer meedoen, anderen ontmoeten) een eerste stap met een eigen toegevoegde waarde voor de sociale cohesie. Opgave is om de komende vier tot acht jaar zodanig kansen te creëren dat zij die kunnen werken ook daadwerkelijk aan het werk geholpen worden. Voor hen voor wie dit (nog) niet mogelijk is, moeten mogelijkheden geboden worden voor maatschappelijke participatie. Deze gecombineerde inzet op arbeidsparticipatie en maatschappelijke participatie sluit aan bij de ambities van het kabinet in het *Actieprogramma Iedereen doet mee* (september 2007).

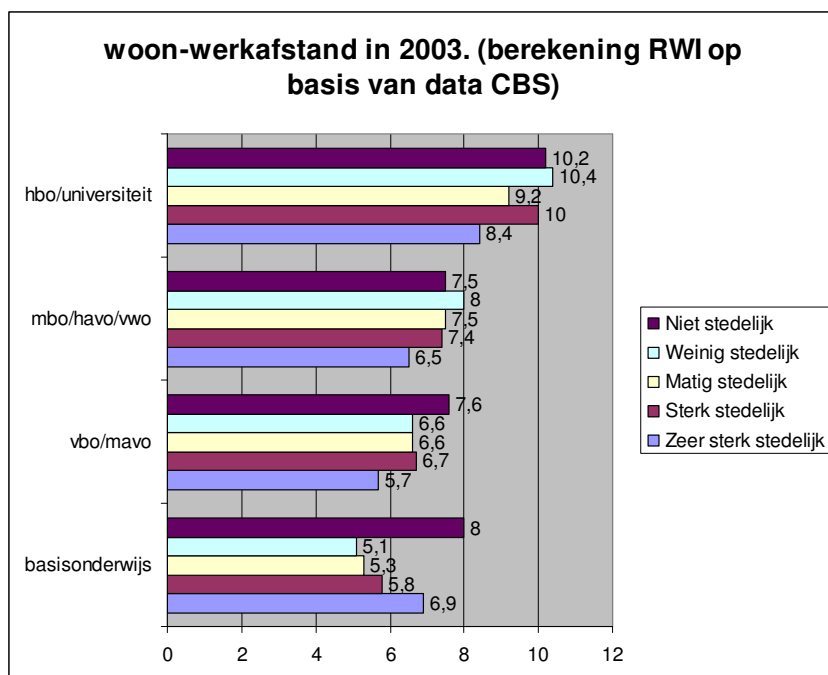
3.2 Werkgelegenheid en bedrijvigheid bevorderen in de wijk

De arbeidsmarkt is een regionale markt. Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt vinden elkaar in de regio. Enkele grote steden zijn een arbeidsmarktregio op zichzelf (Amsterdam-Schiphol, Rotterdamse haven). De meeste mensen vinden buiten hun woonwijk en vaak buiten hun dorp of stad in de regio werk. Ook de meeste bewoners van de veertig aandachtswijken zullen voor het vinden van werk aangewezen zijn op de gewone, regionale arbeidsmarkt. De match tussen vraag en aanbod kan meestal niet in de wijk worden gemaakt. Het is voor alle werknemers – ook voor laag- of niet-opgeleide werknemers in stedelijke gebieden – heel normaal om enige tijd te reizen naar het werk. Met name in stedelijke gebieden en op het platteland reizen ongeschoolden relatief ver voor hun werk. Dat is ook logisch, omdat banen in de buurt vaak niet voorhanden zijn.

Woon-werkafstand in 2003

RWI berekening op basis van CBS-cijfers 2003.

	basisonderwijs	vbo/mavo	mbo/havo/vwo	hbo/universiteit
Zeer sterk				
stedelijk	6,9	5,7	6,5	8,4
Sterk stedelijk	5,8	6,7	7,4	10
Matig stedelijk	5,3	6,6	7,5	9,2
Weinig stedelijk	5,1	6,6	8	10,4
Niet stedelijk	8	7,6	7,5	10,2

Het reguliere arbeidsmarkt- en re-integratiebeleid is erop gericht om alle uitkeringsgerechtigden en werkzoekenden te bereiken en voor zover mogelijk toe te leiden naar de arbeidsmarkt of naar andere vormen van participatie. Daarbij hebben de gemeenten op lokaal niveau een belangrijke rol. Met de invoering van de Wet werk en bijstand (WWB) is het belang van het decentrale arbeidsmarktbeleid toegenomen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de sociale activering en re-integratie van bijstandsccliënten en voor de re-integratie van werkloze, werkzoekende niet-uitkeringsgerechtigden. Voor een deel van de WWB-populatie is uitstroom naar werk mogelijk. Voor de ‘onderkant’ van het bestand gaat het – zoals hierboven al aangegeven – om het bevorderen van de maatschappelijke participatie. Gemeenten kunnen bij de uitvoering van hun participatiebeleid het traditionele re-integratiebeleid verbreden en verbindingen leggen met de gemeentelijke portefeuilles economische zaken, onderwijs en zorg.

Het landelijke arbeidsmarktbeleid van het ministerie van SZW⁴ is gericht op het wegnemen van belemmeringen aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt. SZW zet daarbij in op de activerende werking van de sociale zekerheid, de aanpak van de armoedeval en de Wet arbeid en zorg. Ook is SZW ‘systeemverantwoordelijk’ voor de SUWI-structuur en voor de uitvoering van bemiddeling en re-integratie door Uitvoering Werknemersverzekeringen (UWV), het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) en gemeenten. Daarnaast voert het ministerie van SZW aanvullend beleid gericht op specifieke doelgroepen. Dit beleid is agenderend, innovatief en tijdelijk van aard. Of zoals SZW het uitdrukt: ‘Aanvullend arbeidsmarktbeleid vult het algemene arbeidsmarktbeleid aan daar waar het (nog) onvoldoende effectief is en creëert een *sense of urgency* bij alle betrokken partijen voor een specifieke problematiek.’ Concreet betekent dit dat een taskforce voor een bepaalde doelgroep (jongeren, allochtone vrouwen, ouderen) de kansen van die doelgroep op de arbeidsmarkt moet vergroten.

⁴ SZW *Visie arbeidsmarktbeleid*, april 2004.

De minister voor WWI heeft de RWI gevraagd te adviseren over het bevorderen van publiekprivate samenwerking bij wijkgerichte projecten ter oplossing van de arbeidsmarktproblematiek in de veertig aandachtswijken⁵. Het organiseren van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk is in zijn aard beperkt, en de meeste wijkbewoners zullen aangewezen zijn op de gewone, regionale arbeidsmarkt en het daartoe ingerichte reguliere arbeidsmarkt- en re-integratiebeleid. Het aanpakken van arbeidsmarktknelpunten op het niveau van de wijk moet gezien worden als een aanvulling op of verbijzondering van het reguliere lokale, regionale en landelijke arbeidsmarktbeleid. Deze verbijzondering is naar het oordeel van de Raad gerechtvaardigd vanwege de hardnekkige problemen in de veertig aandachtswijken en de belangrijke rol die werkloosheid daarbij speelt. Anders gezegd: het vinden of behouden van werk is voor deze bewoners zo'n belangrijke factor bij het vooruit komen in het leven, dat dit aparte aandacht en inzet verdient. En: het is wel degelijk mogelijk om bij bedrijvigheid in de wijk verbindingen te leggen naar werkgelegenheid voor de bewoners, of om het ondernemerschap in de wijken te bevorderen. Bovendien is het arbeidsaanbod in de wijken vanzelfsprekend zeer lokaal en daarmee goed te lokaliseren.

De aanpak van grijze, zwarte of illegale activiteiten is van groot belang voor de leefbaarheid in de wijken. De Raad heeft er – gezien de adviesaanvraag – desondanks voor gekozen om dit thema buiten het advies te houden. Partijen die aan de gang gaan met het bevorderen van de arbeidsparticipatie en de bedrijvigheid in de aandachtswijken zullen zich wel bewust moeten zijn van de effecten van illegale bedrijvigheid. Het spreekt voor zich dat bewoners die via criminele activiteiten in hun inkomsten voorzien, moeilijk te bewegen zijn mee te doen aan een re-integratietraject naar regulier werk. Ondernemers in het grijze, zwarte of illegale circuit willen mogelijk hun onderneming witten. Gemeenten en UWV die werk maken van starten uit de uitkering, zullen hierop alert moeten zijn.

De Raad zal in dit advies af en toe verwijzen naar regulier beleid en eerdere adviezen van de RWI daarover. Randvoorwaardelijk is het noodzakelijk dat het reguliere beleid uitstekend wordt uitgevoerd, maar daar gaat de Raad in dit advies verder niet op in. Uitstekende samenwerking in de SUWI-keten is bijvoorbeeld een belangrijke randvoorwaarde voor effectief arbeidsmarkt- en re-integratiebeleid, ook in de wijken.

Elke wijk heeft zijn eigen specifieke kenmerken en elke wijk vergt een eigen aanpak. Het spreekt voor zich dat de RWI niet voorschrijft wat de aanpak in elk van deze wijken zou moeten zijn. Wat dit advies wel biedt is een aantal handvatten voor het bevorderen van werkgelegenheid en bedrijvigheid. Het is aan de lokale en regionale partijen om te bezien welke aanpak, met welke andere partijen, voor welke wijk het meeste soelaas biedt. Het Rijk heeft de taak om lokale partijen de ruimte te geven en waar nodig goede initiatieven te faciliteren en te stimuleren.

⁵ Vanzelfsprekend is het advies van de Raad ook van toepassing wijken met grootstedelijke problematiek die niet op de lijst van veertig aandachtswijken voorkomen.

3.3 Conclusie

Arbeidsparticipatie kan een belangrijke bijdrage leveren aan de leefbaarheid en sociale cohesie. Vergroting van de arbeidsparticipatie zal voor een belangrijk deel vorm moeten krijgen via de reguliere arbeidsmarktinstrumenten en gericht zijn op de regionale arbeidsmarkt. Mede vanwege de soms grote afstand tot de arbeidsmarkt, zullen de reguliere inspanningen de nodige tijd vragen. In het vervolg van dit advies doet de RWI derhalve voorstellen om aanvullend op het reguliere instrumentarium extra impulsen te geven.

4. Wensen en mogelijkheden van betrokken partijen in de wijken

De kern van de adviesaanvraag is: op welke wijze kunnen private partijen betrokken worden bij het oplossen van arbeidsmarktproblematiek in de aandachtswijken? Op welke wijze kan samenwerking vormgegeven worden? Welke coalities zijn nodig?

De Raad onderscheidt twee centrale doelstellingen om de arbeidsmarktproblematiek aan te pakken:

- werkgelegenheid bevorderen, via het behoud of de terugkeer van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk;
- werkloosheid bestrijden, via het mobiliseren van het arbeidspotentieel in de wijk.

Duidelijk is dat een aantal spelers cruciaal is bij het realiseren van die doelstellingen: gemeenten, woningcorporaties, ondernemers, onderwijs, de begeleiders en *last but not least* de bewoners. Het Rijk heeft geen rol in de lokale samenwerkingsverbanden, maar speelt wel een ondersteunende rol. Ieder van de genoemde partijen heeft in het kader van de wijkvernieuwing iets te bieden, maar in de regel ook anderen nodig om zélf te kunnen leveren. In wisselende coalities werken de partijen samen aan werk in de wijk.

Dit hoofdstuk (hoofdstuk 4) brengt de afzonderlijke mogelijkheden en wensen van de verschillende actoren in beeld. Vervolgens wordt beschreven tegen welke belemmeringen deze partijen in de praktijk aanlopen en welke obstakels resultaatgerichte samenwerking in de weg staan. Hierbij doet de Raad een aantal aanbevelingen om de samenwerking te verbeteren en de slagkracht van lokale spelers bij het bevorderen van werkgelegenheid en bedrijvigheid in de aandachtswijken te vergroten (hoofdstuk 5).

De RWI heeft het Nicis Institute gevraagd projecten te inventariseren waarin publieke en private partijen samenwerken om lokaal de arbeidsparticipatie te bevorderen. De praktijkvoorbeelden uit deze projectinventarisatie worden in dit advies ter illustratie gebruikt: illustraties van nieuwe coalities, kansen en belemmeringen in de praktijk en de suggesties voor oplossingen. De geïnventariseerde praktijkvoorbeelden zijn te bekijken via www.rwi.nl/wijk. Op basis van de inventarisatie is een analyse gemaakt van de belangrijkste kansen en belemmeringen die projectuitvoerders in de praktijk tegenkomen. Die analyse, *Arbeidsparticipatie wijken; analyse praktijkvoorbeelden* vindt u in de bijlage bij dit advies.

4.1 Bewoners

De RWI heeft het CBS gevraagd een statistische analyse te maken van het arbeidspotentieel in de veertig wijken (zie de tabellen in Bijlage 4). Het algemene beeld dat uit de cijfers (2006) naar voren komt is:

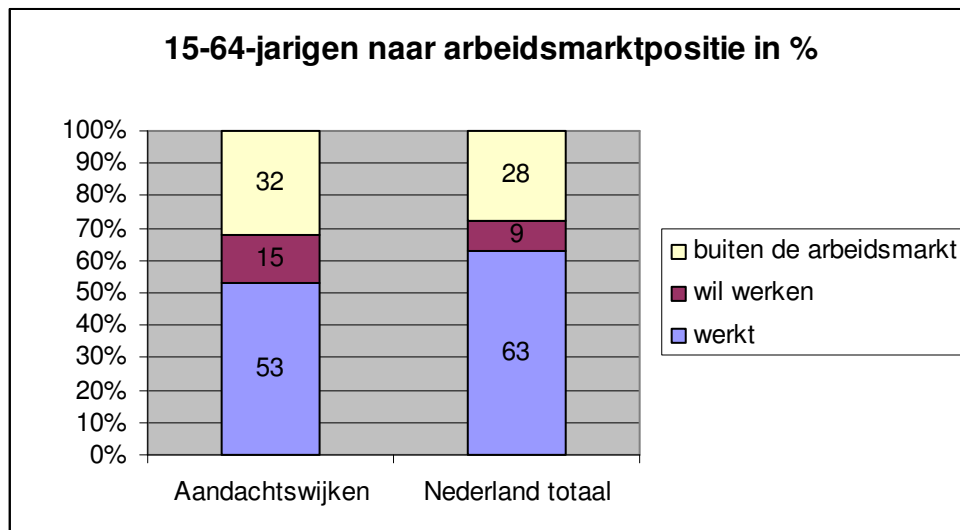
- Onder de bewoners van de aandachtswijken bevinden zich relatief veel mensen die geen werk hebben en graag aan de slag willen.
- Daar staat tegenover dat ook veel, veelal allochtone aandachtswijkbewoners geen werk hebben en ook niet willen werken.
- Onder de wijkbewoners die willen werken, bevinden zich relatief veel 25-34-jarigen.
- De oudere wijkbewoners hebben zich vaak uit de arbeidsmarkt teruggetrokken.
- In de aandachtswijken wonen veel alleenstaanden zonder kinderen.

- Degenen die geen werk hebben maar dat wel willen zijn in de aandachtswijken gemiddeld net zo goed opgeleid als landelijk.
- De uitkeringsafhankelijkheid is in de aandachtswijken tweemaal zo groot als landelijk.
Dat neemt niet weg dat vier van de vijf 15- tot 64-jarigen in de aandachtswijken geen uitkering heeft.
- Er zijn in de aandachtswijken net zo veel niet-uitkeringsgerechtigden als bijstandsgerechtigden die werk willen.

Werken, willen werken of niet willen werken

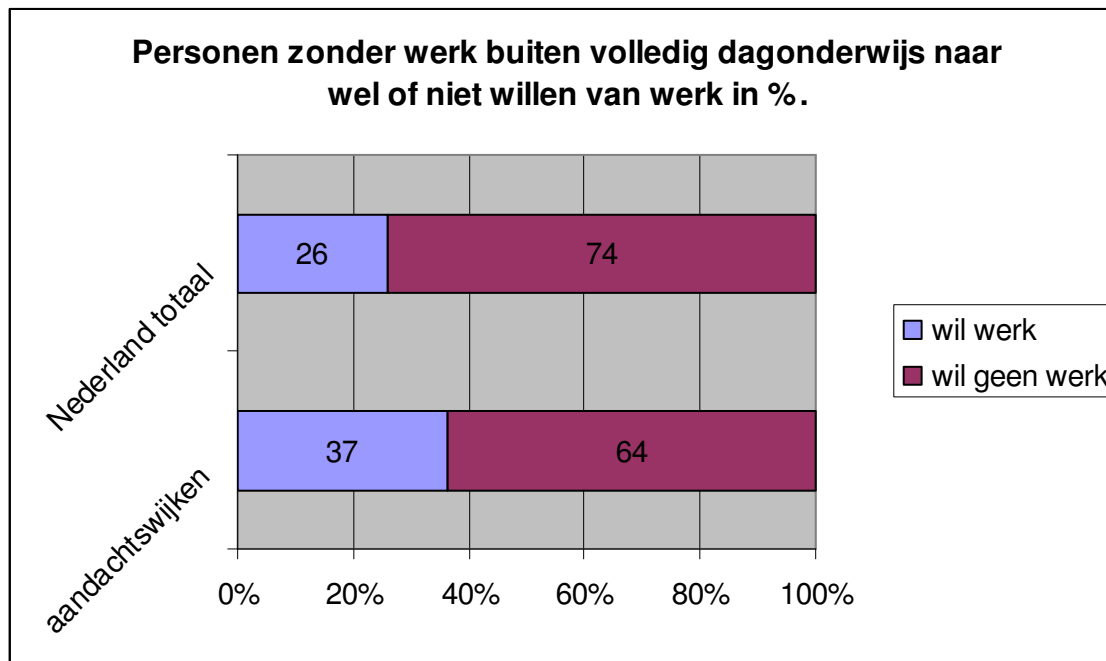
Het arbeidspotentieel in de wijken is groot. Een groot deel van de bewoners (15-64 jaar) in de aandachtswijken werkt of wil werk. In de aandachtswijken werkt 53 procent van de 15-64-jarigen, 15 procent wil werken (totaal 68 procent). Dat is minder dan in Nederland als geheel: 64 procent werkt, 9 procent wil werk (totaal 73 procent). Dit betekent dat er in de aandachtswijken relatief weinig mensen een baan hebben, maar er relatief veel een baan willen hebben.

Figuur 1

Bovendien is het ontbreken van werk in de aandachtswijken relatief vaak ongewild. Van degenen die geen werk hebben, wil in de aandachtswijken een op de drie graag werk hebben. Gemiddeld voor Nederland is dat maar een op de vier.

Figuur 2

De verschillen tussen de wijken en het landelijke gemiddelde zijn het grootst bij de mannen. De mannen in de aandachtswijken staan tweemaal zo vaak onvrijwillig aan de kant als de gemiddelde man in Nederland. Ook staat van de aandachtswijkmannen ruim een kwart geheel buiten de arbeidsmarkt. Ze hebben geen werk en hebben ook geen ambities (meer) in die richting. Landelijk gemiddeld is dat nog geen 20%. Vooral de autochtone aandachtswijkbewoners zitten relatief vaak onvrijwillig zonder werk. De werkloze allochtonen in de aandachtswijken geven relatief vaak aan niet te willen werken. Het aantal allochtonen in de aandachtswijken dat niet wil werken was in 2006 98.000.

Alarmerend is in dit verband dat CBS-cijfers⁶ landelijk erop wijzen dat van 2005 op 2006 de bruto arbeidsparticipatie (heeft werk of zoekt werk) van allochtonen in alle leeftijdscategorieën is afgenomen. Werkloosheid is een probleem, maar geheel van de arbeidsmarkt afgekeerd zijn is nog erger. Bruto arbeidsparticipatie kan gezien worden als een belangrijke maatstaf voor maatschappelijke integratie.

Globaal kunnen dus twee doelgroepen voor het arbeidsmarktbeleid onderscheiden worden: de vele wijkbewoners die willen werken (zowel uitkeringsgerechtigd als niet-uitkeringsgerechtigd), en de wijkbewoners die niet werken en dat eigenlijk ook niet willen.

Leeftijd

In de wijken wonen relatief veel jonge mensen: de categorie onder de 35 jaar is sterk vertegenwoordigd, daarbinnen nog extra de groep 25- tot 34-jarigen. Ook specifiek onder de 'werkwilligen zonder werk' bevinden zich in de aandachtswijken relatief veel 25-34-jarigen. Opvallend is dat de 45- tot 54-jarigen in de aandachtswijken juist vaak niet willen werken.

Kortom: de groep werkwilligen in de aandachtswijken is relatief jong, de mensen die niet werken en dat ook niet meer willen zijn over het algemeen 45-plussers.

⁶ De Nederlandse economie 2006, CBS 2007.

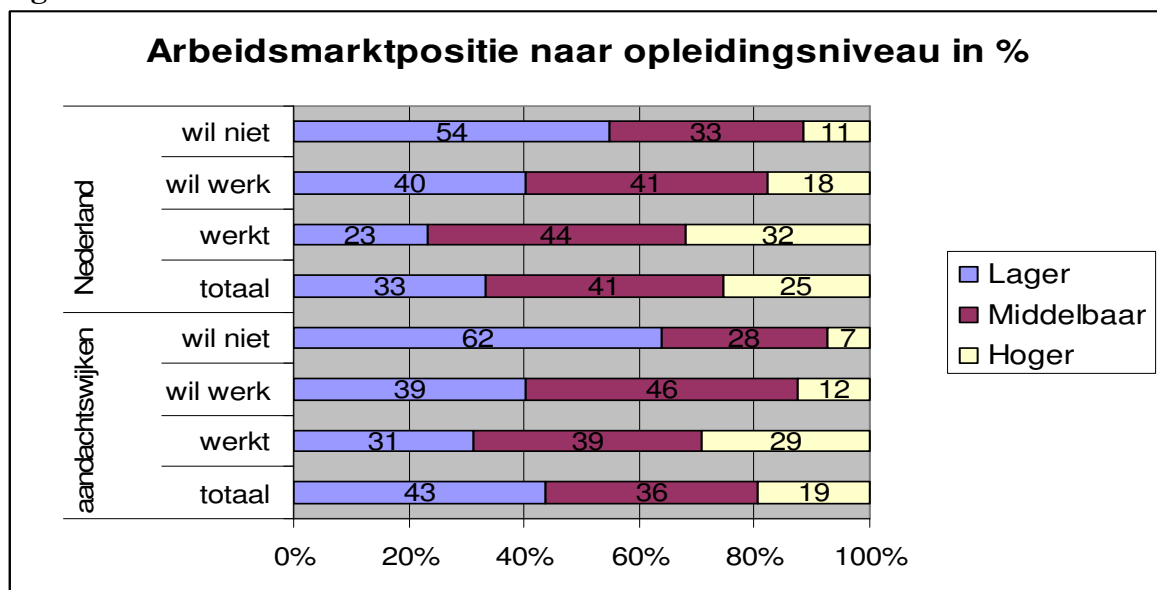
Positie in het huishouden

Een op de drie aandachtswijkbewoners is alleenstaand. Landelijk is dat een op de vijf. Van die alleenstaanden heeft overigens slechts een op de acht de zorg over een kind onder de 14. Alleenstaanden zijn minder plaatsgebonden en kunnen wellicht ook op grotere afstanden bemiddeld worden naar werk.

Opleidingsniveau

Er wonen relatief veel laagopgeleiden in de aandachtswijken. Desondanks is 55 procent middelbaar of hoger opgeleid. Landelijk is dat 66 procent. De werkwilligen zonder werk zijn zowel in de aandachtswijken als landelijk voor ongeveer 60 procent middelbaar of hoger opgeleid. De laagopgeleiden in de aandachtswijken zijn vooral oververtegenwoordigd onder degenen die een baan hebben en onder degenen die geen baan willen.

Figuur 3

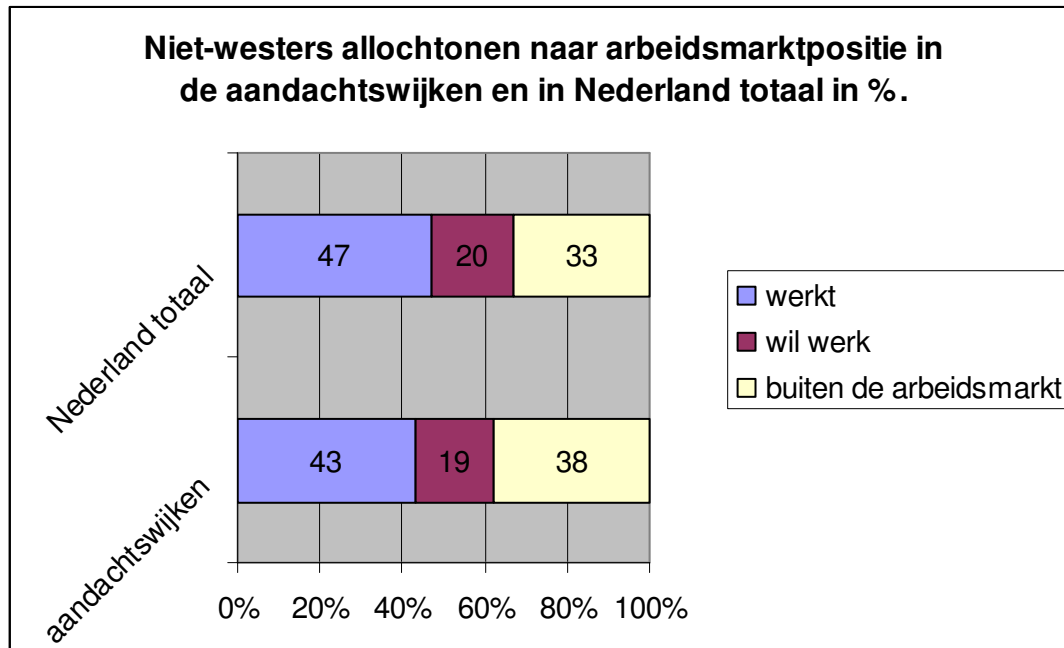
De werkwilligen in de aandachtswijken doen qua opleidingsniveau niet onder voor de werkwilligen elders. Benutting van dit potentieel is dan ook een belangrijke prioriteit vanuit het perspectief van de krapte op de landelijke arbeidsmarkt.

Herkomst

De bevolking van de aandachtswijken bestaat voor 44 procent uit niet-westers allochtonen. Dat is viermaal zo veel als landelijk. De niet-westers allochtonen in de aandachtswijken wijken qua relatie tot de arbeidsmarkt weinig af van de niet-westers allochtonen landelijk. Ze zijn iets minder vaak aan het werk en ze willen iets vaker geen werk.

De werkloosheid van allochtonen in Nederland is 3,5 keer zo groot als die van autochtonen. Omdat veel allochtonen in de veertig wijken wonen, concentreert de werkloosheid zich daar. De werkloosheid in de wijken moet echter niet alleen als wijkprobleem worden gezien, maar ook als een “categoraal” probleem: allochtonen komen niet voldoende aan het werk.

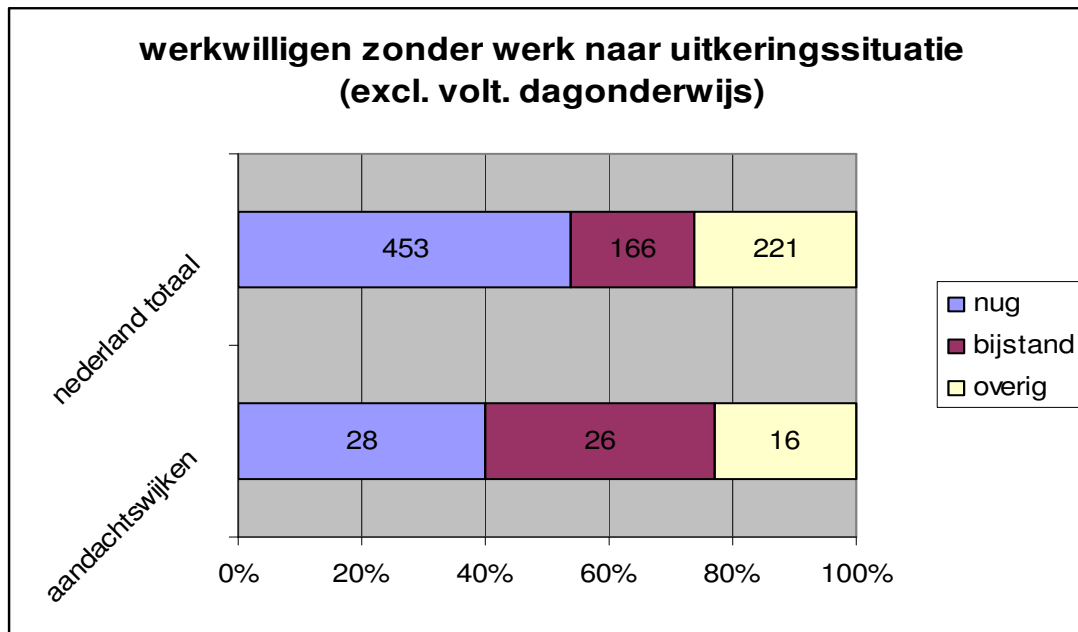
Figuur 4

Uitkeringsafhankelijkheid

Landelijk heeft ongeveer een op de tien 15- tot 64-jarigen een of andere vorm van uitkering. In de aandachtswijken zijn dat er tweemaal zoveel. Maar dat betekent dat nog altijd vier van de vijf bewoners van de aandachtswijken niet van een uitkering leeft. Onder de uitkeringen springt vooral de bijstand eruit. In de wijken is meer dan de helft van de uitkeringen een bijstandsuitkering. Landelijk is dat slechts een derde. De 'werkwilligheid' van de bijstandsgerechtigden in de aandachtswijken wijkt niet sterk af van het landelijke beeld. Opvallend is ook het reservoir van 28.000 bewoners van de aandachtswijken zonder uitkering die geen werk hebben maar dat wel graag willen. Van die 28.000 is 60 procent middelbaar of hoger opgeleid. Het aantal werkwilligen zonder uitkering is in de wijken daarmee minstens even groot als het aantal bijstandsgerechtigden dat werk wil. Alleen is van de niet-uitkeringsgerechtigden het opleidingsniveau gemiddeld iets hoger. Hoewel het aandeel van de niet-uitkeringsgerechtigden onder de werkwillers in de aandachtswijken wat kleiner is dan landelijk, zijn zij ook in de wijken de grootste categorie die voor de arbeidsmarkt toegankelijk is.

Figuur 5

Dynamiek op de arbeidsmarkt

De CBS-cijfers bieden een statisch beeld, een “foto” van de situatie op de arbeidsmarkt in de aandachtswijken in 2006. De hypothese is dat wanneer de stromen in beeld worden gebracht, en als het ware een “filmpje” wordt gemaakt, zichtbaar zal worden dat een flink deel van de niet-werkenden op enig moment een baantje heeft, en vice versa, een flink deel van de werkenden ook delen van het jaar niet werkt.

Samenvattend

Het extra beleidsaccent moet liggen op de velen in de aandachtswijken die werk willen. Wanneer zij aan de slag komen, vervullen ze een voorbeeldfunctie. Resultaat: meer opleidings- en werkbereidheid in de wijk. Een beleid dat uitgaat van het feit dat we de wijken en hun bewoners nodig hebben, is niet alleen realistisch, maar ook kansrijker dan een benadering als probleem.

Wensen

De wensen van bewoners voor hun wijk zijn vanzelfsprekend zeer divers. De VROM-raad vatte de wensen van de bewoners samen als ‘zorgen om rond te komen en ambities om vooruit te komen in het leven’. Dan gaat het om het krijgen en behouden van een baan, en rond kunnen komen van inkomen of uitkering. Armoede is een probleem in de veertig aandachtswijken, en dat vertaalt zich in het aantal gezinnen met problematische schulden. Uit de cijfers in de inleiding in deze paragraaf blijkt dat het van groot belang is dat de werkwens van de wijkbewoners kan worden omgezet in daden. Dit betekent dat bij deze bewoners bekend moet zijn welke mogelijkheden er zijn voor ondersteuning bij re-integratie naar de arbeidsmarkt. De uitvoerende instanties zoals CWI, gemeente en UWV kunnen mogelijk meer nadruk leggen op de kansen en mogelijkheden die er zijn, in plaats van op verplichtingen. Ook ten aanzien van mensen zonder uitkering kan nog een slag gemaakt worden.

Uit recent onderzoek verricht in opdracht van de RWI blijkt dat nog geen 10 procent van alle niet-uitkeringsgerechtigden met een werkwens de hulp van het CWI inroept.⁷ De Landelijke Cliëntenraad wijst in dit verband op de begeleiding die de arbeidsadviseur hierbij kan bieden. Een laagdrempelige voorziening als een onafhankelijk arbeidsadviseur kan mensen weer op weg helpen bij oriëntatie op werk en hen de weg wijzen naar de instellingen. Bij de onafhankelijk arbeidsadviseur kan de werkzoekende zich laten informeren over de mogelijkheden om werk te vinden en de ondersteuning die hij hierbij kan krijgen.

In sommige wijken wordt werkloosheid en armoede van de ene op de andere generatie doorgegeven. In kansarme gezinnen is het besef van het belang van een diploma en het hebben van werk vaak onvoldoende aanwezig. Kinderen hebben soms thuis niet de ruimte om rustig hun huiswerk te maken. Door kinderen kansen te bieden en voortijdige schooluitval te voorkomen, wordt het mogelijk om de negatieve spiraal van werkloosheid en armoede in de wijken te doorbreken. Ten slotte willen bewoners een passende woning voor een redelijke prijs en winkels en voorzieningen in de buurt. Daarnaast blijkt de trits ‘schoon, heel, veilig’ van belang voor de directe leefomgeving.

Mogelijkheden

De bewoners kennen de grootste knelpunten in hun wijk en hebben een visie op mogelijke oplossingsrichtingen. Als de kennis en ervaring van de bewoners op een goede manier worden aangesproken en benut bij het maken van plannen, zal dit het draagvlak voor maatregelen vergroten. Er bestaan ook initiatieven die bewoners aanspreken die zelf kansen zien. Vaak is dit een andere groep bewoners dan de groep veelal oudere autochtone bewoners die actief zijn in bijvoorbeeld huurdersverenigingen. Een voorbeeld van die aanpak, waarin de ideeën van bewoners zelf centraal staan, is de aanpak in het project ‘Kan Wél’.

Kan Wél

Naar het voorbeeld van de Engelse Can Do aanpak heeft het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) ook in Nederland projecten opgezet waarbij bewoners zelf initiatieven voor verbetering van hun wijk kunnen ontwikkelen en uitvoeren. Het initiatief wordt ondersteund door VROM, Aedes, corporatie Het Oosten en SEV. Bewoners die kansen zien voor hun wijk krijgen hiervoor budget en ondersteuning van speciaal door LSA getrainde medewerkers. Aanvankelijk waren acht medewerkers in veertien wijken actief: in de tweede fase is het project al uitgerold naar 25 wijken. Volgens de SEV-evaluatie van de Kan Wél-projecten is de focus op actie en ondernemerschap aanvullend op de traditionele bewonersparticipatie in wijkraden en bewonerscommissies, en worden jongeren en allochtonen op deze manier aangesproken om iets te doen in hun wijk.

Voorbeelden van Kan wél! bewonersinitiatieven zijn:

‘Speeltuin ’t Moeras – Voor de verbinding naar een nieuw aan te leggen park in Malburgen Oost (Arnhem) werden woningen gesloopt. Het braakliggende terrein was Ciska Arnold een doorn in het oog. Ze wilde er een speeltuin van maken en kreeg hiervoor toestemming van de woningcorporatie en de gemeente. Ciska, zoon Frank, vriendin Jolanda Vos en buurvrouw Heidi Peters maakten zelf een ontwerp voor de speeltuin, zochten speeltoestellen uit en regelden de financiering en het onderhoud. Op 16 december 2006 werd de speeltuin feestelijk geopend met diverse activiteiten voor kinderen en volwassenen. Ondanks het slechte weer werd de speeltuin enthousiast in gebruik genomen door de kinderen uit de buurt en kwamen ook veel volwassenen het resultaat bewonderen.’

⁷ RWI, *‘De Drempel over’*. Raad voor Werk en Inkomen, oktober 2007.

'Computerlessen – De heer Benmaati maakt regelmatig mee dat hij en ook veel bekenden van hem niet om kunnen gaan met computers (bijvoorbeeld de computer op het stadhuis). Daarom is hij gestart met het organiseren van computerlessen voor de wat oudere wijkbewoners in Brukske (Venray). Hiermee wil hij er ook voor zorgen dat oudere wijkbewoners uit hun isolement komen. De moskee heeft een ruimte aangeboden voor het geven van de lessen. Met dit initiatief hoopt de heer Benmaati meer contacten op gang te brengen tussen de bezoekers van de moskee en autochtone bewoners van het Brukske. Naast de “Kan wél!”-financiering is tevens € 2500 gefinancierd door het Oranje fonds. Inmiddels zijn de computers geïnstalleerd en zijn de lessen begonnen.'

Bron: SEV, Wat kan wél! kan; Hoe bewoners zelf bijdragen aan hun sociale binding in de wijk, april 2007

Ook de Baanbrekersprijs grijpt aan bij het eigen initiatief van mensen in de wijk.

Baanbrekerprijs 2007

Kom met een plan om jezelf aan werk te helpen. Maar niet alleen dat. De buurt heeft er ook iets aan. Dat is waar het om draait. Een klusbedrijfje, een winkel of bezorgdienst beginnen? Kinderopvang? Cursussen en trainingen verzorgen? Kijk eens goed rond in je buurt en je zult zien dat er werk zat is! Het allerbelangrijkste is dat je er helemaal voor gaat. Want als jouw plan uitgekozen wordt, gaat deze werkelijkheid worden. Met jou in de hoofdrol. Je staat er niet alleen voor. Je staat ook niet met lege handen. Je kunt namelijk rekenen op professionele en eventueel ook financiële steun om de zaak op de rails te zetten.

De Baanbrekersprijs wordt op 15 november 2007 uitgereikt.

Partners in de Baanbrekerprijs: Start Foundation; MOVISIE; RVU; Werk Zat; MVO Nederland; Vereniging van Openbare Bibliotheken; Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten; Boaborea; Aedes; SEV, Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting.

Bron: www.baanbrekersprijs.nl

4.2 Gemeenten

Wensen

Gemeenten leggen hun wensen en ambities voor de wijkaanpak neer in het actieprogramma dat als basis dient voor de afspraken tussen het Rijk en de steden. Uit de op dit moment gepubliceerde wijkactieplannen blijkt dat veel gemeenten inzetten op een meer individuele benadering van de in de wijken woonachtige bewoners. In een aantal plannen wordt aangekondigd dat gemeenten in toenemende mate gebruik gaan maken van vormen van 'huis-aan-huis' benadering. Gemeenten die hiervoor kiezen lijken er van doordrongen dat dit betekent dat bevoegdheden en verantwoordelijkheden die nu belegd zijn bij afzonderlijke organisaties, moeten worden belegd bij professionals of teams van professionals die als aanspreekpunt voor de bewoners functioneren. De wijze waarop de gewenste integrale samenwerking wordt vormgegeven, verschilt van gemeente tot gemeente. In een aantal gemeenten wordt gekozen voor een gezamenlijk laagdrempelig Actie- of Activeringscentrum. Andere gemeenten kondigen de inzet van speciale functionarissen aan, zoals wijkzorg- of werkcoaches, werkmakelaars of frontlijnmedewerkers.

Gemeenten lijken er gelet op de nu voorliggende wijkactieprogramma's meer dan voorheen van doordrongen dat samenwerking met andere partijen nodig is. Er moeten coalities worden aangegaan. De wens om gezamenlijk op te trekken lijkt sterk aanwezig.

Vrijwel iedere gemeente wil zich – op de een of andere manier - extra inzetten voor het bevorderen van zelfstandig ondernemerschap of het versterken van de wijk economie.

Daarnaast wordt in de programma's aangekondigd dat reeds gevestigde ondernemers eveneens op ondersteuning mogen rekenen.

In een aantal wijkactieplannen schetsen gemeenten ook de belemmeringen die zij door de rijksoverheid weggenomen willen zien worden. Belangrijkste belemmering is het feit dat de verschillende budgetten die gemeenten tot hun beschikking hebben veelal gekoppeld zijn aan doelgroepen, terwijl de burgers aan wie gemeenten een aanbod willen doen lang niet altijd binnen de doelgroepdefinitie vallen. In Hoofdstuk 5 van dit advies wordt uitgebreid ingegaan op de door gemeenten naar voren gebrachte belemmeringen.

Mogelijkheden

4.2.1 Regie

In de eerste plaats heeft de minister voor WWI de regie voor de wijkaanpak bij de steden gelegd. Zij hebben van de minister de vraag gekregen om – samen met andere betrokkenen – wijkactieplannen op te stellen. Het kabinet streeft ernaar om in december 2007 met alle achttien steden, waarin de veertig wijken zich bevinden, een charter af te sluiten. De charters worden ondertekend door de gemeenten en het Rijk. Gemeenten is gevraagd om bij het opstellen van actieplannen voor de wijk met name in te gaan op de thema's wonen, werken, leren & opgroeien, integreren en veiligheid.

Onderdeel van de charterafspraken is het beschikbaar komen van extra financiële middelen voor de wijkaanpak. De minister voor WWI heeft met Aedes een onderhandelaarsakkoord gesloten over een jaarlijkse additionele inzet van € 250 miljoen per jaar gedurende 10 jaar door de woningcorporaties in de veertig wijken. Bij brief van 3 oktober heeft de minister voor WWI de indicatieve toerekening van deze € 250 miljoen over de veertig wijken bekend gemaakt. In het Afsprakenkader Rijk - Aedes (29 oktober 2007) is aangegeven welke activiteiten woningcorporaties uit de wijkactieplannen zoal voor hun rekening kunnen nemen respectievelijk kunnen financieren.

Deze middelen zijn – hoewel het gaat om aanzienlijke bedragen – een 'kopje' bovenop de reguliere budgetten voor herstructurering van de wijken, re-integratiebudgetten en het budget voor grotestedenbeleid. Deze reguliere budgetten zijn deels ook beschikbaar voor de aanpak van de wijken. Daarnaast wordt er geïnvesteerd in brede scholen en in extra wijkagenten, en worden de extra middelen in het Gemeentefonds ingezet voor wijken met knelpunten.

4.2.2 Werk en inkomen

De verantwoordelijkheid voor het aan het werk helpen van werkzoekenden met een afstand tot de arbeidsmarkt is belegd bij de ketenpartijen gemeenten, UWV en CWI. Met name voor het gemeentelijke bestand van WWB'ers geldt dat inschakeling in het arbeidsproces geen eenvoudige opgave is. Uit een nadere analyse⁸ gepleegd op de gegevens uit de Divosa-Monitor 2007⁹ blijkt dat nog geen derde van de

⁸ Nadere analyse inschatting kansen bijstandsgerechtigden op de arbeidsmarkt inclusief reden van onbemiddelbaarheid, op basis van Divosa-monitor 2007 (p. 32 en 33) A.J.E. Edzes, CAB, d.d. 14 augustus 2007.

⁹ Divosa, 'Verschil maken'. Divosa-monitor 2007, juli 2007.

bijstandsgerechtigden in staat is om volledig uit te stromen naar regulier werk, eventueel met hulp van scholing en bemiddeling. Van de rest van het bestand kan ongeveer 34 procent alleen werken met behulp van loonkostensubsidie of in een aangepaste werksituatie, zoals gesubsidieerd werk of op grond van de Wet Sociale Werkvoorziening. De overige groep bijstandsgerechtigden zal naar verwachting langdurig zijn aangewezen op een uitkering. Het is dus geen eenvoudige opgave om mensen weer aan de slag te krijgen. Lukt dat wel, dan is het van groot belang dat ze ook aan het werk blijven.

Gemeenten beschikken over een breed scala aan re-integratie-instrumenten. Zo hebben zij de mogelijkheid loonkostensubsidie in te zetten om op die manier werkzoekenden te re-integreren. Uitkeringsgerechtigden die niet of niet direct inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt, kunnen gefaciliteerd worden om toch maatschappelijk te participeren. Naar verwachting zal het in de nabije toekomst mogelijk worden om uitkeringsgerechtigden een participatiebaan aan te bieden. In de opvatting van de Raad voor Werk en Inkomen zijn deze banen niet alleen van belang voor de uitkeringsgerechtigde zelf, maar kunnen uitkeringsgerechtigden in deze banen ook bijdragen aan de leefbaarheid en sociale cohesie in de wijk. Bijvoorbeeld in de rol van conciërge van maatschappelijk vastgoed of speeltuinbeheerder.

Met de invoering van de Wet werk en bijstand zijn zowel de (financiële) verantwoordelijkheden als de mogelijkheden van gemeenten om inwoners te begeleiden bij de terugkeer naar werk toegenomen. Op basis van de Wet maatschappelijke ondersteuning zijn gemeenten ervoor verantwoordelijk dat burgers de beschikking hebben over voorzieningen waardoor ze kunnen meedoen aan de samenleving. Gemeenten hebben dankzij deze wetswijzigingen de mogelijkheid en financiële armslag gekregen om hun burgers meer maatwerk te bieden bij het bevorderen van arbeids- en maatschappelijke participatie.

In het Bestuursakkoord van Rijk en gemeenten ‘Samen aan de slag’¹⁰, spreken VNG en SZW hun gezamenlijke ambities uit met betrekking tot arbeidsparticipatie, maatschappelijke participatie, armoede/schulden en ondernemerschap. Om deze ambities te vergroten, worden maatregelen genomen in de financieringssystematiek. Hiermee worden grote schommelingen in het budget voorkomen en kunnen gemeenten langduriger verplichtingen aangaan en eveneens middelen inzetten voor maatschappelijke participatie.

Ook zullen VNG en Divosa samen met het ministerie van SZW bezien op welke punten een integrale aanpak leidt tot een effectievere werkwijze en hoe innovatie op het terrein van samenwerking kan worden gestimuleerd. Een beproefd voorbeeld van een innovatieve aanpak is het Tilburgse project Wonen, Zorg en Service in de Wijk. (WZSW)

Wonen Zorg en Service in de Wijk, Tilburg is een Leer-, Werk en Dienstenbedrijf. Uitgangspunt van dit project is het gegeven dat er in de wijken sprake is van zowel een arbeidspotentieel ‘om de hoek’ als van een behoefte aan woon-, zorg- en welzijnsondersteuning en diensten in, aan en rond het huis. Hoofddoelstellingen van het project zijn:

1. Het ontwikkelen van arbeidspotentieel ten behoeve van de woon-, zorg- en welzijnsdienstverlening.

10 Bestuursakkoord, 4 juni 2007

2. Het ontwikkelen van nieuwe diensten op het gebied van wonen, zorg en welzijn.
3. Structurele samenwerking in de wijk bij woon, zorg, service dienstverlening.

Het innovatie concept WZSW wordt toegepast in de regio midden Brabant in het kader van het project 'Vraag om de hoek, werk om de hoek'.

Het mes snijdt aan twee kanten: aan de ene kant worden mensen ondersteund in hun woonbehoeften, waardoor het in een aantal gevallen mogelijk is om langer zelfstandig te blijven wonen. Hiermee wordt het beroep op vormen van institutionele zorg uitgesteld. Door gebruik te maken van arbeidspotentieel dat in de wijk aanwezig is en door dit potentieel te mobiliseren, worden nieuwe kansen en arbeidsmogelijkheden gecreëerd voor wijkbewoners. Niet minder belangrijk is dat op deze manier wijkbewoners meer met elkaar in contact worden gebracht, waardoor de sociale cohesie en -infrastructuur wordt versterkt.

Samen met de ROC's in Midden- en West-Brabant is een nieuwe opleiding tot woon-zorg-serviceverlener (WZS-verlener) opgezet. In deze tweejarige BBL-opleiding op mbo-2 niveau ligt het accent op competentiegericht onderwijs, waarbij de ervaringen uit de praktijk de basis vormen voor de opleiding. Inmiddels is de functie op niveau 2 een reguliere functie binnen verschillende zorginstellingen en woningbouwcorporaties in Tilburg.

Initiatiefnemer van het project is de Provinciale Raad voor Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg (PRVMZ). Bij het project zijn meerdere partijen betrokken: woningcorporaties, zorginstellingen, gemeenten en de ROC's in Midden- en West-Brabant.

Het project werd in de beginfase gefinancierd vanuit Equal-middelen, aangevuld met onder meer re-integratiemiddelen en financiering vanuit zorginstellingen en woningbouwcorporaties. Vanaf 2006 is er sprake van een financieringsmix uit WWB-middelen, WMO, armoedebeleid en bijdragen van de partners. Ook worden bijdragen verkregen door de uitgifte en het gebruik van dienstencheques.

Het project is inmiddels gekopieerd naar meerdere wijken in Tilburg en Breda. De projectleiders zijn van mening dat het project in elke wijk of dorp kan worden opgezet.

Zie: www.rvz.nl/wijk / website www.wzsw.nl

Het concept van de WZSW vindt in allerlei verschijningsvormen navolging. De markt van persoonlijke dienstverlening kan op verschillende manieren toegankelijk worden gemaakt voor onbenut arbeidspotentieel. Er kan op creatieve wijze een impuls worden gegeven aan arbeidsparticipatie en wijk-economie. Door aan te sluiten bij 'praktische vaardigheden' van wijk- en buurtbewoners en dit te verbinden met de vraag vanuit de markt voor deze diensten.

Op deze markt richten zich zowel de op te richten Activeringscentra als de Franchiseorganisatie Stichting Oostwerk.

Activeringscentrum Alphen aan den Rijn

In een activeringscentrum¹¹ worden werklozen – al dan niet met behoud van uitkering – ingezet om maatschappelijk zinvolle diensten te bieden aan mensen met een ondersteuningsvraag. De diensten variëren van klusjes in en om het huis en mensen thuis bezoeken voor een praatje tot toezicht op straat en boodschappendiensten. Dit kan voor een (beperkt) deel een beroep op huishoudelijke zorg voorkomen. De gedachte hierachter is dat mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, onder begeleiding, eenvoudige, persoonlijke diensten aanbieden of zinvolle klussen doen in de wijk. Anderzijds staat tegenover het recht op een uitkering de plicht zich in te zetten voor de samenleving, c.q. de buurt. Het activeringscentrum kan werken als een broedplaats voor langdurig werklozen, een plek waar mensen zich in een beschermde omgeving kunnen ontwikkelen. Het activeringscentrum is niet nieuw, maar een slimme bundeling van veel

¹¹ In het *Actieprogramma Iedereen doet mee* (2007) geeft het kabinet aan innovatieve vormen van de combinatie van maatschappelijke participatie en toeleiding naar de arbeidsmarkt, zoals in activeringscentra, te willen stimuleren.

bestaande regelingen die nu naast elkaar voor dezelfde doelgroep worden ingezet. Door deze bundeling van (soms kleine en tijdelijke) initiatieven kan meer volume worden gemaakt. De mogelijke diensten die in het activeringscentrum gebundeld kunnen worden, vallen onder de noemers schoon, heel, veilig, prettig en zorgzaam. Enkele voorbeelden: schoonheidsverzorging ouderen, boodschappendiensten, formulierenbrigades, witte scootmobielpraktijk en buurtbeheerbedrijven.

Zie: www.rvi.nl/wijk

Stichting Oostwerk: zorgzame franchisegever in de persoonlijke dienstverlening Hengelo/Enschede

Starters en bestaande zelfstandig ondernemers zonder personeel kunnen deelnemen aan de franchiseorganisatie Oostwerk. Stichting Oostwerk heeft als werkgebied de steden Hengelo/Enschede, Deventer, Apeldoorn en Arnhem. Partners zijn ROZ Twente (initiator van de Stichting), GROS Deventer, GROS Apeldoorn en Bureau Zelfstandigen Arnhem.

Oostwerk biedt deelnemers ondersteuning in de vorm van:

- een vaste coach die deelnemers begeleidt en ondersteunt;
- (hulp bij) de verwerving van opdrachten;
- hulp voor starters bij het opstellen van het ondernemersplan;
- hulp bij het opzetten en/of bijhouden van de financiële administratie;
- deelname aan en gebruik van een breed netwerk van ondernemers en ondernemerstrainingen.

Toepassing van het franchisemodel betekent dat Oostwerk fungeert als partner van de deelnemers. Deelnemers betalen een maandelijks (maximale) 'fee' aan Oostwerk ter vergoeding van de geboden ondersteuning. Potentiële deelnemers worden na een uitgebreide intake geplaatst in een voorbereidingstraject van maximaal twaalf maanden. Na drie maanden volgt opnieuw een beoordeling of de kans op succesvolle uitstroom aanwezig is of dat de activiteiten moeten worden gestaakt.

Oostwerk richt zich op zelfstandig ondernemerschap in de persoonlijke dienstverlening:

- onderhoud (om en in het huis)
- verzorging aan huis (pedicure, kapster et cetera.)
- huishouding (interieurverzorging, strijken et cetera.)
- administratie (boekhouding, computerservice et cetera.)

Bij de Stichting zijn inmiddels 75 personen gestart met de voorbereidingsfase. De doelstelling van 110 in dit eerste jaar (Stichting Oostwerk bestaat sinds 2007) lijkt dan ook haalbaar. Het project kent navolging in onder andere de gemeente Lelystad.

Zie: www.rvi.nl/wijk / www.oostwerk.nl

4.2.3 Wonen

Ook bij het reguliere woonbeleid hebben de gemeenten de regie. Gemeenten stellen elke vier of vijf jaar, in overleg met corporaties en bewoners(-organisaties) een woonvisie op. Hierin staat welke prestaties van corporaties worden verwacht 'met name, maar niet uitsluitend, in termen van investeringen in woningbouw en herstructurering'¹².

Vervolgens komen de woningcorporaties en eventueel andere commerciële partijen met een bod, waarin ze aangeven welke activiteiten en investeringen nodig zijn om aan de vraag van de gemeente tegemoet te komen. Op basis van de woonvisie van de gemeente en het investeringsbod van de corporaties worden (meerjarige) prestatieafspraken gemaakt tussen gemeente en corporatie.¹³

¹² Minister van VROM, brief aan de Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 29 453, nr. 30.

¹³ VNG, *Handreiking Van Woonvisie tot Prestatieafspraken*, 2007, pp. 10-11.

Naast prestatieafspraken over investeringen in vastgoed, kunnen in de woonvisie ook afspraken gemaakt worden over zaken die niet direct met wonen te maken hebben. In de *Handreiking Van Woonvisie tot Prestatieafspraken* (2007) geeft de VNG aan dat dit betrekking kan hebben op werkgelegenheid, zorgbeleid (WMO), sociaal beleid en maatschappelijk vastgoed zoals scholen, zorginstellingen, buurt- en wijkcentra. Daarin staat ook dat gemeenten een *package deal* kunnen maken met corporaties, omdat zij zelf ook een en ander te bieden hebben aan corporaties. In een *package deal*¹⁴ nemen corporaties bij herstructurering niet alleen de sloop en nieuwbouw van woningen voor hun rekening, maar ook de kosten voor inrichting van de openbare ruimte en de nieuwbouw van maatschappelijk vastgoed als scholen, wijkgebouwen, instellingen voor zorg- en welzijn, maar ook bedrijfsruimten. Dat scheelt de gemeente niet alleen werk maar ook geld en financiële risico's. De gemeente geeft op haar beurt de corporatie meer ruimte en flexibiliteit voor het realiseren van plannen in de wijk. De gemeente stuurt niet op detailniveau maar op hoofdlijnen, en geeft corporaties daarmee de ruimte om tot planoptimalisatie te komen. Het resultaat: meer plankwaliteit, efficiëntere plannen, hogere grondopbrengsten. Corporaties worden aangesproken op hun ondernemerschap. De gemeente kan zich focussen op de inhoud: wat moet er in de wijk gebeuren om de sociaal economische structuur te versterken.

Koers NieuwWest, Amsterdam

Koers NieuwWest is een uitvloeisel van de *package deal* tussen gemeente en corporaties, waarin de gemeente – als gevolg van de nieuwe taakverdeling tussen de partijen – de inzet op sociaaleconomische wijkverbetering intensiveert en de corporatiesector meer ruimte en flexibiliteit geeft bij de fysieke herstructurering van de wijk:

'Door de taken tussen overheid en corporaties te herschikken, wordt ervoor gezorgd dat de ruimtelijke vernieuwing doorgaat en betaalbaar blijft. De corporaties nemen meer financiële verantwoordelijkheid voor bouwplannen (inclusief het maatschappelijke vastgoed) en worden verantwoordelijk voor het maken van de uitwerkingsplannen. De stadsdelen houden de beslissingsbevoegdheid over deze plannen. De corporaties krijgen - binnen randvoorwaarden van de gemeente - meer ruimte om keuzes te maken, zodat beter ingespeeld kan worden op de woningbehoefte in Nieuw West. Het einddoel blijft ongewijzigd: meer variatie in het woningaanbod. De woningvoorraad van Nieuw West moet in 2015 voor 45 procent bestaan uit sociale huurwoningen. Door de taken tussen overheid en corporaties anders te verdelen, komt binnen de gemeente geld vrij voor een sociaal investeringsprogramma. Dit programma wordt uitgevoerd door Bureau Koers Nieuw West en de stadsdelen. Het programma is erop gericht de sociaaleconomische achterstand van Nieuw West in te lopen en op gelijk niveau te brengen met het gemiddelde in Amsterdam. De stadsdeelraden van Osdorp, Slotervaart, Geuzenveld-Slotermeer en Bos en Lommer hebben ingestemd met de raamovereenkomst.'

Bron: *Amsterdam.nl*

Versterking sociaaleconomische structuur

Doelstelling van Koers Nieuw West is om de maatschappelijke positie van alle bewoners in Nieuw West binnen tien jaar op een 'Normaal Amsterdams Peil' te krijgen. Dat wil zeggen dat zij dezelfde sociaaleconomische positie bereiken als de gemiddelde inwoner van Amsterdam. Wezenlijk kenmerk van het programma is dat het *niet door de overheid* vanachter het bureau wordt bedacht, maar door actieve mensen en organisaties in Nieuw West zelf. Dit zijn woningcorporaties, stadsdelen, scholen, bedrijven, maatschappelijke instellingen en sleutelpersonen. Zij zijn niet alleen de zogeheten 'probleemeigenaren', maar ook de beste leveranciers van oplossingen. De geboorte van het kopprogramma vindt daarom bij hen plaats, buiten de muren van Koers Nieuw West. Met andere woorden, Koers Nieuw West is bedoeld voor alle maatschappelijke partijen en individuele personen in Nieuw West. De overheid *ondersteunt* hen daarbij waar mogelijk.

¹⁴ In het KEI-essay van Guido Wallagh worden de mogelijkheden van de package deal geschetst. Zie: Wallagh, G., *KEI-essay De nieuwe consensus over stedelijke vernieuwing: Sociaaleconomische structuurversterking van stad en samenleving*, december 2006, p. 16-17.

Deelnemers

De vier stadsdelen in Amsterdam Nieuw West, Bos en Lommer, Geuzenveld/Slotermeer, Slotervaart, Osdorp, en de gemeente Amsterdam hebben Koers Nieuw West in het leven geroepen om de maatschappelijke en economische positie van bewoners in Nieuw West te verbeteren. Burgers en organisaties – corporaties, bedrijfsleven, schoolbesturen, culturele instellingen et cetera - spelen hierin een actieve en initiërende rol.

Organisatie

De organisatie bestaat officieel sinds 1 juli 2007, maar sinds medio 2006 zijn verschillende medewerkers al met de voorbereidende werkzaamheden bezig. Na een lange periode van sloop en nieuwbouw in dit deel van Amsterdam is de vernieuwing nog niet ten einde. Bureau Parkstad, die sinds 1999 de stedelijke vernieuwing in dit gebied heeft begeleid, is per 1 juli 2007 opgeheven.

De woningbouwcorporaties hebben de rol van Bureau Parkstad overgenomen en gaan zeker tot 2015 door met de vernieuwing van de bestaande bouw. Voor de komende vier jaar is er vanuit de vier stadsdelen, Bos en Lommer, Geuzenveld/Slotermeer, Slotervaart, Osdorp, en de gemeente Amsterdam € 40 miljoen beschikbaar gesteld om de bewoners in Nieuw West vooruit te helpen.

Initiatieven

Een van de initiatieven vanuit Nieuw West is **The New Generation**. Dit is een nieuwe beweging die bestaat uit actieve mensen en vertegenwoordigers van organisaties uit Nieuw West die als sleutelfiguren/rolmodellen optreden en die zelf met initiatieven komen vanuit hun eigen leef- of werkomgeving. The New Generation adviseert Koers Nieuw West vanuit de eigen expertise met betrekking tot de thema's van Koers Nieuw West.

Een ander aansprekend voorbeeld van een project in Nieuw West is het **Pal West Modeatelier**. Het Pal West Modeatelier wil een flinke impuls geven aan de ontwikkeling van kansen voor jongeren, zowel op economisch als cultureel vlak. Het project wil bijdragen aan werkgelegenheid en toekomstperspectief bieden voor jongeren. De modebedrijfstaking wordt erdoor versterkt én het draagt bij aan een positief imago van Amsterdam Nieuw West.

Bron: www.koersnieuwwest.amsterdam.nl, www.palwestmode.nl

Zie: www.rvi.nl/wijk

4.2.4 Economische structuur

Via het bestemmingsplan, maar ook via de bovengenoemde woonvisie en binnenkort de structuurvisie, kan de gemeente sturen op de inzet van ruimte voor bedrijvigheid in de stad. Dan gaat het onder meer om bedrijventerreinen, het toestaan van de combinatie van wonen en bedrijvigheid en mogelijkheden voor winkels en horeca. Als vanuit de dienst EZ zaken wordt gedaan met ondernemers zijn er mogelijkheden om kansen voor werkzoekenden daaraan te koppelen. Voorbeeld is de gemeente Eindhoven, die samen met het Ondernemerscontact van bedrijventerrein De Hurk (300 bedrijven) het opknappen van het bedrijventerrein heeft aangegrepen voor afspraken over het bemiddelen van langdurig werklozen naar reguliere banen op het industrieterrein. Omdat de gemeente wilde investeren in het bedrijventerrein, waren ondernemers gemotiveerd om langdurig werklozen een kans te geven.

Werkgelegenheidsproject Duurzaam De Hurk, Eindhoven

De Hurk is met een omvang van ruim 200 hectare het belangrijkste bedrijventerrein in Eindhoven. Er werken meer dan 15.000 personen en er zijn circa 300 bedrijven gevestigd. De Hurk was op verschillende plaatsen verouderd en er dreigde verval. De gemeente Eindhoven en het Ondernemerscontact De Hurk hebben samen de verbetering van het vestigingsklimaat gecombineerd met een werkgelegenheidsproject met als doel honderd langdurig werklozen te bemiddelen naar reguliere banen op het industrieterrein De Hurk (projectduur: 1999 – 2001).

Op basis van een steekproef zijn 56 bedrijven op De Hurk benaderd om deel te nemen aan een onderzoek om zo de behoefte aan personeel in kaart te brengen. Er deden 48 bedrijven (85 procent) mee aan dit onderzoek. De overige acht bedrijven hebben aangegeven geen interesse of geen mogelijkheden te hebben om te participeren in het project. Van de bezochte bedrijven stonden er 42 open voor het in dienst nemen van langdurig werkzoekenden. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de meeste bedrijven kampten met moeilijk vervulbare vacatures. De verwachting was dat het aantal vacatures in de toekomst nog verder zou stijgen.

Om langdurig werkzoekenden te interesseren voor het project zijn in totaal negentien informatiebijeenkomsten georganiseerd in diverse wijken. Doel van de bijeenkomsten was om het werkgelegenheidsproject onder de aandacht te brengen van werkzoekenden uit de wijken. Uiteindelijk zijn ook langdurig werklozen uit andere delen van Eindhoven bemiddeld, maar de focus lag op de aandachtswijken in de buurt van industrieterrein De Hurk. In totaal zijn 5.169 cliënten van de dienst WZI persoonlijk aangeschreven en op de hoogte gebracht van de informatiebijeenkomsten. Overigens heeft ongeveer de helft van deze cliënten geen arbeidsverplichting. De negentien bijeenkomsten zijn door 335 personen bezocht. Alhoewel dit een relatief gering aantal personen is, bleek de motivatie van deze groep hoog. Na afloop van de bijeenkomsten hebben 220 personen (66 procent) aangegeven interesse te hebben in bemiddeling naar een baan op De Hurk.

Voor de toeleiding van personen naar banen op De Hurk en bedrijventerrein De Kade is een contract gesloten met re-integratiebedrijf Kliq. Kliq zette een traject uit bestaande uit intensieve bemiddeling, plaatsing en jobcoaching na plaatsing (en eventueel herplaatsing bij uitval binnen zes maanden). Gedurende een periode van maximaal zes maanden vond intensieve bemiddeling plaats in het netwerk van bedrijven die participeren in de projecten. De intensieve bemiddeling was gericht op het opsporen van bestaande vacatures, dan wel het creëren van vacatures die pasten bij het profiel van betreffende kandidaat. Kliq heeft voor het project een vaste contactpersoon aangewezen.

Deze vorm van bemiddeling wijkt af van de reguliere bemiddeling van cliënten van WZI in die zin dat cliënten rechtstreeks naar een vaste contactpersoon worden doorverwezen die iemand vervolgens 'aan de arm' meeneemt naar bedrijven. Voordeel van deze methode is dat het een intensief, relatief kort traject is. De motivatie van de cliënt wordt niet verminderd door wachttijden of langdurige trajecten. Doordat de bemiddeling onderdeel was van het project Duurzaam De Hurk/De Kade had de contactpersoon het voordeel van het netwerk van participerende bedrijven. De belangrijkste resultaten zijn het plaatsen van 112 langdurig werklozen op een reguliere baan.

Cruciale succesfactoren bij het project waren:

- commitment van een groot aantal bedrijven en de Stichting Ondernemerscontact de Hurk;
- goed economisch getij;
- gemotiveerde werkzoekenden;
- goede samenwerking met Arbeidsvoorziening en Kliq;
- goede samenwerking tussen de diverse diensten van de gemeente Eindhoven;
- free publicity betreffende het project in lokale buurt- en wijkbladen;
- projectleider met ervaring opgedaan in het bedrijfsleven (niet ambtelijk);
- intensieve contacten met het bedrijfsleven;
- persoonlijke begeleiding van de werkzoekenden door een vaste bemiddelaar.

Zie: www.rvi.nl/wijk

4.2.5 Gemeente als werkgever/opdrachtgever

De gemeente heeft ten slotte mogelijkheden als opdrachtgever (met name van grote publieke werken maar ook bij diensten) en als werkgever of leerbedrijf. Aanbestedende (gemeentelijke) diensten kunnen in hun aanbestedingen bepalingen opnemen die van de opdrachtnemer vragen dat deze voor de uitvoering van een opdracht een bepaald aantal

langdurig werklozen of stageplaatsen voor leerlingen inzet. In een aantal Nederlandse steden is ervaring opgedaan met het toepassen van dergelijke bepalingen onder de noemer ‘Social Return On Investment (SROI)’. Veelal ging het hierbij om projecten in de sfeer van bouwen en de groenvoorziening. In onder meer Rotterdam en Dordrecht wordt de zogenaamde vijf procent-regeling toegepast. Hierbij wordt in de uitvoeringsvoorwaarden opgenomen dat vijf procent van de aanneemsom (Dordrecht) of vijf procent van de loonsom (Rotterdam) moet worden ‘verloond’ voor de inzet van langdurig werklozen of andere door de gemeenten aangewezen prioritaire doelgroepen van het arbeidsmarkt- en re-integratiebeleid.¹⁵ Beide gemeenten maken gebruik van een detacheringorganisatie die de regeling voor hen uitvoert. De organisatie draagt – in overleg met de (hoofd)aannemer – zorg voor ‘bemensing’ en begeleiding van de projecten.

4.3 Woningcorporaties

Wensen

Woningcorporaties hebben groot belang bij een goed beheer van hun vastgoedportefeuille. In de woorden van een corporatiedirecteur: ‘Als het goed gaat met de bewoners gaat het ook goed met mijn vastgoedportefeuille.’ Daarnaast hebben corporaties op grond van het Besluit Beheer Sociale Huursector (BBSH) zes prestatievelden waarop de corporaties verantwoordelijkheid dragen:

- passend huisvesten van de doelgroep;
- kwalitatief in stand houden van het woningbezit;
- betrekken van bewoners bij beleid en beheer;
- waarborgen van de financiële continuïteit;
- bevorderen van de leefbaarheid in wijken en buurten;
- bijdragen aan de combinatie wonen en zorg (per november 2001).

Verder bevat het BBSH regels over het toezicht op woningcorporaties¹⁶.

Ten slotte worden corporaties ook door het kabinet steeds meer aangesproken op hun maatschappelijke positie en hun taak om vermogen in te zetten voor verbetering van met name de meest kwetsbare wijken.

Mogelijkheden

Als eigenaar van een groot deel van het vastgoed in de oude wijken zijn woningcorporaties een belangrijke partij in de wijkaanpak. De corporaties beheren gezamenlijk 2,4 miljoen woningen, 35 procent van de Nederlandse woningvoorraad. Dat aandeel is in de oude wijken veel groter.

4.3.1 Herstructurering

Samen met de gemeenten zijn woningcorporaties de belangrijkste partij als het gaat om het herstructureren van woningen in de oude wijken. Bij het werk dat voorhanden is bij herstructurering, kunnen wijkbewoners worden ingeschakeld. Dat gebeurt bijvoorbeeld in Hengelo, via een wijkontwikkelingsmaatschappij in de wijk Berflo Es.

¹⁵ In Rotterdam zijn er in 2006 via deze regeling 180 mensjaren arbeid verloond, waardoor circa 260 personen aan het werk zijn geholpen. In Dordrecht is in het eerste kwartaal van 2007 voor 25 personen werk verloond.

¹⁶ Bron: www.kei.nl

Berflo Mooi: het werkt in de wijk, Hengelo

De bedoeling is om een wijkwerkontwikkelingsmaatschappij op te richten die in eerste instantie de match gaat maken tussen het werk dat vrijkomt in het kader van de herstructurering en de werkloze wijkbewoners. Te denken valt aan bouwplaatsbeveiliging, sloop- en opruimwerkzaamheden, tuin- en groenonderhoud en schoonmaakwerkzaamheden. Er kan gedacht worden aan de volgende uitvoerende organisaties van deze werkzaamheden:

- de aannemersbedrijven die ingeschakeld zijn bij de sloop- renovatie en nieuwbouwprojecten via contract-compliance;
- de bestaande (kleinere) wijkbedrijven als onderaannemers;
- startende bedrijven in de wijk;
- ZZP-ers die in de franchiseconstructie Oostwerk (gaan) werken (zie kader in paragraaf 4.2.2);
- leer-werkprojecten als Scoren in de Wijk;
- gesubsidieerde arbeidsplaatsen in het kader van buurtbeheer;
- projecten in het kader van sociale activering zoals Buurtgerichte Sociale Activering.

De wijkwerkontwikkelingsmaatschappij is in eerste instantie een initiatief van de gemeente Hengelo (sector SZW), en de beide in de wijk werkzame woningcorporaties St. Joseph en Ons Belang - die overigens per juni 2007 te kennen hebben gegeven dat ze willen fuseren. Deze drie partners ontwikkelen een plan van aanpak en organisatievorm. Daaromheen is een netwerk van instellingen en organisaties gevormd: zelfstandigen- en bedrijfsadviesorganisaties, CWI, UWV, ROC, projecten en instellingen op het gebied van gesubsidieerde arbeid en sociale activering.

De insteek is een wijkontwikkelingsmaatschappij te vormen die vraag en aanbod van werkzaamheden in het kader van de herstructurering bij elkaar brengt. Voor wat betreft de aanbodkant (wijkbewoners, wijkbedrijven) is een kwartiermaker aangesteld. Deze brengt met behulp van de aanwezige instellingen mogelijkheden, wensen en competenties van de wijkbewoners en wijkbedrijven in kaart en koppelt deze zo mogelijk direct aan bestaande of nieuwe werkinitiatieven. Voor de vraagkant zijn de grootste opdrachtgevers (woningcorporaties en gemeente) in het kader van herstructurering, beheer en onderhoud begonnen met een inventarisatie van werkzaamheden die geschikt zijn om uit te besteden. Dit al of niet in onderaanneming of via contract-compliance aan bedrijven of instellingen die daarbij wijkbewoners inschakelen. De uitkeringsorganisaties en arbeidsbemiddelingorganisaties (gemeente, UWV, CWI) stemmen hun gegevens en bestanden daartoe op elkaar af.

Zie: www.rvi.nl/wijk

De praktijk laat zien dat herstructurering – de aanpak en verbetering van woningen in aandachtswijken – vaak de motor is om ook sociale investeringen in wijken van de grond te krijgen¹⁷. In de vorige paragraaf zijn al de mogelijkheden van de *package deal* omschreven. Daarnaast kunnen woningcorporaties ook extra investeringen in de wijk aantrekken door zaken te doen met projectontwikkelaars en (institutionele) beleggers.

4.3.2 Inzet van vastgoed

Woningcorporaties kunnen hun gebouwen inzetten en hebben zo de mogelijkheid om op allerlei manieren bij te dragen aan de wijkaanpak. Het ABCD-project in Delfshaven laat zien hoe de woningcorporatie Woonbron, met inzet van haar panden, bijdraagt aan het realiseren van de wensen van de bewoners in de buurt. Ook het praktijkvoorbeeld van de *foyers*, in goed Nederlands Kamers met Kansen, laat zien hoe de inzet van vastgoed door de woningcorporatie een beslissende factor voor het succes van een project kan zijn.

¹⁷ VROM, minister Winsemius, *Toekomstverkenning stedelijke vernieuwing*, november 2006

ABCD-project, Rotterdam Delfshaven

Een voorbeeld is het ABCD-project van Woonbron in Rotterdam Delfshaven.

Het ABCD-project komt oorspronkelijk uit Amerika en staat voor Asset Based Community Development. Oftewel, Aandacht voor Bewoners Capaciteiten (oud)Delfshaven. Het project is een gezamenlijk initiatief van de deelgemeente Delfshaven, Woonbron en de Rabobank.

In een wijkpost (pand van de corporatie) zijn twee zogenaamde ‘spinnen’ aanspreekbaar voor bewoners die een idee hebben dat een meerwaarde voor de wijk oplevert. Voorbeelden van projecten die in Delfshaven gerealiseerd zijn, zijn onder meer een computervereniging (waar mensen computerles kunnen krijgen van vrijwilligers, maar ook ondersteuning bij het installeren, reparaties van en advies bij de aanschaf van hard- en software); buurtouders (die elke week de straat op gaan en een training krijgen om hun werk beter te kunnen doen); een Marokkaanse fietsenmaker en een kinderatelier. Ideeën van bewoners worden vooral getoetst op uitvoerbaarheid.

Op verzoek van bewoners wordt nu gewerkt aan het vestigen van een Aldi-supermarkt in de wijk. Daartoe wordt een aantal winkels samengevoegd tot 1 winkelpand (vastgoed en ontwikkeling via Woonbron) en op verzoek van Aldi komt er ook parkeergelegenheid. De winkel zal naar verwachting over anderhalf jaar zijn deuren openen. Een wijkbewoner die voorheen werkzaam was bij de Kamer van Koophandel is ingezet bij het onderhouden van de contacten met Aldi.

Het succes van dit project is afhankelijk van de kwaliteit van de spin die de taal van de bewoners spreekt. Ook laat hij zich niet afschrikken door regelgeving en vergunningen en weet hij de weg om bureaucratische belemmeringen te omzeilen. Daarnaast is het succes afhankelijk van de beschikbaarheid van panden in de buurt via de woningcorporatie.

Zie: www.rvi.nl/wijk / *ABCD-spin Peet Marijnen, 2007*

Kamers met kansen Nederland

In inmiddels veertien Nederlandse gemeenten zijn foyers of werkhôtels geopend. Naast huisvesting wordt aan de bewoners – jongeren – hulp geboden bij het verwerven van persoonlijke en economische zelfstandigheid. Naast een huurcontract ondertekenen de jongeren een coachingscontract en wordt een persoonlijk ontwikkelingsplan opgesteld. Dit wordt periodiek besproken en zonodig bijgesteld.

Inmiddels zijn dertien projecten van circa dertig tot honderdtwintig wooneenheden operationeel. Gemiddeld vijfhonderd jongeren wonen hier en worden gecoacht. Van deze jongeren werkte of studeerde ongeveer twintig procent bij aanvang. Na anderhalf jaar is dit 75 procent.

Vaak nemen woningcorporaties het initiatief tot de oprichting van een foyer, waarna andere lokale partijen zich al snel bij hen aansluiten. Een breed draagvlak is nodig omdat een grootschalig project als dit vaak te maken krijgt met het Nimby-effect in buurten en wijken: de komst van jongeren met een achterstand in de wijken wordt niet altijd toegejuicht. Echter betekent de vestiging van een dergelijk werkhôtel dat de voorzieningen voor de wijk of buurt – ook voor jongeren die daar woonachtig zijn – worden uitgebreid. Het is dan ook van belang dat er gestreefd wordt naar een optimale lokale inbedding. Dit geldt zowel fysiek en sociaal als wat schaal betreft.

Ook voor deze projecten geldt dat een breed draagvlak vanuit de (lokale) politiek, instellingen en organisaties, bewoners en bedrijven, onontbeerlijk is.

Zie: www.rvi.nl/wijk / www.kamersmetkansen.nl

4.3.3 Ruimte voor werk en ondernemen

Corporaties kunnen – in overleg met de gemeente – in het woningaanbod ruimte maken voor de combinatie van wonen en werken. Dan gaat het om een breed spectrum van mogelijkheden: van het toestaan van bedrijfsactiviteit in woonruimte en garages (vaak een kwestie van het bestemmingsplan flexibel toepassen), tot het aanbieden van professionele woon-werk-woningen. Ook het ontwikkelen van bedrijfsverzamelgebouwen voor startende ondernemers in de stad behoort hiertoe.

Naast de inzet van de panden zelf, kunnen corporaties ook het instrument huurgewenning inzetten. Dit kan bijvoorbeeld om startende ondernemers aanvankelijk goedkope bedrijfsruimte te bieden.

4.3.4 Contact met bewoners

Woningcorporaties hebben als huisbaas contact met en gemakkelijke toegang tot bewoners en bewonersorganisaties. Dit vloeit voort uit het overleg dat zij sowieso met de bewoners voeren over het onderhoud en beheer van de woningen.

Sommige woningcorporaties gaan hier ver in. Zij nemen – in het vervolg op de fysieke herstructurering van de wijk – het initiatief om samen met de gemeentelijke instanties mensen huis aan huis op te zoeken. Zonodig helpen ze hen met werk, taal, inkomen of zorg.

Sociaal InvesteringsPlan (SIP) Amsterdam Slotervaart

In dit project, gericht op het verbeteren van de sociaal economische positie van bewoners uit onder andere Amsterdam Slotervaart, worden bewoners ‘huis aan huis’ benaderd. Deze directe en gerichte aanpak moet uitmonden in een vertrouwensrelatie tussen bewoners en projectmedewerkers. Daarna werken zij gezamenlijk aan het zoeken naar oplossingen voor allerlei problemen: werkloosheid, taalproblemen, schulden, huisvestingsproblematiek enzovoort.

Er wordt nauw samengewerkt met de ongeveer veertig betrokken instanties, zoals woningcorporaties, sociale dienst, zorg- en welzijnsorganisaties, scholen en verenigingen. Er wordt uitgegaan van ‘partnerschap’ van de deelnemende organisaties en dat wordt gezien als één van de succesfactoren. Andere cruciale succesfactoren zijn:

- de kwaliteiten van de projectleiding, die daadkracht toont en draagkracht verwerft;
- er wordt alleen gewerkt met ‘believers’; ‘remmers’ worden buiten de deur gehouden;
- onorthodox handelen en denken, want de bureaucratie is hardnekkig;
- goed functionerende back-office is van cruciaal belang;
- commitment van bestuurders is noodzakelijke voorwaarde.

Projecten als SIP dienen de ruimte te krijgen om min of meer onafhankelijk te opereren. Dat vraagt van de betrokken organisaties dat zij een coöperatieve houding aannemen. Ook dienen zij vertrouwen te geven en soms zelfs terug te treden of een pas op de plaats te maken. De vertrouwensrelatie met de bewoners is de belangrijkste voorwaarde voor succes.

Het project is operationeel sinds 1998. Ruim drieduizend personen zijn op de een of andere manier via dit project bediend. Toeleiding naar werk was niet het enige of dominante doel van het project. Toch zijn er enkele honderden mensen door de inzet van het project aan het werk gekomen. Nog veel meer mensen hebben hun taalvaardigheid verbeterd of nemen actief deel aan buurtactiviteiten zoals bewonerscomités. Kinderen zijn lid geworden van een sportvereniging met actieve betrokkenheid van de ouders.

Inmiddels vindt het project navolging in andere stadsdelen en steden, waaronder Rotterdam, Dordrecht en Roermond.

Zie: www.rwi.nl/wijk

4.3.5 Woningcorporatie als werkgever/opdrachtgever

Ten slotte is de woningcorporatie ook opdrachtgever. De woningcorporatie speelt een rol bij herstructurering, maar ook bij het onderhoud van de vastgoedportefeuille. Daarnaast zijn woningcorporaties ook grote werkgevers en kunnen zij optreden als leerbedrijf.

In de bouwsector zijn met woningcorporatie Vestia afspraken gemaakt over de oprichting van leerlingbouwplaatsen: leerlingen zijn in dienst van een sectoraal

samenwerkingsverband van bedrijven in de bouw¹⁸. Ze werken vier dagen en gaan een dag in de week naar school.

Praktijkvoorbeeld leerlingbouwplaats Den Haag Transvaal

De MBO-leerlingen zijn in dienst van de Stichting Haagbouw, een samenwerkingsverband van Haagse aannemers en bouwbedrijven. Daarnaast volgen de leerlingen een dag- of avondprogramma bij het ROC Mondriaan College voor techniek.

In 2005 werd een overeenkomst gesloten met werkgeversorganisatie Bouwend Nederland en Fundeon, het kennis- en opleidingsinstituut voor de bouwsector. Projecten waarvan Vestia opdrachtgever is, moeten de status krijgen van Leerlingbouwplaats. Daarmee voldoen ze aan alle eisen voor de praktijkopleiding van leerlingen in de bouw. Vestia streeft er naar om op 1 januari 2008 zeventig procent van haar projecten aan te kunnen merken als leerlingbouwplaats.

Woningcorporaties kunnen langdurig werklozen een kans geven arbeidservaring op te doen via het werk in een buurtbeheerbedrijf.

4.4 Bedrijfsleven

Wensen

In hun brief aan de Tweede Kamer van 17 september 2007 inzake het Actieplan Krachtwijken, geven MKB Nederland en VNO-NCW aan wat hun wensen zijn ten aanzien van ondernemerschap en bedrijvigheid in de aandachtswijken. De werkgeversorganisaties benadrukken dat gemeenten in hun actieplannen prioriteit moeten geven aan het stimuleren van ondernemerschap in de aandachtswijken. In deze paragraaf wordt waar relevant naar de concrete voorstellen van MKB en VNO-NCW verwezen.

4.4.1 Business

Het belang van ondernemers in de wijk is in de eerste plaats hun *business* zelf.

Vervolgens (zie subparagrafen 2 t/m 5) zijn er randvoorwaarden om dat werk goed te kunnen doen.

Bij business in de wijk maken we een onderscheid. Er zijn bedrijven die van buiten de wijk komen in verband met de herstructurering van de woningen en het onderhoud van de publieke ruimte. Daarnaast zijn er de bedrijven die in de wijk gevestigd zijn, zoals de detailhandel, horeca, kleine ambachten (bijv. fietsenmakers), kleinschalige industrie en culturele instellingen.

Ondernemers die in het kader van bouw en onderhoud betrokken zijn bij de wijken, benadrukken het belang van continuïteit: als een bedrijf ergens voor langere tijd aan het werk is, zijn er meer mogelijkheden langdurig werklozen aan het werk te helpen.

In dit kader pleiten MKB Nederland en VNO-NCW ook voor aandacht voor de koopkracht in de aandachtswijken. Dat kan bereikt worden door middel van schuldsanering, via het bevorderen van de arbeidsparticipatie en door het aantrekken van middengroepen in de wijken.

4.4.2 Medewerkers

Belangrijke randvoorwaarde voor het bedrijfsleven is de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel. In sommige sectoren is nu al sprake van personeelskrapte. De

¹⁸ Stichting Praktijkopleiding Grond- Weg- en Waterbouw (SPG) of Stichting Praktijkopleiding Bouw (SPB).

instroom van leerlingen uit het beroepsonderwijs is onvoldoende om de vraag naar arbeid op te vangen. In de bouw is dit bijvoorbeeld het geval.

Ondernemers in de bouw wijzen erop dat ze vooral geïnteresseerd zijn in duurzame instroom van gekwalificeerde medewerkers. ‘Continuïteit in de opdrachtgeving’ draagt bij aan de mogelijkheid van werkgevers en sectoren om in nieuwe medewerkers te investeren.

4.4.3 Vestigingsklimaat

Uit het STEC onderzoek *Bedrijventerreinenstrategie Den Haag 2005 – 2020* blijkt dat bedrijven behoefte hebben aan binnenstedelijke bedrijventerreinen. Het is van belang om bij herstructurering ruimte voor bedrijvigheid in de wijk te behouden of te creëren.

Dan gaat het om bedrijventerreinen in of naast de wijk: geen grote industrieterreinen maar kleine bedrijventerreinen, bijvoorbeeld aan de rand van een wijk.

Als gevolg van de stadsvernieuwing in de jaren zeventig en tachtig is veel bedrijvigheid uit de stadswijk compleet verdwenen¹⁹.

VNO-NCW West heeft het issue van binnenstedelijke bedrijvigheid in de gemeente Den Haag op de agenda gezet. Ze heeft hierover advies uitgebracht aan de gemeente: *Den Haag: Kansen voor economische diversiteit en dynamiek; Visie van VNO-NCW Kring Den Haag op de ruimtelijke ontwikkeling in Den Haag* (september 2007). De werkgeversorganisatie benadrukt dat het gaat om kleine, eenvoudige bedrijventerreinen die voor ondernemers goed betaalbaar moeten zijn. Ook moeten ze op voldoende afstand staan van woningen, terwijl ze toch een directe relatie hebben met de woonomgeving.

Het spreekt vanzelf dat op het niveau van de stad bekeken moet worden waar de gemeente wil investeren in het herstructureren of creëren van bedrijventerreinen. Ook moet de gemeente bezien waar de keuze op andere functies valt. Het behoud of creëren van werkgelegenheid en bedrijvigheid in de veertig aandachtswijken moet in die overwegingen zeker een belangrijke rol spelen.

4.4.4 Ondernemingsklimaat

Bedrijven willen een goed ondernemingsklimaat: veilig, zonder veel rompslomp en waar nodig een beetje ondersteuning.

Veiligheid

In een aantal van de veertig wijken – lang niet allemaal – zijn ondernemers vertrokken om redenen van veiligheid. Het vertrek van de bedrijven draagt op zichzelf ook weer bij aan de teloorgang van zo’n wijk: leegstand, verlies aan werkgelegenheid en ook het psychologische effect van weer een winkelsluiting. Ook MKB Nederland en VNO-NCW benadrukken het belang van de veiligheid in de wijken.

De Scholingswinkel van het Albeda College op de Boulevard Zuid in Rotterdam Feyenoord is een goed voorbeeld van een project waarmee een kentering wordt bereikt in een verloederde winkelstraat.

ROC Albeda College Rotterdam - De Albeda scholingswinkel
De Albeda scholingswinkel is gevestigd in het winkelgebied Boulevard Zuid (Feijenoord Rotterdam). Het vormt het centrale punt van waaruit verschillende partners de krachten bundelen om ondernemers in het winkelgebied te ondersteunen en activiteiten voor het winkelcentrum en de buurt te ontplooiën.

¹⁹ VROM Raad, *Stad en Stijging*.

Het Albeda College geeft scholing aan startende, doorstartende en gevestigde ondernemers op de Boulevard Zuid in Feijenoord. Aanleiding was het feit dat: etnische leerlingen in de buurt geen stageplekken konden vinden er steeds meer startende etnische ondernemers kwamen op de Boulevard Zuid, die ook weer snel het loodje legden

Resultaten:

75 ondernemers hebben zich ingeschreven op een deeltijd opleiding Ondernemer / Manager; toename van het aantal stageplaatsen van 10 naar 100, doordat de betrokken ondernemers geaccrediteerd zijn als erkende leerbedrijven.

Rondom de Scholingswinkel worden allerlei activiteiten georganiseerd die bijdragen aan de sociale cohesie in de buurt en de levendigheid in de wijk.

In de sinterklaas- en kerstperiode organiseert het Albeda College voor de ondernemers van Boulevard Zuid een sinterklaashuis en kersthuis. Het sinterklaashuis richt zich met name op de kinderen in de leeftijd drie tot acht jaar, het kersthuis richt zich met name op de oudere doelgroep .

In het sinterklaashuis verzorgen deelnemers van de brood- en banketafdeling de pepernotenbakkerij. Deelnemers van sociaal cultureel werk zorgen voor een sinterklaasverhaal en de deelnemers van detailhandel houden zich bezig met de schatkamer van sinterklaas. Deze activiteit trekt veel bezoekers naar het winkelgebied en levert het Albeda College weer een context om deelnemers in op te leiden.

Betrokken partijen zijn verenigd in de Werkbank Boulevard Zuid. Dit is een overlegplatform waarin naast het Albeda College de deelgemeente Feijenoord, het OntwikkelingsBedrijf Rotterdam, KCHandel, de winkeliersvereniging Boulevard Zuid, de Rabobank, het LMC en uitzendorganisatie Vedior participeren.

De Albeda scholingswinkel heeft in 2007 van de gemeente Rotterdam een OSKAR gekregen, een jaarlijkse prijs voor vernieuwende onderwijsinitiatieven.

Bron: <http://www.albeda.nl/partner/boulevardzuid.htm>

Zie: www.rvi.nl/wijk

Het ministerie van EZ bereidt een wetsvoorstel voor waardoor ondernemers kunnen experimenteren met gezamenlijke investeringen. Dit heeft als doel de bedrijfsomgeving aantrekkelijker en veiliger te maken (de Experimentenwet Bedrijfsgerichte Gebiedsverbetering (BGV)).

Kansenzones

In een aantal gemeenten – bijvoorbeeld in Rotterdam – wordt beproefd of een kansenzone kan bijdragen aan een aantrekkelijker ondernemersklimaat. In Rotterdam gaat het om de Ondernemersregeling Kansenzones Rotterdam (OKR).

Een dergelijke regeling kan een positief effect hebben op het investeringsniveau in de wijk en kan daarnaast bijdragen aan een meer aantrekkelijke uitstraling van het betreffende gebied, wanneer de investeringspremies bijvoorbeeld worden aangewend voor het opknappen van (de buitenzijde van) bedrijfspanden. In combinatie met de inzet van andere, (re-integratie)instrumenten kan een investeringspremieregeling op termijn eveneens een werkgelegenheidseffect hebben, al is dit niet het primaire doel van een dergelijke regeling²⁰.

MKB Nederland en VNO-NCW: ‘Hoewel een kansenzone niet altijd op elke plek effectief hoeft te zijn, mag een uitdrukkelijke afweging hiervan in de gemeentelijke plannen worden gevraagd.’

²⁰ Regioplan, Ernst & Young, *Midterm Review Kansenzones: Hoofdrapport*, september 2007.

Ondernemersondersteuning

In de steden zijn veel initiatieven zichtbaar gericht op het ondersteunen van ondernemers in de wijken. De ondersteuning van ondernemers – starters, gevestigde ondernemers, bedrijfsbeëindigers, etnische ondernemers, vrouwelijke ondernemers – pakt de gemeente vaak op in samenwerking met de Kamer van Koophandel en ondernemings- en winkeliersverenigingen. Vaak biedt de gemeente coaching van bedrijfsadviseurs, het faciliteren van de administratie en trainingen voor ondernemers aan. Soms combineert ze deze dienstverlening met het aanbieden van geschikte bedrijfsruimte en huurgewenning. In het project 100% Mode in Arnhem is winkelwerk- en woonruimte aangekocht om een cluster van modebedrijven te kunnen vormen. Dit heeft een positief effect voor de bedrijven én de wijk. Bij het Ondernemershuis in Amsterdam is het stimuleren van de wijkeconomie in de aandachtswijk ook een expliciete doelstelling van het beleid. De uitvoering van het Ondernemershuis-project heeft informatie opgeleverd die betrokken wordt bij het ontwikkelen van bedrijfshuisvesting in de wijk en het versterken van de samenwerking tussen betrokken partijen. Na de start in Amsterdam Zuid-Oost zijn er nu Ondernemershuizen in vier Amsterdamse stadsdelen. Ook in Lelystad, Almere en in Rotterdam wordt gewerkt volgens deze aanpak.

Ondernemershuizen, Amsterdam

Het Ondernemershuis is binnen de gemeente Amsterdam een ingeburgerd begrip: er zijn nu vier ondernemershuizen in Amsterdam Nieuw-West, Groot-Oost, Zuid-Oost en Amsterdam West (binnen de Ring).

Doelgroep: Pré-starters, starters, jonge ondernemers en gevestigde ondernemers, waaronder ondernemers die hun activiteiten willen beëindigen.

De doelstellingen van het Ondernemershuis zijn:

- bevorderen dat lokale ondernemers een eigen bedrijf starten;
- bevorderen van de kwaliteit van het ondernemerschap van met name (door)startende en marginale ondernemers;
- bundelen, stroomlijnen en waar nodig uitbreiden van de dienstverlening en faciliteiten voor potentiële ondernemers;
- actief stimuleren van het aanwezige potentieel aan ondernemerschap, ook van groepen die zonder ondersteuning weinig kans maken op een goede start als ondernemer.

Een team van bedrijfsadviseurs biedt individuele begeleiding. Dit bestaat uit senioren die zowel ervaren zijn in de vakinhoudelijke aspecten van het ondernemerschap als in het intensief begeleiden van de ondernemer als persoon.

Het concept van de Ondernemershuizen is ontwikkeld door B&A Beleidsrealisatie B.V.

De Ondernemershuizen zijn geen onderdeel van de overheid, maar hebben een onafhankelijke positie. Er wordt nauw samengewerkt met een veelheid aan partijen op diverse niveaus. Van het niveau van uitvoering tot en met bestuurders: Kamer van Koophandel, UWV, Gemeente (Sociale Dienst), ROC's, Winkeliersverenigingen, Migrantenorganisaties, Welzijnsorganisaties etc.

De Ondernemershuizen worden bekostigd vanuit een financieringsmix van Europese Middelen, Re-integratiemiddelen en eigen inkomsten van B& A Beleidsrealisatie.

Het concept van de Ondernemershuizen is allereerst binnen de gemeente Amsterdam gekopieerd. Door B&A Beleidsrealisatie worden momenteel in de provincie Friesland en in de gebieden Almere en Lelystad vergelijkbare projecten gevoerd.

Zie: www.rvi.nl/wijk; www.ondernemershuizen.nl

In hun brief geven MKB Nederland en VNO-NCW aan dat de ondernemers in de wijken georganiseerd moeten worden. Zij moeten hun wensen ten aanzien van het ondernemersklimaat bundelen en samen met de gemeente in actie vertalen. Een (door het Rijk gefinancierde) accountmanager ondernemerschap zou dat kunnen organiseren. Dat kan bijvoorbeeld in aansluiting op de ondernemerspunten van de Kamer van Koophandel.

Zeer binnenkort zal de onlangs geïnstalleerde Raad voor Microfinanciering met een uitgewerkt voorstel komen waarin ze ingaat op de voorwaarden waaronder microkredieten succesvol ingezet kunnen worden. MKB Nederland en VNO-NCW bepleiten dat ‘kleine zakelijke kredieten’ snel, efficiënt en met bijpassende service beschikbaar komen.

4.4.5 Goodwill

Werkgevers willen *goodwill*. Het vanuit een maatschappelijke betrokkenheid initiëren van activiteiten voor de lokale omgeving komt ook de onderneming zelf ten goede. Door bij te dragen aan een leefbare woonomgeving (opknappen van een speeltuin, aanpakken van vervuiling) of door op andere wijze contact te leggen met bewoners, kan de bedrijfsomgeving aantrekkelijker worden. Op die manier wordt goodwill verkregen, met positieve gevolgen voor het bedrijf en voor de wijk.

Voorbeelden zijn de IMC-Weekendschool en Campus Nieuw-West.

IMC Weekendschool

In 1998 werd de eerste weekendschool opgericht door psychologe Heleen Terwijn in samenwerking met handelshuis International Marketmakers Combination (IMC). Het is een school voor aanvullend onderwijs voor jongeren van tien tot veertien jaar uit sociaal economisch achtergebleven buurten in de grote steden in Nederland. Doel van het weekendschoolonderwijs is jongeren te steunen bij het verbreden van hun perspectieven, het vergroten van hun zelfvertrouwen en ze aansluiting te laten vinden bij brede lagen in de Nederlandse samenleving.

Gastdocenten uit het bedrijfsleven of van opleidingsinstituten verzorgen op de zondagen de lessen aan de weekendschool. Inmiddels zijn er negen vestigingen van de weekendschool in Nederland. De weekendschool kent een aanzienlijk aantal (hoofd)sponsors.

www.imcweekendschool.nl

Campus Nieuw-West

Ook Campus Nieuw-West in Amsterdam richt zich op jongeren. Ze laat hen kennis maken met bedrijven en beroepen, wat een juiste en passende studie- en beroepskeuze bevordert. Ruim 200 bedrijven in Amsterdam doen mee aan projecten. Bijvoorbeeld door het aanbieden van bliksemstageplekken en praktijkopdrachten, of door het leveren van mentoren, trainers en coaches. De projecten hebben betrekking op beroepsoriëntatie en studiekeuze maar ook op het zelfstandig ondernemerschap. Met deze projecten worden in 2007 ruim zes duizend jongeren bereikt. Campus Nieuw-West werd mede geïnitieerd door de gemeente Amsterdam, maar is voor de exploitatie inmiddels financieel onafhankelijk van de overheid. Wel dragen de stadsdelen voor twintig procent bij in de exploitatiekosten voor de langere termijn.

Als succesfactoren voor de Campus gelden de volgende aspecten:

- voldoende kennis hebben van het bedrijfsleven;
- opbouwen van een zeer betrouwbare reputatie;
- stevige steun vanuit politiek en bestuur, maar zo min mogelijk directe bemoeienis met de uitvoering;

- daadkrachtige uitvoeringsorganisatie met bekwaame projectleiders en –medewerkers;
- financiële zekerheid bij de start van het project voor tenminste drie jaar.

Het Campus-project bestaat alleen in Amsterdam. Volgens de medewerkers is het project wel geschikt om gekopieerd te worden naar andere wijken of gemeenten die met vergelijkbare problemen te kampen hebben.

Zie: www.rvi.nl/wijk/ www.campusnieuwwest.nl

Opvallend is dat maatschappelijke initiatieven van ondernemers in de wijken zich vaak richten op jongeren. Spelenderwijs maken deze jongeren kennis met onderwerpen, studies en beroepen, die anders niet bij hen in beeld zouden zijn gekomen. Door op deze manier de horizon te verbreden, worden ambities gestimuleerd en toekomstige kansen gecreëerd. Ook voor de bedrijven die zijn aangesloten bij deze initiatieven zijn er voordelen: onder de deelnemers aan de projecten (van bijvoorbeeld Campus Nieuw-West) kunnen zich toekomstige medewerkers bevinden.

Mogelijkheden

Werkgevers beschikken over vacatures, leerwerkplekken en stages. Zelf of via hun sectorfondsen kunnen ze samen met werknemers investeren in opleiding en begeleiding op de werkplek.

Daarnaast kunnen werkgevers hun kennis en expertise aanwenden: ze kunnen jongeren iets leren over hun vak en oriëntatie bieden op het werkende leven.

De kleinere ambachtelijke en technische bedrijvigheid is nodig om te voorzien in de vraag van de burgers en organisaties in de stad.

Bedrijvigheid in de buurt brengt de jeugd – die soms opgroeit in een omgeving waar arbeidsdeelname niet vanzelfsprekend is – in contact met werk.

Winkels en voorzieningen dragen bij aan werkgelegenheid en aan de levendigheid van de wijk.

Werkgevers kunnen ten slotte vanuit hun maatschappelijke verantwoordelijkheid bijdragen aan een leefbare woonomgeving.

4.5 Onderwijs

Uiteraard is ook het onderwijs van groot belang in de wijkaanpak. Als kinderen hun opleiding afmaken, kan de negatieve spiraal doorbroken worden waarbij werkloosheid en armoede van de ene op de andere generatie wordt doorgegeven.

Deze paragraaf brengt de wensen en mogelijkheden van het onderwijs in beeld, vooral in relatie tot de arbeidsmarkt.

Wensen

Een belangrijke wens van het onderwijs is de beschikbaarheid van stageplekken en erkende leerwerkplekken voor de leerlingen.

Daarnaast hebben de scholen er belang bij dat het onderwijs dat zij aanbieden, aansluit bij de wensen van het bedrijfsleven.

In het kader van de ontwikkeling naar competentiegericht leren, zoeken scholen een ‘contextrijke’ omgeving voor hun leerlingen. Dit kan betekenen dat een deel van de opleiding buiten de school plaatsvindt.

Voor al deze wensen heeft het beroepsonderwijs belang bij een goed contact met het regionale bedrijfsleven.

Mogelijkheden

Het onderwijs biedt scholing en begeleiding. Dit geldt voor leerlingen, maar ook voor werkzoekenden en inburgeraars.

ROC's die in één van de probleemwijken gehuisvest zijn, hebben de mogelijkheid om met hun onderwijscapaciteit de wijk in te gaan (zie het voorbeeld van het Albedacollege in paragraaf 4.4.4.). Als scholen daarmee een bijdrage leveren aan het revitaliseren van een wijk, dan dragen ze direct bij aan het beschikbaar komen van leerwerkplekken en banen voor hun leerlingen in de wijk.

Met name rondom een brede school zijn er legio mogelijkheden om aan ouders (moeders) wiens kinderen op school zitten een aanbod te doen gericht op scholing, participatie of inburgering.

4.6 Begeleiders naar werk

Dit is een brede categorie van publieke en private organisaties, die zich bezighoudt met het begeleiden van werkzoekenden naar vacatures. Afhankelijk van de doelstellingen en betrokken partijen bij de samenwerking, gaat het hierbij om aanbieders als: uitzendbureaus, sociale ondernemingen, sectorale stichtingen, SW-bedrijven, reïntegratiebedrijven, CWI en activeringscentra.

Ook de vakbeweging en de onafhankelijke arbeidsadviseurs kunnen naar de mening van de Raad een belangrijke rol spelen in de fase waarin wijkbewoners zich oriënteren op de arbeidsmarkt en de re-integratiedienstverlening. De bondsadviseur en de arbeidsadviseur kunnen de bewoner terzijde staan in het hele proces van vraag tot re-integratie. Mogelijk kunnen deze adviseurs ook in de wijk zelf hun diensten aanbieden (bijvoorbeeld door aan te sluiten bij initiatieven à la het activeringscentrum, zie paragraaf 5.3). Overwogen kan worden de vakbeweging en de onafhankelijke arbeidsadviseurs te faciliteren bij het wijkgericht aanbieden van deze diensten.

Wensen

Deze begeleiders hebben deelnemers nodig: dat is hun business. Vervolgens hebben ze vacatures nodig om die deelnemers naar werk te bemiddelen en op de werkplek te begeleiden.

Mogelijkheden

Begeleiders bieden ervaring en expertise als het gaat om: de werving & selectie van deelnemers; bemiddeling; de begeleiding van langdurig werklozen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, ook op de werkplek. Ook kunnen ze van dienst zijn bij het ondervangen van de risico's en rompslomp van het werkgeverschap via detachering en payrollconstructies.

4.7 Rijk

Wensen

De wensen van het Rijk ten aanzien van de wijken zijn geformuleerd in het *Actieplan Krachtwijken*:

‘De centrale doelstelling van dit Actieplan Krachtwijken is om – samen met alle betrokkenen – de veertig wijken om te vormen tot wijken waar mensen kansen hebben en weer graag wonen.

Het resultaat moet zijn, dat deze wijken in acht à tien jaar weer vitale woon-, werk-, leer- en leefomgevingen zijn waar het prettig is om in te wonen. Een omgeving waarin mensen betrokken zijn bij de samenleving, een perspectief hebben op sociale stijging en participeren op de arbeidsmarkt. Een gebied waar mensen met uiteenlopende etnische en levensbeschouwelijke achtergronden de bereidheid hebben om elkaar als mede-eigenaren van de wijk of de buurt te accepteren. De komende jaren moeten de eerste resultaten voor de bewoners zichtbaar en merkbaar zijn. In 2011 zullen de bereikte resultaten over de totale kabinetsperiode inzichtelijk worden gemaakt.’

Mogelijkheden

Het kabinet heeft de achttien steden gevraagd met actieplannen te komen voor hun wijken. Op basis daarvan maken de steden en de minister afspraken over de aanpak voor de komende jaren en over de bijdrage die de gemeente en het Rijk zullen leveren. De mogelijkheden van het Rijk liggen vooral op het terrein van faciliteren en stimuleren. Dat gebeurt door middel van financiële steun, (vermindering) van wet & regelgeving, inzet van kennis en expertise en zonodig van ‘topdogs’ conform de aanpak in *Nieuwe coalities voor de wijk*. Maar ook als het Rijk steun betuigt en het belang van een aanpak of project onderstreept, kan dit op lokaal niveau partijen in beweging brengen.

5. Aanbevelingen

In hoofdstuk vier zijn de wensen en mogelijkheden van partijen bij de aanpak van werk in de wijk uitgebreid aan bod gekomen.

De projecten die hierbij ter illustratie zijn opgevoerd tonen in de eerste plaats dat er al heel veel gebeurt. Ten tweede laten ze zien dat partijen erin slagen elkaar te vinden om samen de wijkbewoners op weg te helpen naar werk. De RWI is onder de indruk van en geïnspireerd door deze praktijkvoorbeelden. De beschrijving van wensen en mogelijkheden van partijen enerzijds en de praktijkvoorbeelden anderzijds bieden een staalkaart van kansen voor succesvol samenwerken aan werk in de wijk.

In de adviesaanvraag van de minister staat het verzoek om te beschrijven tegen welke belemmeringen partijen in de praktijk aanlopen en hoe private partijen verleid kunnen worden om aan projecten deel te nemen. Ook wordt de vraag gesteld hoe effectieve samenwerking tussen de partijen het beste vormgegeven kan worden.

In dit hoofdstuk onderscheidt de Raad een aantal (clusters) belemmeringen. Vervolgens doet de RWI aanbevelingen ter zake die enerzijds gericht zijn aan lokale partijen en anderzijds aan het kabinet:

- 5.1 Volume en samenhang in de wijkaanpak
- 5.2 Het stimuleren van bedrijvigheid en werkgelegenheid
- 5.3 Het bereiken en bemiddelen van bewoners

5.1 Volume en samenhang in de wijkaanpak

Belemmeringen

Hoewel projecten op zichzelf goed opgezet en uitgevoerd (kunnen) worden, brengt een projectmatige manier van werken in de wijkaanpak een aantal bezwaren met zich mee. Ten eerste dat zaken aanvankelijk voortvarend worden opgepakt maar na afloop van het project weer verzanden, waarna er weer nieuwe projecten worden opgestart (de 'projectencarrousel'). Geld om de projecten te financieren is over het algemeen geen probleem. Het lukt partijen wel om geld bijeen te krijgen om een project van de grond te krijgen. De projectmatige, incidentele financiering leidt er wel toe dat ook succesvolle projecten soms onverwachts worden beëindigd. Gesprekspartners geven aan dat deze 'projectencarrousel' veroorzaakt is door de bezuinigingen op het welzijnswerk, het woonmaatschappelijk werk en het jongerenwerk. Simpelweg vanwege het feit dat er geen structureel geld meer beschikbaar is.

Daarnaast ontplooiën actieve gemeenten, corporaties, ondernemers, onderwijsinstellingen en anderen veel initiatieven, terwijl elders veel minder wordt ondernomen. Ten slotte zit er niet altijd evenveel samenhang in de keuze van de projecten.

De samenwerking bij projecten in de wijk is een probleem op zichzelf. Het is de vraag wie probleemeigenaar is en hoe beter gestuurd kan worden zonder te institutionaliseren. Bovendien is elke wijk anders en vraagt iedere wijk een eigen aanpak.

Daarbij hoort ook de vraag die de minister voor WWI stelt in de adviesaanvraag: hoe kun je vaart maken?

Onder ondernemers en woningcorporaties is de traagheid van het gemeentelijk ambtelijk apparaat een veelgehoord probleem. Hierdoor ontstaat het risico dat private partners hun oorspronkelijk enthousiasme mogelijk verliezen en afhaken.

Daarnaast speelt de gemeentelijke verkokering. Hierdoor is er soms weinig afstemming tussen de verschillende diensten werk & inkomen, wonen, EZ en maatschappelijke ontwikkeling. Dit is extra problematisch wanneer de kosten op het terrein van de ene dienst liggen en de baten op het terrein van andere diensten of zelfs buiten de gemeente (bijvoorbeeld bij de kosten van bedrijventerreinen).

Een budget om – met name aan de start van een project – de samenwerking te faciliteren, is niet beschikbaar. De re-integratiebudgetten mogen alleen gekoppeld aan individuele werkzoekenden worden ingezet, niet om uitvoeringskosten mee te betalen.

Aanbevelingen

Aanbeveling 1: Regie en coördinatie

De Raad constateert dat gemeenten van de minister de regierol hebben gekregen bij de wijkaanpak. Dat is een logische keuze gezien de brede verantwoordelijkheid voor de burgers, de democratische legitimatie en het scala aan middelen en instrumenten dat de gemeente ter beschikking staat.

Aanbeveling

Ten aanzien van deze regierol adviseert de RWI aan de gemeenten om in de stad vooral als coördinator op te treden. Samengevat gaat het om:

- a. stedelijke trekkers de ruimte geven en faciliteren;**
- b. witte vlekken in de samenwerking opsporen en nieuwe initiatieven initiëren;**
- c. goede samenwerking binnen de gemeentelijke diensten organiseren, zowel politiek als ambtelijk;**
- d. afzonderlijke projecten bundelen, regie op de uitvoering in één hand;**
- e. de prioriteit voor de wijkaanpak te vertalen via inzet van de best gekwalificeerde medewerkers, ook in de ‘frontlijn’.**

Waar andere stedelijke trekkers – woningcorporaties, ondernemers, scholen et cetera – gezien hun eigen belangen, wensen en mogelijkheden actief zijn, moet de gemeente hen vooral de ruimte geven en zo nodig faciliteren. Het spreekt vanzelf dat steden er goed aan doen zich bij initiatieven van andere stedelijke partijen aan te sluiten en deze te stimuleren.

Waar initiatieven achterblijven, kan de gemeente initiatief nemen om partijen bij elkaar te brengen en samenwerking te faciliteren. Het is aan steden om na te gaan wat de stand is van de samenwerking in de eigen gemeente en wijk. Welke partijen werken samen? Zijn dat de vertrouwde partners? Of zijn er nieuwe coalities mogelijk en zo ja, welke? Hoe kunnen de partijen bij elkaar worden gebracht en verleid worden tot onderlinge samenwerking of samenwerking met de gemeente?

Goede samenwerking binnen de gemeente – zowel tussen de wethouders als tussen de ambtelijke diensten – is een noodzakelijke randvoorwaarde voor het goed kunnen uitvoeren van de regierol in de wijkaanpak. Dit verdient in elk van de achttien steden aandacht en zonodig verbetering.

Aanbeveling 2: Checklist

Vervolgens is het de vraag of de gemeente in de breedte werkt aan het bevorderen van de arbeidsparticipatie in de aandachtswijken. Of projecten in onderlinge samenhang worden uitgevoerd en of de optelsom van projecten voldoende 'volume' in de wijkaanpak garandeert.

Wanneer gewerkt wordt aan het vergroten van de werkgelegenheid binnen een wijk of ten behoeve van wijkbewoners, zal tegelijkertijd gewerkt moeten worden aan het verbeteren van de kwalificaties van het arbeidsaanbod. Dat kan door het inzetten van reguliere en aanvullende re-integratie-instrumenten. Het terugdringen van de werkloosheid onder jongeren door bedrijven te bewegen meer leerwerkplekken beschikbaar te stellen is zondermeer zinvol. Maar wanneer niet tegelijkertijd fors wordt ingezet op het tegengaan van vroegtijdig schoolverlaten, is het als dweilen met de kraan open. Ruimte creëren voor (nieuwe) bedrijvigheid in de wijk of buurt biedt enerzijds kansen voor startende ondernemers. Anderzijds zal het hand in hand moeten gaan met het bestrijden van overlast en onveiligheid. Overlast (door bijvoorbeeld jongeren) in de buurt of wijk vergt naast een repressieve ook een preventieve benadering. Niet alleen politie- en justitie moeten duidelijk aanwezig zijn in de wijk, maar ook het jongeren- of welzijnswerk.

In Katendrecht in Rotterdam en in de Haagse Schilderswijk wordt nu gewerkt aan pilots waarin lopende en nieuwe projecten worden gebundeld en in één hand worden uitgevoerd. Dit heeft als doel effectiever en sneller te werken en meer volume te maken.

De RWI adviseert gemeenten om te beoordelen of bij reeds uitgevoerde en in voorbereiding zijnde projecten voldoende wordt gedaan aan werk in de wijk/de wijk aan het werk.

Zoals gezegd is de Raad voor Werk en Inkomen onder de indruk van en geïnspireerd door de projecten die nu al worden uitgevoerd. De praktijkvoorbeelden die in dit advies zijn opgenomen, bestrijken gezamenlijk een breed spectrum van mogelijkheden om de arbeidsparticipatie en bedrijvigheid in de wijken te bevorderen. De Raad onderscheidt zeven primaire aandachtsgebieden:

Checklist Praktijkvoorbeelden

- Bewonersparticipatie:
 - o Kan Wél
 - o ABCD Delfshaven
- Maatschappelijke participatie:
 - o Sociaal investeringsplan / huis aan huis benadering
 - o Activeringscentrum
- Persoonlijke dienstverlening:
 - o Stichting Oostwerk franchiseorganisatie persoonlijke dienstverlening
 - o Woonzorg serviceverlening
- Jongeren op school en aan het werk:
 - o Kamers met kansen
 - o Leerlingbouwplaats
 - o IMC Weekendschool
 - o Campus Nieuw-West
- Ondernemersondersteuning / ondernemingsklimaat:
 - o Albeda Scholingswinkel

- Ondernemershuizen
- Werk maken van herstructurering en onderhoud:
 - Berflo Es
 - Package deal Koers Nieuw West
- Werk maken van economische structuurversterking:
 - De Hurk

De RWI adviseert de gemeenten om met behulp van de checklist van aandachtsgebieden en praktijkvoorbeelden na te gaan of in hun wijkactieplannen al het mogelijke wordt gedaan om de arbeidsparticipatie en bedrijvigheid te bevorderen, of dat er nog witte vlekken zijn. De concrete praktijkvoorbeelden zijn volgens de Raad inspirerend en bieden de lokale partijen aanknopingspunten voor samenwerkingsvormen en een concrete en praktische aanpak.

Aanbeveling 3: Bundeling projecten

Aanbeveling

De RWI adviseert gemeenten om de regie op de uitvoering van de verschillende projecten in de wijk in één hand te brengen. Dat kan de gemeente zijn, maar ook één van de betrokken partijen die vanuit de eigen wensen en mogelijkheden al zeer actief is bij de wijkaanpak (woningcorporatie, ROC).

Naar het oordeel van de RWI heeft de gemeente vooral het overzicht, hetgeen onverlet laat dat een andere partij in een deel van de wijk of rond een bepaald thema de projecten bundelt en daar praktisch de regie op voert, bijvoorbeeld de corporatie in het deel van de wijk waar zij het vastgoed beheert, of het ROC als het gaat om projecten gericht op de jongeren.

Aanbeveling 4

Het is aan de minister voor WWI om met gemeenten afspraken te maken in een charter, en de uitvoering van de afspraken te monitoren.

Als er op een bepaald aandachtsgebied geen project(en) worden ontwikkeld, zou daar volgens de Raad een duidelijke, min of meer objectieve reden voor moeten zijn.

Aanbeveling

De RWI geeft de minister in overweging om de Checklist Praktijkvoorbeelden van de RWI bij de gemeenten onder de aandacht te brengen.

Deze aanpak draagt bij aan het maken van volume voor werk in de wijk.

Aanbeveling 5: Evaluatie

De RWI adviseert de gemeenten om werk te maken van de evaluatie van lopende en nieuwe projecten in de wijk. Evaluatie is geen doel op zichzelf, maar een middel om goede projecten te waarderen, zodat deze gekopieerd kunnen worden door andere gemeenten en een kans krijgen zich in te nestelen in het reguliere beleid, met reguliere, structurele financiering.

Werk maken van de evaluatie draagt bij aan het inbedden van goedlopende projecten in het regulier beleid, en daarmee aan het maken van volume en bestendigheid in de wijkaanpak.

Analyse economische structuur en arbeidspotentieel in de wijk

De RWI bepleit nadrukkelijk niet het simpelweg kopiëren van *best practices* naar andere steden.

De wijkaanpak moet gebaseerd zijn op de analyse van de mogelijkheden voor werkgelegenheid en bedrijvigheid in (de buurt van) de wijk en het beschikbare arbeidspotentieel. Het overnemen van projecten uit andere gemeenten of wijken is alleen dan zinvol, wanneer deze passen binnen de breedte van de voor de desbetreffende wijk gekozen aanpak en binnen het raamwerk van maatregelen die daarbij passen. Daarbij moet er oog zijn voor de uniciteit van de wijk en de specifieke problematiek die zich daar voordoet.

Het spreekt vanzelf dat gemeenten op basis van de analyse van de situatie in hun wijken een wijkactieplan opstellen.

Als het gaat om het bevorderen van de arbeidsparticipatie geeft de Raad gemeenten in overweging om zonodig – in aanvulling op de bestaande analyses – nader onderzoek te doen naar de sterke en zwakke kanten van de economische structuur en het arbeidspotentieel in de wijken.

Dat lijkt wellicht een open deur, maar in hoeverre kennen de gemeenten het eigen bedrijfsleven? En als de dienst EZ de bedrijven kent, geldt dat dan ook voor de diensten die met de wijkaanpak aan de slag gaan?

Door veel gemeenten wordt ingezet op maatregelen om de eigen bestanden met bijstandsccliënten beter te leren kennen. Ook hier geldt dat het op dit moment niet vanzelfsprekend is dat gemeenten bij aanbod van vacatures snel kunnen aangeven welke cliënten voor die vacatures in aanmerking kunnen komen.

Aanbeveling 6: analyse economische structuur

De RWI adviseert gemeenten in overleg met ondernemers(-verenigingen) en woningcorporaties een grondige analyse te maken van bestaande werkgelegenheid en bedrijvigheid in de wijk: hoe kun je de sterke punten behouden en waar zitten de aanknopingspunten voor versterking?

Alleen op basis van kennis over de kansen om werkgelegenheid en bedrijvigheid te versterken, kunnen lokale partijen de juiste coalities sluiten. Dan kunnen ze maatregelen nemen die passen in de betreffende wijk. Een gedeelde analyse van de kansen en bedreigingen in de wijk kan ook een goede basis zijn voor samenwerking tussen de betrokken partijen.

Gemeenten doen er goed aan om aansluiting te zoeken bij de wensen van de ondernemers in de stad en de wijk, wat is de visie van de ondernemers op de ontwikkeling in de wijk? Gemeenten en corporaties moeten inspelen op de vraag van de ondernemers. Op basis van een sterke/zwakte analyse kunnen zij ook scherpe keuzes maken. Welke economische activiteiten worden verder uitgebouwd? Maar ook: waar moet je concluderen dat verdere versterking eigenlijk niet zinvol is?

De vraag van de markt, de ondernemers in de regio, moet *leading* zijn. Het heeft geen zin om een bedrijventerrein of winkelcentrum vanuit het oogpunt van werkgelegenheid te revitaliseren, als vanuit de markt geen vraag naar bedrijfsruimte of voorzieningen bestaat.

Aanbeveling 7: analyse arbeidspotentieel

Aanbeveling

De RWI adviseert gemeenten om – samen met het CWI – een grondige analyse van het arbeidspotentieel in de wijk te maken.

In paragraaf 5.3 komt als belemmering bij het mobiliseren van arbeidspotentieel aan de orde dat de kennis over de bewoners beperkt is, en dat de afstand van de deelnemers tot de arbeidsmarkt erg groot is.

Uit de cijfers van het CBS blijkt echter dat er wel degelijk reëel arbeidspotentieel in de wijken huist. Daaronder bevinden zich ook jonge mensen met een middelbare of hogere opleiding die willen werken of die werk zoeken. De hypothese is dat deze, vaak niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden, via de huidige projecten niet worden bereikt.

Alleen via een goede analyse van het arbeidspotentieel kunnen de verschillende doelgroepen geïdentificeerd worden, waarna ook de meest verstandige inzet van instrumenten kan worden bepaald. Gemeenten doen er ook goed aan lokale netwerken zoals bewonersorganisaties en migrantenorganisaties aan te spreken bij het opsporen van niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden.

Als bij iemand arbeidspotentieel is vastgesteld, is snelle schakeling en een passend aanbod noodzakelijk.

Aanbeveling 8: Follow up RWI-advies

De aanbevelingen in dit advies hebben allemaal betrekking op het faciliteren en stimuleren van private partijen door de lokale en landelijke overheid. Daarbij heeft de landelijke overheid ook weer een rol bij het faciliteren en stimuleren van de lokale overheid. Het bereiken van succes in de wijkaanpak staat of valt met de inzet van lokale partijen en de effectiviteit van de samenwerking met private partijen.

Het is primair aan de minister voor WWI om de analyse en aanbevelingen in dit advies onder de aandacht van gemeenten en andere stedelijke spelers te brengen.

De geledingen van de RWI zullen het advies actief onder de aandacht brengen van hun achterbannen. De RWI wil zich daarnaast zelf ook inzetten om het advies lokaal te presenteren. Dan zou het kunnen gaan om:

- de analyse en aanbevelingen te presenteren aan stakeholders;
- de in het advies genoemde praktijkvoorbeelden onder de aandacht te brengen, bijvoorbeeld via een grote ‘praktijkbijeenkomst’ in het voorjaar van 2008;
- betrokkenen bij projecten te ondersteunen,
 - o bijvoorbeeld via bijeenkomsten in steden (wat is de staat van de samenwerking in de stad en hoe kan dat beter?); of
 - o regionale bijeenkomsten aan de hand van thema’s (ondernemerschap, arbeidspotentieel mobiliseren, etc.).

Aanbeveling

De RWI is – desgevraagd door de minister voor WWI – bereid om in vervolg op dit advies in overleg met de VNG en in samenwerking met Nicis Institute de steden en stedelijke partijen (met name bedrijfsleven, woningcorporaties, onderwijsinstellingen) praktisch te ondersteunen bij het bevorderen van werkgelegenheid en bedrijvigheid in de aandachtswijken.

5.2 Het stimuleren van bedrijvigheid en werkgelegenheid

Belemmeringen

Bedrijvigheid

In de oude wijken is de al gevestigde bedrijvigheid vaak beperkt. EIM heeft in opdracht van het ministerie van EZ voor alle aandachtswijken cijfers verzameld over de ontwikkeling van (nieuw) ondernemerschap. Uit deze cijfers blijkt vooral hoe groot de verschillen tussen de wijken zijn. In sommige wijken zou het accent bijvoorbeeld veel meer moeten liggen op het behouden en ondersteunen van de gevestigde ondernemers, dan op het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid. In het algemeen hebben de aandachtswijken relatief weinig ondernemers. De startersquote ligt in deze wijken weer hoger dan gemiddeld in de steden.

Een belangrijke belemmering voor ondernemers in de wijken is de onveiligheid. Vervolgens zijn de ondernemers in de wijken vaak niet of nauwelijks georganiseerd. Ook is het lastig voor hen om *en bloc* op te komen voor hun belangen, bijvoorbeeld om de veiligheid in hun straten hoog op de lokale politieke agenda te krijgen.

In de oude wijken is vaak beperkt ruimte voor bedrijvigheid. Als er – bijvoorbeeld in het geval van herstructurering – besluiten worden genomen over de inrichting van de ruimte, wordt vaak aan het ontwikkelen van woonruimte prioriteit gegeven. Gemeenten en woningcorporaties staan onder flinke druk om de woningvoorraad op peil te krijgen. De aandacht voor bedrijvigheid en in het verlengde daarvan werkgelegenheid, staat in dit kader (nog) niet hoog op de agenda.

Ook het wijzigen van de bestemming van een pand – bijvoorbeeld van wonen naar bedrijfsruimte – kan op langdurige procedures stuiten bij gemeente en provincie. Per saldo blijft het aandeel etnisch ondernemerschap in Nederland achter bij landen als Engeland en België.

Het is ook duur om bedrijventerreinen of winkelcentra te ontwikkelen: projectontwikkelaars kijken naar de gemeenten voor de financiering van de zogenaamde ‘onrendabele top’.

De Raad constateert dat de regels voor het starten vanuit de uitkering per uitkeringssoort verschillen:

- De WW kent een oriëntatieperiode van vier weken, een periode van inkomensverrekening van een half jaar en geen kredietfaciliteiten.
- De WWB kent een pre-startperiode van maximaal een jaar, inkomensondersteuning van maximaal drie jaar en een kredietfaciliteit van maximaal € 32.000.
- De WAO (oude gevallen) kent een niet gelimiteerde oriëntatieperiode, een inkomensverrekening gedurende het eerste jaar en een kredietfaciliteit van maximaal € 32.000.

Het startersbeleid is ingericht op de veronderstelling dat de starter een levensvatbaar bedrijf opricht en uit de uitkering zal uitstromen. Alleen dan komt de starter in aanmerking voor een kredietfaciliteit. Op deeltijdbasis ondernemen naast de uitkering, kan op grond van de huidige regelingen niet goed worden gefaciliteerd.

Werkgelegenheid

Als het gaat om het bemiddelen van langdurig werklozen naar vacatures geven werkgevers twee clusters van belemmeringen aan.

Een eerste belemmering is de afstand tussen gevraagde en beschikbare competenties.

Wanneer niet goed wordt gematched is het afbreukrisico groot.

Het reeds bestaande negatieve beeld bij werkgevers over de kwaliteiten van de (allochtone) werkzoekenden wordt bij slecht uitgevoerde projecten bevestigd.

Anderzijds is het ook lastig werkgevers te vinden die rekening willen houden met de specifieke kenmerken van de doelgroep. Zelfs als de baas is overtuigd, dan ben je er nog niet: P&O moet meewerken, en de collega's op de werkvloer ook.

Ten tweede zijn er de kosten – van de begeleiding en om de beperkte productiviteit van de werknemer op te vangen – en de administratieve lasten.

Aanbevelingen

Aanbeveling 9: Bedrijvigheid

Bedrijvigheid in de wijk betekent niet automatisch werkgelegenheid voor wijkbewoners. Het is echter wel degelijk mogelijk om nieuwe coalities te maken tussen beleid gericht op versterking van de economische structuur in de stad (EZ) en het aan het werk helpen van de wijkbewoners (SZW). Dit is bijvoorbeeld succesvol gedaan op het bedrijventerrein De Hurk in Eindhoven. In een deal met de gemeente over extra investeringen in het ondernemingsklimaat, kunnen werkgevers vacatures, leerwerkplekken of een andere bijdrage aan de participatie in de wijk leveren. Dit levert henzelf dan weer voordeel op in termen van toegenomen koopkracht in de wijk.

Aanbeveling

De RWI adviseert gemeenten om à la De Hurk in Eindhoven in een deal met het lokale bedrijfsleven afspraken over versterking van de economische structuur en het ondernemingsklimaat in de wijk of stad aan te grijpen voor afspraken over de beschikbaarheid van vacatures en leerwerkplekken voor werkloze wijkbewoners.

Aanbeveling 10

Sommige woningcorporaties lopen voorop bij het meewerken aan de versterking van de economische structuur van de stad en de wijken. Voor andere lijkt economie en werk wel ver verwijderd van de kerntaak van de corporaties: sociale huurwoningen bouwen en beheren.

De Raad neemt kennis van het *Afsprakenkader Rijk-Aedes m.b.t. mogelijke inzet woningcorporaties in de wijkenaanpak* (dd. 29 oktober 2007), waarin corporaties worden opgeroepen zich extra in te zetten op terreinen waarvoor zij niet expliciet verantwoordelijk zijn, maar die wel van groot belang zijn voor een prettig leefklimaat in de aandachtswijken, zoals ook werken.

Aanbeveling

De RWI adviseert de minister om te bezien of woningcorporaties zich extra inzetten voor werk in de wijk, en – indien dit onvoldoende het geval is – het BBSH zodanig aan te passen, dat het bevorderen van (arbeids-)participatie van de bewoners en de bedrijvigheid in de wijk een uitdrukkelijk aandachtsgebied van de woningcorporaties wordt.

Aanbeveling 11

Voorwaarde voor overleg tussen gemeente en ondernemers is een behoorlijke organisatiegraad van de ondernemers. Reeds gevestigde ondernemers kunnen zich in de wijk of (winkel-)straat verenigen. Ze kunnen met elkaar, met gemeente, Kamer van Koophandel, politie, ROC en woningcorporatie(s) bezien hoe ze het ondernemingsklimaat kunnen verbeteren. Werkgeversorganisaties kunnen die ondernemers daarbij faciliteren via een accountmanager ondernemerschap of een straatmanager. Van belang hierbij is dat deze accountmanager zich richt op (nieuwe) ondernemers of etnische ondernemers die nog geen aansluiting hebben gevonden bij de bestaande infrastructuur (branches etc.). De handreiking *Samen werken met nieuwe ondernemers*²¹ bevat tal van aanbevelingen hoe deze groep kan worden bereikt.

Aanbeveling

De RWI adviseert de minister om de organisatiegraad en vertegenwoordiging van de ondernemers in de wijk te stimuleren en faciliteren, door te bevorderen dat er in de veertig wijken accountmanagers ondernemerschap worden aangesteld.

Aanbeveling 12

Gemeenten en corporaties kunnen projectontwikkelaars en (institutionele) beleggers die gespecialiseerd zijn in de ontwikkeling van kantoren, bedrijventerreinen en winkelgebieden, bij projecten betrekken die gericht zijn op versterking van de economische structuur.

Voordeel van het betrekken van ontwikkelaars en beleggers is dat het inspelen op de vraag van de markt voor hen een vanzelfsprekendheid is. Daarnaast kan een multiplier-effect optreden als (institutionele) beleggers naast de corporatie en de gemeente hun vermogens in de wijk investeren.

Interessante mogelijkheid in dit kader is de zogenaamde package deal, waarbij de woningcorporatie meer vrijheid krijgt en meer integraal kan werken bij het aanpakken van een wijk. Ze kan op die manier ook maatschappelijk vastgoed verwerven. De gemeente krijgt meer tijd en financiële ruimte voor maatregelen die de sociaal economische structuur versterken: dat kan bijvoorbeeld de inrichting van een activeringscentrum zijn, maar ook het (deels) financieren van de onrendabele top voor een bedrijventerrein in de wijk. De package deal kan verbreed worden door bijvoorbeeld beleggers en ontwikkelaars de ruimte te geven elders in de stad koopwoningen te laten bouwen. Hierdoor kan het voor hen aantrekkelijk worden om een deels onrendabele top voor lief te nemen.

Aanbeveling

De RWI adviseert gemeenten en woningcorporaties om à la Parkstad Amsterdam een *package deal* te sluiten en daar zo nodig ook projectontwikkelaars en (institutionele) beleggers bij te betrekken.

Aanbeveling 13

Ondanks jarenlang beleid gericht op functiescheiding in wijken, is in de praktijk het combineren van wonen en werken sluipenderwijs gewoon aan de gang. Mensen starten

²¹ ITS, Radboud Universiteit Nijmegen, *Samen werken met nieuwe ondernemers; Handreiking met praktijkvoorbeelden voor het benaderen, bereiken en ondersteunen van ondernemers van allochtone herkomst - ten behoeve van de Kamers van Koophandel, brancheverenigingen en ondernemersorganisaties*, juni 2007.

bedrijven in de slaapkamer. Via de garagebox groeien ze naar een bedrijfspandje in de plint in de wijk en vervolgens misschien wel naar een bedrijventerrein buiten de wijk. Op deze manier doet de wijk zijn werk als emancipatiemachine. Beleid gericht op het stimuleren van zelfstandig ondernemerschap in de wijken, moet rekening houden met de vitaliteit in de wijken. Het moet rekening houden met de functie van 'kraamkamer' en deze stimuleren en faciliteren. Dat kan door rekening te houden met de 'bedrijfscarrière' van deze ondernemers. Bijvoorbeeld door woon-werkwoningen, flexibele bedrijfsunits en bedrijfsverzamelgebouwen aan te bieden. Ook hier geldt: de vraag van de ondernemers in de wijk moet *leading* zijn, en het betrekken van commerciële projectontwikkelaars en beleggers kan bijdragen aan het ontwikkelen van vastgoed waar de markt om vraagt. Hierbij geldt overigens dat puur commerciële exploitatie naar verwachting niet aan de orde kan zijn omdat de onderkant van de markt bediend wordt. Dit is bijvoorbeeld het geval als het gaat om starters die met huurgewenning op gang geholpen worden.

Aanbeveling

De RWI:

- a. roept gemeenten en woningcorporaties op om (meer) ruimte te geven aan (startende) ondernemers in de wijken en rekening te houden met 'bedrijfscarrières'. Ook vraagt ze hen om bij het ontwikkelen van vastgoed, hier zo nodig projectontwikkelaars en (institutionele) beleggers bij te betrekken;**
- b. vraagt het kabinet te onderzoeken in welke mate het wettelijk kader ruimtelijke ordening de ontwikkeling van bedrijvigheid en werkgelegenheid in de wijk in de weg staat, en het wettelijk kader zo nodig aan te passen;**
- c. vraagt het kabinet meer in het algemeen onderzoek te doen naar de aard van de belemmeringen bij de ontwikkeling van etnisch ondernemerschap in Nederland, in vergelijking met andere landen.**

Aanbeveling 14

De Raad constateert dat zowel bij het Rijk als bij gemeenten veel initiatieven worden genomen om (startende) ondernemers te ondersteunen. In het Actieprogramma *Iedereen doet mee* wordt onder meer aangekondigd dat de beschikbaarheid van microkredieten voor startende ondernemers zal worden verbeterd. Daarnaast komt er een publieke zwangerschapsregeling voor zelfstandigen aan. De RWI ondersteunt de inzet van de staatssecretaris van SZW om de beschikbaarheid van microkredieten voor startende ondernemers – met name allochtone vrouwen en ondernemers in de aandachtswijken – te verbeteren en de onlangs gestarte proef met starterskrediet voor uitkeringsgerechtigden in Rotterdam, Leeuwarden en Lelystad.

Aanbeveling

De RWI adviseert het kabinet om in aanvulling op dit beleid:

- a. zoveel mogelijk gelijkschakeling van de regelgeving voor het starten vanuit een uitkeringssituatie per uitkeringssoort te bewerkstelligen;**
- b. te bewaken dat microkredieten ook voor startende WW'ers toegankelijk zullen zijn, en als dat niet het geval is, voor WW-gerechtigden een aparte kredietfaciliteit tot stand te brengen;**
- c. mogelijkheden te creëren om deeltijd ondernemen naast de uitkering te faciliteren.**

Aanbeveling 15

De RWI adviseert gemeenten om de ondernemersondersteuning in de aandachtswijken zo in te richten dat die tegelijkertijd toegevoegde waarde heeft voor de wijk, zoals bijvoorbeeld bij het Ondernemershuis het geval is.

Aanbeveling 16: Werkgelegenheid

Knelpunt bij het bemiddelen van langdurig werklozen naar reguliere vacatures is in de eerste plaats de afstand tussen gevraagde en beschikbare competenties. Daarnaast schrikken werkgevers terug voor de kosten en de administratieve lasten.

Er is aangegeven dat het de voorkeur verdient te starten met de re-integratie van de meest gemotiveerde werkzoekenden. Die worden vervolgens intensief bemiddeld naar werkgevers die er ook voor open staan om langdurig werklozen een kans te geven.

Uit de inventarisatie van praktijkvoorbeelden blijkt dat bedrijven zich met name graag inzetten voor jongeren.

ROC's die gehuisvest zijn in de wijken, kunnen met hun onderwijscapaciteit letterlijk de wijk in gaan. Zij organiseren niet alleen contextrijk onderwijs voor hun leerlingen.

Door ondernemers te ondersteunen en bij te dragen aan de revitalisering van de wijk, regelen ze ook direct het beschikbaar komen van leerwerkplekken en banen voor hun leerlingen in de wijk.

Aanbeveling

De RWI adviseert ROC's die in één van de veertig wijken gehuisvest zijn om – in overleg met het lokale bedrijfsleven – met hun onderwijscapaciteit de wijk in te gaan, praktijklocaties te zoeken voor stages en leerwerkplekken voor hun leerlingen, en projecten zo in te richten dat ze bij dragen aan het revitaliseren en vergroten van de leefbaarheid in de wijk.

Aanbeveling 17

Voor sommige werkzoekenden is de afstand zo groot, dat het direct aan de slag gaan bij een werkgever nog niet aan de orde is.

Een aantal gemeenten werkt met detachingsconstructies bij het plaatsen van langdurig werklozen in het kader van *social return on investment*. Bekende detacheerders zijn de sociaal ondernemers Stichting OMIJ en de BV Aanbouw in Rotterdam. In Dordrecht is de Dordtmij actief. Er zijn ook sociaal ondernemers die zonder gemeentelijke subsidies werken en SW-bedrijven die via het begeleid werken hier ervaring mee hebben opgedaan. Daarnaast zijn er re-integratiebedrijven die als detacheerder optreden en uitzendbureaus die werkgevers 'payrollconstructies' aanbieden, waarbij zij verschillende werkgeverstaken overnemen.

Voordeel van de detachingsconstructie is dat werkgevers iemand in dienst kunnen nemen, zonder dat zij aanvankelijk met financiële risico's en administratieve rompslomp te maken krijgen. Daarnaast kan de detacheerder de arbeidsproductiviteit inschatten, begeleiding bieden op de werkplek, of op de achtergrond als vraagbaak voor de werkgever beschikbaar zijn.

Aanbeveling

De RWI adviseert gemeenten, CWI, UWV, re-integratiebedrijven, uitzendbureaus en anderen om bij het bemiddelen van werkzoekenden naar vacatures ook te werken met detachingsconstructies. Het in dienst treden bij een detacheerder is een goede mogelijkheid voor werkzoekenden voor wie de afstand tot de

arbeidsmarkt nog te groot is, maar die er wel aan toe zijn arbeidservaring op te doen. Op die manier kunnen ze geleidelijk aan, met beperkte risico's en rompslomp voor werkgevers, terugkomen in het arbeidsproces.

Aanbeveling 18

In aanvulling op het reguliere instrumentarium, maakt een aantal gemeenten gebruik van social return on investment om extra werkgelegenheid aan de onderkant van de arbeidsmarkt te creëren.

Aanbeveling

Als gemeenten besluiten om in hun aanbestedingen uitvoeringsvoorwaarden met betrekking tot het inzetten van langdurig werklozen op te nemen, adviseert de RWI de volgende zaken in overweging te nemen:

- Soort werkzaamheden:
Allereerst dient te worden gezien of het binnen het kader van de aan te besteden werkzaamheden mogelijk is om werk te creëren voor de doelgroep van werkzoekenden die vaak langdurig uit het arbeidsproces is. Wanneer die mogelijkheid er niet is, heeft het opleggen en handhaven van een dergelijke verplichting weinig zin.
- Deelnemers:
Wanneer wel werkzaamheden voorhanden zijn, is het aan de gemeente om die werkzoekenden te (kunnen) leveren die ook aansluiten bij de vraag van de werkgever. Zijn er in principe voldoende deelnemers? Is er goed zicht op de kwaliteiten van de deelnemers? Is er contact met CWI en UWV om ook uit hun bestanden potentiële deelnemers te selecteren? Zijn er geschikte niet-uitkeringsgerechtigden in beeld? Voorkomen moet ook worden dat deelnemers zich alleen maar gedwongen voelen om deel te nemen aan projecten in het kader van SROI, zonder dat van een daadwerkelijke kans op duurzame instroom sprake is. In goed overleg met de aannemer van werk zal moeten worden gezien op welke wijze aan de voorwaarden kan worden voldaan, in termen van aantallen, kwaliteit van de deelnemers en mogelijke functies.
- Schaal:
Succesvolle toepassing van SROI in de vorm van bijvoorbeeld de vijf procent regeling is mede afhankelijk van de omvang van de aanneemsom en de grootte van de gemeente. Voorkomen moet worden dat de administratieve lasten voor alle betrokken partijen te omvangrijk worden ten opzichte van het daadwerkelijk te verwerven aantal arbeidsuren. Kleine en incidentele contracten zorgen ervoor dat slechts een gering aantal uren wordt gewonnen. De afweging moet dan worden gemaakt of het zinvol is om een dergelijke verplichting op te leggen.
- Begeleiding:
Het verdient aanbeveling om – zoals in de gemeenten Dordrecht en Rotterdam het geval is – voor de selectie, voortrajecten en begeleiding van deelnemers, gebruik te maken van detacheringconstructies. De begeleiding van deelnemers met een grote afstand tot de arbeidsmarkt wordt overgedragen aan een organisatie die gespecialiseerd is in het weer op de rit krijgen van deze moeilijke doelgroep. Hierdoor wordt de werkgever gevrijwaard van zaken die niets met de kernopdracht, de uitvoering van het werk, te maken hebben. Een jobcoach of (werk)begeleider vanuit de detacherende organisatie begeleidt de deelnemer op de werkvloer. Deze fungeert als intermediair tussen werkgever en

werknemer. Hij kan bemiddelen wanneer zich problemen voordoen of zorg dragen voor vervanging en (over)plaatsing van werknemers. De jobcoach kent het bedrijf van de werkgever, kent de werkzaamheden die moeten worden verricht en houdt de vinger aan de pols.

- Flexibiliteit:

Bij sommige contracten wordt een groot deel van de aanneemsom besteed aan (bouw)materialen. Dat brengt met zich mee dat de loonkosten slechts een beperkt(er) deel van het contract uitmaken. Het is niet altijd mogelijk en wenselijk dat dan onverkort wordt vastgehouden aan een regeling als bijvoorbeeld de vijf procent-regeling. Soms kan dan beter worden afgezien van deze uitvoeringsvoorwaarden of verdient het de voorkeur om in overleg met de werkgever te bezien of er alternatieve mogelijkheden zijn om aan de voorwaarden te voldoen. Zo kan gedacht worden aan het verleggen van de voorwaarden naar andere projecten van de werkgever. Dit betekent dat deelnemers op andere projecten worden ingezet. Een te star vasthouden aan een bepaling of percentage kan de verhouding tussen gemeente en opdrachtnemer onnodig schaden.

Tot slot: in de visie van de Raad voor Werk en Inkomen dienen gemeenten verstandig om te gaan met de mogelijkheid om contractvoorwaarden op te leggen die betrekking hebben op het inschakelen van langdurig werklozen. Het opleggen van verplichtingen ten aanzien van de uitvoering van werkzaamheden brengt – de Raad stelt dit nadrukkelijk – met zich mee dat de gemeente garant staat voor het zorgvuldig voorbereiden, opleiden en begeleiden van de deelnemers.

Een dergelijke constructie dient onderdeel te zijn van een gezamenlijke strategie van bedrijven en gemeenten om werkzoekenden die vaak moeilijk bemiddelbaar zijn, terug te begeleiden naar de arbeidsmarkt. Kort gezegd: met een verplichting ben je er als gemeente niet.

5.3 Het bereiken en bemiddelen van bewoners

Belemmeringen

De problematiek waar de wijkbewoners mee te kampen hebben, strekt zich uit over vele terreinen. In veel gevallen is er sprake van een oorzaak-gevolg relatie. De problemen zijn niet altijd, maar vaak wel bekend bij instanties die in de wijken werkzaam zijn.

Capaciteiten en persoonlijke problemen deelnemers

Als het gaat om de bemiddeling van mensen naar werk, zijn de capaciteiten van de deelnemers vaak een knelpunt. Daarbij gaat het om een gebrek aan sociale vaardigheden, onvoldoende taalvaardigheid, een gebrekkige motivatie of andere belemmeringen die inschakeling in het arbeidsproces bemoeilijken. De afstand tussen de competenties van de deelnemers en gevraagde competenties in vacatures is groot.

Los van de capaciteiten van mensen om aan het werk te gaan, hebben deelnemers vaak problemen die eerst opgelost moeten worden voordat werk überhaupt een optie is: er is sprake van problematische schulden, ziekte, een problematische thuissituatie, weerstand bij de partner of zorgen om de opgroeiende kinderen.

Een knelpunt bij het opzetten van projecten is soms het niet kunnen vinden van geschikte deelnemers. Gemeente, UWV en CWI kunnen uit hun kaartenbakken niet vanzelfsprekend de juiste kandidaten aanleveren. Bovendien zijn de meest geschikte en gemotiveerde deelnemers soms helemaal niet uitkeringsgerechtigd.

Verkokerde doelgroepbenadering

Een belangrijke belemmering is dat de kennis over de bewoners gefragmenteerd aanwezig is bij de verschillende instanties. Ook is er geen sprake van een integrale probleembenadering. De aanpak is vaak projectmatig en tijdelijk: elk project richt zich op de eigen doelgroep, terwijl een wijkgerichte aanpak een integrale benadering vraagt. Mensen die niet tot de projectdoelgroep behoren, vallen buiten de boot of worden door verschillende instanties benaderd. Kortom: er wordt geen maatwerk geleverd.

In de uitvoeringspraktijk loopt men vaak aan tegen het feit dat de hulpverlening en (inkomens)ondersteuning gefragmenteerd is. Een bijstandsgerechtigde valt onder de werkingssfeer van de WWB, de gemeente is verantwoordelijk voor de inkomensondersteuning en de ondersteuning bij re-integratie, de Gemeentelijke Kredietbank voor hulp bij schulden et cetera. De uitkeringsgerechtigden met een uitkering krachtens één van de werknemersverzekeringen vallen onder de verantwoordelijkheid van het UWV, voor inkomen en re-integratie. Niet-uitkeringsgerechtigden ('nuggers') vallen – na inschrijving bij het CWI – onder de (re-integratie)verantwoordelijkheid van CWI en gemeenten²².

Vaak ook vallen bewoners onder meerdere beleidsdoelgroepen – ze zijn naast uitkeringsgerechtigde ook inburgeraar, als nigger hebben ze problematische schulden et cetera.

De instanties die belast zijn met het terugdringen van deze problematiek, beschikken hiervoor over budgetten waaraan onderling sterk verschillende bestedings- en verantwoordingsvoorwaarden zijn verbonden.

Vaak ook wordt een stringente doelgroepomschrijving gehanteerd. Soms hanteren deze instanties zelfs een geografische afbakening (postcodegebieden) of verschillende probleemdefinities.

Historisch gezien is deze verkokering zeer verklaarbaar. Praktisch gezien is dit steeds minder werkbaar, vooral wanneer het streven is om op de persoon toegesneden maatwerk te leveren of wanneer integraliteit wordt gevraagd.

Uit de CBS-cijfers blijkt dat van de in totaal 542.000 bewoners in de aandachtswijken 67.000 personen een bijstandsuitkering hebben, 14.000 een WW-uitkering, en 42.000 bewoners een arbeidsongeschiktheidsuitkering.

Een flink deel van de uitkeringsgerechtigden is voor ondersteuning bij re-integratie aangewezen op het UWV. Een deel van deze UWV-cliënten zal bovendien inburgeringsplichtig zijn.

Met de intrede van de re-integratiecoaches is de aandacht van het UWV voor het zittende bestand zo goed als verdwenen. De re-integratiecoaches worden alleen ingezet op de nieuwe instroom (de minister van SZW heeft dit ook als prioriteit gemarkeerd). Alleen wanneer mensen uit de groep van het zittend bestand zelf het initiatief nemen, stelt het UWV ook voor hen instrumenten beschikbaar.

²² De Raad heeft in het onlangs gepubliceerde advies *De drempel over* (oktober 2007) geadviseerd om te werken met een meer gecoördineerde en meer toegespitste arbeidsbemiddeling en dienstverlening door het CWI en gemeenten richting de niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden. De RWI stelt onder andere voor om lokaal een budget te reserveren voor de arbeidsbemiddeling van niet-uitkeringsgerechtigden.

Zowel bij de wijkgerichte aanpak als bij het aanbieden van duale inburgeringstrajecten zullen gemeenten en UWV met elkaar te maken krijgen. Belemmeringen zijn dat het UWV materieel niet inzet op de re-integratie van het zittend bestand, noch op sociale activering. Daarnaast geldt dat voor WW'ers (passende arbeid) en arbeidsgehandicapten (belastbaarheid) specifieke uitvoeringsvoorwaarden gelden die in de uitvoering van integrale, wijkgerichte projecten uitstekende samenwerking tussen UWV en gemeente vereisen.

Er zijn manieren om de nadelen van die verkokering zoveel mogelijk teniet te doen. In dit advies worden voorbeelden genoemd van functionarissen – frontlijnmedewerkers, brandpuntfunctionarissen die 'huis aan huis' met een mandaat van een agglomeraat aan instanties op zak – proberen die gewenste maataanpak toe te passen. Achter de schermen – in de *backoffice* – moet dan alles zorgvuldig zijn afgestemd en afgesproken, vastgelegd en besloten.

De belemmering zit, kortom, in deze verkokerde doelgroepbenadering en het ontbreken van samenwerking tussen betrokken partijen.

Aanbevelingen

Aanbeveling 19: Capaciteiten en persoonlijke problemen

Uit de cijfers die het CBS in opdracht van de RWI heeft geleverd, blijkt dat naast de doelgroep langdurig uitkeringsgerechtigden een onbenut arbeidspotentieel huist in de aandachtswijken. Dit arbeidspotentieel is voor een groot deel relatief jong, middelbaar en hoger opgeleid en wil werken. Projecten in de aandachtswijken zijn nu grotendeels gericht op uitkeringsgerechtigde werkzoekenden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Daarnaast is er vermoedelijk nog een niet geringe categorie die weliswaar op het moment van de meting aan het werk was, maar een zwakke positie op de arbeidsmarkt heeft. Deze categorie heeft dan weer wel en dan weer geen werk. Het risico is aanwezig dat een onregelmatig arbeidspatroon bij het toenemen van de leeftijd en/of bij verandering van de conjunctuur omslaat in een bestendig verblijf buiten het arbeidsproces.

Aanbeveling

De RWI adviseert gemeenten om – samen met CWI, UWV, uitzendbureaus en werkgevers – een gerichte inspanning te zetten op het mobiliseren van de gemotiveerde werkzoekenden in de aandachtswijken. Dit kunnen ze doen door de doelgroep ruim samen te stellen, met zowel uitkeringsgerechtigden (gemeente, UWV), niet-uitkeringsgerechtigden als werkenden met een zwakke positie op de arbeidsmarkt.

Aanbeveling 20

De aanpak op het bedrijventerrein De Hurk in Eindhoven is voorbeeldig (zie paragraaf 4.2.4): starten met het opsporen van werkzoekenden (al dan niet uitkeringsgerechtigd) die gemotiveerd zijn om weer aan het werk te gaan en werkgevers die werkloze wijkbewoners een kans willen geven (in dit geval omdat hun bedrijventerrein grondig wordt opgeknapt). In Eindhoven zijn in totaal negentien informatieavonden – eerst in de aandachtswijken in de buurt van het bedrijventerrein en vervolgens in heel Eindhoven – georganiseerd om bewoners die willen werken op te sporen. Vervolgens is het een kwestie van intensief bemiddelen, begeleiding op de werkplek aanbieden en

zorgen dat de betrokken werkgevers één aanspreekpunt hebben. Uit de praktijkvoorbeelden blijkt bovendien dat werkgevers vaak gemotiveerd zijn om leerlingen een kans te geven in hun bedrijf of organisatie.

Voor een deel van de bewoners is bemiddeling naar vacatures (nog) niet aan de orde door een opeenstapeling van problemen. Dat blijkt ook uit de cijfers van het CBS. Een flink deel van de bewoners van de aandachtswijken werkt niet en wil ook niet werken. In paragraaf 4.3.4 is beschreven dat woningcorporaties samen met gemeenten het initiatief nemen de mensen huis aan huis op te zoeken en waar mogelijk op weg helpen met de problemen die aan de orde komen. Het voorbeeld van Amsterdam maakt zichtbaar dat als bijproduct van deze intensieve benadering mensen ook nog aan het werk geholpen worden.

Aanbeveling

De RWI adviseert gemeenten en woningcorporaties om samen met instellingen voor zorg en welzijn, en toegespitst op buurten en straten waar de cumulatie van problemen het grootst is, een dergelijke intensieve huis aan huis campagne te starten.

Aanbeveling 21

Gemeenten beschikken over mogelijkheden om cliënten met de grootste afstand tot de arbeidsmarkt sociale activering en maatschappelijke ondersteuning aan te bieden. Dit kan in activeringscentra, waarin (zoals ook uitgebreid wordt beschreven in hoofdstuk 4) werklozen – al dan niet met behulp van een uitkering – worden ingezet om maatschappelijk zinvolle diensten aan te bieden om mensen in de wijk in hun ondersteuningsvraag te voorzien.

Het activeringscentrum is niet iets nieuws. Het is een slimme bundeling van veel bestaande regelingen die nu naast elkaar voor dezelfde doelgroep worden ingezet. Door deze bundeling van (soms kleine en tijdelijke) initiatieven, ontstaat een meer integraal aanbod aan de bewoners en kan meer volume worden gemaakt. Door de inzet om nuttig werk te doen voor de wijk, draagt een activeringscentrum ook bij aan de sociale cohesie. Het activeringscentrum functioneert tevens als broedplaats voor mensen voor wie de afstand tot de arbeidsmarkt nog te groot is.

Afhankelijk van de beschikbare faciliteiten en gebouwen in de wijk, kan een activeringscentrum wellicht ook gekoppeld worden aan de brede school. Hierdoor wordt het makkelijker om de moeders van de kinderen die op die school zitten te bereiken voor participatie, inburgering of scholing.

Aanbeveling

De RWI adviseert gemeenten om:

- a. net als in activeringscentra het aanbod voor maatschappelijke participatie te bundelen en mede in te zetten voor de wijk;**
- b. daarbij ook de inzet van participatiebanen betrekken; en**
- c. ook te bevorderen dat onafhankelijke arbeidsadviseurs of adviseurs van de vakbeweging bewoners kunnen ondersteunen bij hun mogelijke terugkeer naar de arbeidsmarkt.**

Aanbeveling 22

Speciale aandacht vraagt de problematiek van langdurig werklozen die (vooralsnog) niet re-integreerbaar zijn, ook wel het granieten bestand genoemd. De Raad heeft in een

eerder advies²³ gepleit om voor deze groep participatiebanen in te zetten. Dit is voor de wijkaanpak van speciaal belang omdat de participatiebanen zó kunnen worden ingezet, dat ze ook een bijdrage leveren aan de leefbaarheid en sociale cohesie in de wijk (bijvoorbeeld gekoppeld aan een activeringscentrum).

Aanbeveling

De RWI blijft aandacht vragen voor de oorspronkelijke doelgroep van zijn participatiebanen advies. Personen die vooralsnog niet re-integreerbaar zijn zouden bij uitstek voor een participatiebaan in aanmerking moeten komen.

Bewoners kunnen zelf ook initiatieven ontwikkelen die bijdragen aan de oplossingen van de problemen in hun wijk. Juist deze initiatieven kunnen rekenen op een groot draagvlak. Bovendien draagt het ontplooiën van bewonersinitiatief bij aan de maatschappelijke participatie van de initiatiefnemers en de bewoners die bij het initiatief betrokken raken. De Raad ondersteunt de inzet van het kabinet, dat € 20 miljoen voor bewonersinitiatieven in de aandachtswijken heeft uitgetrokken.

Aanbeveling 23: Geen verkokerde doelgroepenadering

De verkokerde uitvoeringspraktijk staat een integrale, wijkgerichte aanpak van de arbeidsparticipatie in de weg. De financiering van het reguliere beleid werkt deze verkokering in de hand. In projecten waarin wordt samengewerkt, gaat een groot deel van de energie zitten in het overwinnen van de schotten tussen de verschillende partijen en beleidsterreinen om een meer integrale aanpak mogelijk te maken.

In het kabinetsstandpunt evaluatie SUWI wordt aangegeven dat ketenpartners gemeenten, CWI en UWV ernaar streven om eind 2008 in alle bedrijfsverzamelgebouwen samen te werken om ontschotte en geïntegreerde dienstverlening voor werkzoekenden aan te bieden. Deze ontwikkeling biedt kansen voor een integrale aanpak, waarbij wijkgerichte projecten in de uitvoering minder tegen de schotten tussen verschillende regelingen aan zullen lopen.

In het Bestuursakkoord hebben kabinet en gemeenten afgesproken om te komen tot een Participatiefonds. Daarin bundelt het kabinet een aantal participatiebevorderende budgetten zodanig, dat gemeenten deze budgetten optimaal kunnen inzetten voor het bevorderen van duurzame participatie. Het betreft hierbij de volgende budgetten:

- Re-integratiebudget
- Inburgeringsmiddelen
- Gemeentelijke budgetten voor Volwasseneneducatie

Hiermee wordt het mogelijk om, conform de inzet van het *Deltaplan Inburgering*, duale inburgeringstrajecten aan te bieden waarbij inburgering wordt gekoppeld aan werk, onderwijs of maatschappelijke participatie. Dit is van groot belang, omdat het verwerven van de taal betekenis krijgt en het perspectief op werk in zicht komt. Inburgeraars hebben de Nederlandse taal ook vaker nodig en gebruiken hem vaker dan wanneer de taalles op zichzelf staat. Naar verwachting wordt het Participatiefonds in 2009 operationeel.

²³ RWI, *Omdat iedereen nodig is; Voorstellen voor een aanpak van de problematiek aan de onderkant van de arbeidsmarkt*, Den Haag, april 2005.

Het Bestuursakkoord noemt twee aandachtspunten die naar de mening van de RWI relevant zijn. Allereerst zal bij de nadere uitwerking van het Participatiefonds in ieder geval het behoud van infrastructuur van de ROC's aandacht behoeven. De Raad merkt op dat ingrijpende structuurwijzigingen kunnen leiden tot 'vertragingen' in de uitvoering, die zeker in het geval van de wijkaanpak niet wenselijk zijn.

Een tweede aandachtspunt is dat SZW en VNG overleg zullen hebben. Dit zal gaan over mogelijkheden hoe zij, vooruitlopend op de benodigde wetswijzigingen, al invulling kunnen geven aan ontkokerd en samenhangend beleid op gemeentelijk niveau. Specifiek wordt hierbij de doelgroepen bij de besteding van het W-deel (re-integratiemiddelen) genoemd.

Het is nu niet mogelijk budget uit het W-deel anders in te zetten dan voor een individueel re-integratietraject. Het kan echter heel effectief zijn een deel van de budgetten anders in te zetten: bijvoorbeeld voor maatregelen die de economische structuur in de wijk versterken waardoor er meer banen zijn (bijvoorbeeld een kanszone), of voor organiserend vermogen (bijvoorbeeld het oprichten van een activeringscentrum).

De Raad is van mening dat geanticipeerd mag worden op de invoering van een Participatiefonds in 2009.

De arbeidsmarkt biedt nú kansen, die moeten worden gegrepen. Niemand kan voorspellen hoe de conjunctuur zich zal ontwikkelen.

Bovendien biedt de aanstelling binnen het kabinet van een minister voor Wonen, Wijken en Integratie en de charters die zij dit najaar afspreekt met de gemeenten, nú dynamiek in de wijkaanpak.

De Raad vindt het bovendien onverstandig om de nu aanwezige kansen op de arbeidsmarkt in combinatie met deze nieuwe bestuurlijke dynamiek, voorbij te laten gaan.

De Raad sluit aan bij de afspraak tussen Rijk en VNG in het *Bestuursakkoord Samen aan de Slag* (4 juni 2007), waarin het volgende is afgesproken:

'omdat de vorming van een participatiefonds - wegens benodigde wetswijziging en complexiteit van uitwerking - enige tijd kan duren, overlegt SZW met de VNG over mogelijkheden hoe vooruitlopend op de wetswijziging al invulling kan worden gegeven aan ontkokerd en samenhangend beleid op gemeentelijk niveau. Hierbij wordt de doelgroepen bij de besteding van het W-deel betrokken.'

Het *Actieprogramma Iedereen doet mee*²⁴ (SZW) geeft aan dat 'in een aantal gemeenten voorbereidingstrajecten op de invoering worden uitgevoerd.'

Aanbeveling

De RWI adviseert het kabinet:

- a. om in de (buurt van de) veertig wijken zo spoedig mogelijk in 2008 met 'toonkamers' te werken: voorposten waarin CWI, UWV en sociale diensten geïntegreerde dienstverlening aanbieden, waarin klanten in alle gevallen direct worden opgepakt en inzet van re-integratiemiddelen in beginsel vanaf de eerste dag mogelijk is;**
- b. vooruitlopend op de komst van het Participatiefonds in 2009, in elk geval in de achttien steden gemeentelijke voorbereidingstrajecten**

²⁴ *Actieprogramma Iedereen doet mee*, Den Haag, SZW, 2007, p. 19.

- participatiefonds uit te voeren zodat de steden, zodra dit fonds feitelijk tot stand is gebracht, van start kunnen met een gerichte inzet ervan;
- c. in het wetsvoorstel Participatiefonds een experimenteerartikel op te nemen, waarmee de inzet van budgetten los van individuele trajecten, bijvoorbeeld voor de versterking van de economische structuur of organiserend vermogen, mogelijk wordt.

Aanbeveling 24

Een flink deel van de uitkeringsgerechtigden in de aandachtswijken is voor ondersteuning bij re-integratie aangewezen op het UWV. Een deel van deze UWV-cliënten zal bovendien inburgeringsplichtig zijn. Bij een wijkgerichte aanpak zullen gemeenten UWV-cliënten tegenkomen.

Aanbeveling

De RWI

- a. adviseert de Minister voor WWI en de staatssecretaris van SZW om met UWV afspraken te maken over de beschikbaarheid van financiële middelen voor de re-integratie, sociale activering en inburgering van het zittende bestand WW'ers en arbeidsongeschikten in de aandachtswijken. Dit kan bijvoorbeeld door een deel van de financiële middelen en de uitvoeringscapaciteit die nu worden ingezet voor de nieuwe instroom, in te zetten voor het zittende bestand;
- b. adviseert gemeenten en UWV om lokaal afspraken te maken over een werkbare taakverdeling bij wijkgerichte re-integratie en het aanbieden van duale inburgeringstrajecten.

Literatuur

ABU, *Omhoog met de arbeidsparticipatie; Ruim 250.000 mensen uit een 'achterstand' aan het werk*, mei 2007.

Actieplan 'Nieuw ondernemerschap: kansen benutten' (verschillende ministeries, VNO-NCW, MKB Nederland), 2005.

Aedes, *Antwoord aan de samenleving van de wooncorporaties verenigd in Aedes*, januari 2007.

Beek, H. ter en P. Kroon, *Economische Kansenzones Nieuw West: zicht op haalbaarheid, vorm en instrumentatie*, Regioplan, 2007.

Beek, H. ter, M. Mosselman, M. Karres en C. Rodenburg, *Eén jaar kansenzones Rotterdam: volhouden en verbreden*, 2006.

Burgers, J., Van der Waal, J. *Kansen op werk voor lager opgeleiden*, City Journal NR 3, p. 20-25.

BZK en VROM WW&I, *Nieuwe Coalities voor de Wijk*, mei 2007

BZK en VROM WW&I, *Hoe maak je het verschil in de wijk? Aanbevelingen uit het project 'Nieuwe Coalities voor de Wijk'*, mei 2007.

CPB, Milieu- en Natuurplanbureau en RPB, *Welvaart en leefomgeving*, oktober 2006.

EIM, *Monitor etnisch ondernemerschap*, 2004.

EIM, *De ontwikkeling van (nieuw) ondernemerschap in de 40 aandachtswijken*, Zoetermeer, 28 juni 2007.

EZ, *Terugblikken en vooruitzien. Voortgangsonderzoek Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (2001-2006)*, Den Haag, februari 2007. NovioConsult Van Spaendonck i.o.v. Ministerie van Economische Zaken.

Facet BV, *Een nog onontgonnen gebied: microkredieten in Nederland (samenvatting)*, 2006.

Regioplan, Ernst & Young, *Midterm Review Kansenzones: Hoofdrapport*, september 2007.

Holt, D., A. Koopman, S. van der Meij, G. Rienstra, *Benchmark Gemeentelijk Ondernemingsklimaat: Thematische rapportage eindmeting (eindrapportage)*, 2005.

ITS, Radboud Universiteit Nijmegen, *Samen werken met nieuwe ondernemers; Handreiking met praktijkvoorbeelden voor het benaderen, bereiken en ondersteunen van ondernemers van allochtone herkomst - ten behoeve van de Kamers van Koophandel, brancheverenigingen en ondernemersorganisaties*, juni 2007.

Homburg, G., Batelaan, H.J., Tromp, E., *Sociale neveloelen bij overheidsopdrachten: een moeizaam experiment*, Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken, 2004-20, nr. 2, p. 211 – 220.

Kamerstukken 30091, nr. 3, *Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek*, wetsvoorstel en memorie van toelichting, 2005.

KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, *Verslag KEI-Atelier; Werk en werkgelegenheid in de buurt*, 18 juni 2002.

KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, *Quickscan Rol marktpartijen*, augustus 2005.

KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, *Impressie KEI-rondetafelgesprek Economie en stedelijke vernieuwing*, 25 augustus 2006.

Koning Boudewijnfonds, *Buurt- en nabijheidsdiensten*, Beleidsaanbevelingen, 2003.

Menger, J.P., M.Q. Zweedijk en H. Olden, *Business Improvement District: Ondernemersinitiatief beloond*, Menger Advies/STOGO, 2005.

MKB Nederland, mede namens VNO-NCW, *Brief aan de Tweede Kamer inzake Actieplan Krachtwijken*, 18 september 2007.

PSW, *Adviesrapport Social Return 'Werk maken van werk'*, PSW, mei 2005.

Rath, J., *Ondernemerschap en werkgelegenheid in de buurt (Reeks: Tussen sousterrain en dakterras: Wonen als motor voor maatschappelijke kansen)*, 2002.

Regioplan, *Evaluatie pilot sociaal bestek rijkssoeverheid*, maart 2003.

RMO, *Niet langer met de ruggen tegen elkaar, een advies over verbinden*, 2005.

RPB, *Toekomstverkenning grotestedenbeleid: een beschouwing*, oktober 2006.

RWI Handreiking *Reïntegratie met voorkennis; Gestructureerde voorselectie gemeentelijke uitkeringsgerechtigden*, Den Haag, juni 2006.

RWI, *Omdat iedereen nodig is; voorstellen voor een aanpak van de problematiek aan de onderkant van de arbeidsmarkt*, Den Haag, 2005.

SCP, *Aandacht voor de wijk*, juli 2007.

Secretariaat OndernemersPlatform Stedelijke Vernieuwing, *Notitie fiscale stimulering bedrijvigheid in achterstandswijken / herstructureringszones*, 2002.

Secretariaat OndernemersPlatform Stedelijke Vernieuwing, *Wijken die werken*, 2005.

SER, *Advies nr. 07/04: Lissabon in de wijk; Het grotestedenbeleid in een nieuwe fase*, 20 april 2007.

SER, *Advies nr. 07/01: Niet de afkomst maar de toekomst; Naar een verbetering van de arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren*, 16 februari 2007.

SER, *Advies nr. 98/01 Samen voor de stad*, 1998.

SEV, *Wat kan wél!*; Hoe bewoners zelf bijdragen aan hun sociale binding in de wijk, april 2007.

STEC Groep BV, in opdracht van de gemeenten Den Haag, *bedrijventerreinenstrategie Den Haag 2005 – 2020; Beleidsagenda op basis van een nieuwe typologie*, maart 2005.

SZW, *Onder sociale voorwaarden; Toepassing van contract compliance door de gemeentelijke en provinciale overheid: randvoorwaarden, ervaringen en resultaten*, oktober 2000.

Velden, J. van, C. Jansen, I. Vossen, E. van Boorn, *Ondernemend de uitkering uit: Onderzoek naar het starten van een bedrijf vanuit een uitkerings situatie*, 2006.

Verslag Kennisatelier '10 jaar wijk economie. Leerpunten voor de toekomst', 2007 (via Nicis.nl).

Verwey-Jonker Instituut, *Een sterke schakel; Verankering van paraprofessionele functies voor allochtone vrouwen – Eindrapportage*, 2007.

VNO-NCW West, *Den Haag: Kansen voor economische diversiteit en dynamiek; Visie van VNO-NCW Kring Den Haag op de ruimtelijke ontwikkeling in Den Haag*, Den Haag, september 2007.

VNG, *Handreiking Van Woonvisie tot Prestatieafspraken*, 2007.

VROM, Minister Winsemius, *Toekomstverkenning stedelijke vernieuwing*, november 2006.

VROM *De behoefte aan stedelijke vernieuwing 2010 – 2019; Beleidsvarianten voor herstructurering, functieverandering en uitleg*, september 2006.

VROM WW&I, *Actieplan Krachtwijken: Van aandachtswijk naar Krachtwijk*, 13 juli 2007.

VROM WW&I, *Deltaplan Inburgering: Vaste voet in Nederland*, 7 september 2007.

VROM, *Werk in de wijk; Economische impulsen in de stedelijke vernieuwing*, december 2006.

WRR, *Vertrouwen in de buurt*, 2005.

Bijlage 1: Adviesaanvraag

VROM

Directoraat-Generaal Wonen
Directie Strategie
Cluster Strategieontwikkeling

Raad voor Werk en Inkomen
Voorzitter van de Raad, dhr. J. van Zijl
Postbus 16101
2500 BC Den Haag

Rijnstraat 8
Postbus 30941
2500 GX Den Haag
Interne postcode 270

Telefoon 070-3392026
Fax 070-3391249
www.vrom.nl

Adviesaanvraag 'Wijk en werk'

Datum
5 juni 2007

Kenmerk
DGW/S 2007046421

Afschrift aan
directeur Arbeidsmarktbeleid, ministerie SZW

Geachte heer Van Zijl,

Begin april is in ons kennismakingsgesprek van uw kant de suggestie gedaan om vanuit de RWI een bijdrage te leveren aan de oplossing van de werkgelegenheidsproblematiek in stadswijken.

Graag maak ik gebruik van uw voorstel. Ik ben er van overtuigd dat een dergelijk advies – mits op korte termijn beschikbaar – een uitstekende bijdrage kan leveren aan de wijkenaanpak op het thema werk.

In Nederland is sprake van cumulatie van fysieke en sociaal-economische achterstanden en problemen in een aantal wijken. In deze wijken komen maatschappelijke problemen veelvuldig en naast elkaar voor. In 40 wijken is het gevaar van een toenemende tweedeling prominent aanwezig en dreigt de kloof tussen deze en andere wijken eerder groter dan kleiner te worden. Ik wil mijn inzet in ieder geval concentreren op deze 40 wijken en binnen die wijken op de terreinen wonen, leren, werken, integreren en veiligheid. In de komende maanden zal de lokale stakeholders worden gevraagd om input te leveren voor de acties die in de wijk moeten worden opgepakt. Dit moet resulteren in een charter dat ik in oktober 2007 met alle gemeenten over de geselecteerde wijken wil hebben afgesloten. De bijdrage van 'werken' en het belang hiervan voor participatie, sociale cohesie en de 'liftfunctie' van wijken is groot.

Ik verzoek u in uw advies in te gaan op de volgende vragen:

- Welke bijdrage kan vergroting van arbeidsparticipatie leveren aan de sociale cohesie en de leefbaarheid in deze aandachtswijken?
- Welke concrete initiatieven en ideeën bestaan er in de private sector om invulling te geven aan wijkgerichte projecten ter oplossing van de arbeidsmarktproblematiek?

- Wat is de opbrengst van lopende of afgeronde initiatieven, ook afgezet tegen de inspanning die gepleegd wordt?
- Tegen welke belangrijke belemmeringen lopen partijen aan bij de ontplooiing van deze initiatieven?
- Onder welke voorwaarden kunnen private projecten worden verleid om projecten te starten? Hoe kunnen private partijen door publieke partners worden gestimuleerd en gefaciliteerd?
- Op welke wijze kan effectieve samenwerking worden vorm gegeven? Welke coalities zijn er nodig?
- Hoe dienen verantwoordelijkheden van de private en publieke partners te worden afgebakend? Welke rollen moeten de verschillende actoren spelen en welke rollen moeten zij vooral niet hebben?
- Hoe kan ervoor gezorgd worden dat kleinschalige projecten uitgebreid worden en 'gekopieerd' worden naar andere lokale omstandigheden? Hoe kan volume worden gegenereerd?

De praktische aanpak die u voor staat, in combinatie met het feit dat u zeker ook naar private partijen kijkt voor hun bijdrage spreekt mij zeer aan.

Ik ga er vanuit dat uw advies een wezenlijke bijdrage aan de wijkenaanpak kan leveren indien ik het uiterlijk eind oktober 2007 kan ontvangen.

Hoogachtend,

De Minister voor Wonen, Wijken en Integratie,

drs. Ella Vogelaar

Bijlage 2: Overzicht gesprekspartners bij totstandkoming RWI Advies Wijk en Werk

Expertmeeting corporaties:

Leon Bobbe, Dudok Wonen, Hilversum
Karin van Dreven, Woonplus Schiedam
Jan Willem Kluit, AWW, Amsterdam
Martien Kromwijk, Woonbron, Rotterdam
Wim Reedijk, Aedes
Rob Maas, Rochdale, Amsterdam
Jeroen Singelenberg, St. Experimenten Volkshuisvesting
Ton Streppel, Wonen Breburg, Tilburg
Olof v.d. Wal, KEI

Expertmeeting ondernemers:

Jos van Bussel, Kunstconnectie
Ton Clement, Startfoundation
Bert Gijsberts, Boogaart Almere
Mario Jacobs, NICIS
Chris Kamp, Leerwerkbedrijf WW&W, Rotterdam
Hans Kamps, ABU
Ton de Kok, Sociale Ondernemerskamer
Henk Kosse, OMIJ, Rotterdam
Ali Özgören, Foto Vorrink, Den Haag
René Roelofs, Beelen Groep Nederland, Nunspeet
Ton Schoenmaeckers, MKB Nederland
Michel Starreveld, Hurks, Eindhoven
Theo Thunnissen, Kenniscentrum Handel

Expertmeeting publiek-private samenwerking

Piet Dek, SW-bedrijf Pantar Amsterdam
Bert Gijsberts, Boogaart Almere, Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners
Henk Kosse, Stichting OMIJ, Rotterdam
Frans van Oorschot, Ballast Nedam
Erik Staal, Vestia
Ruud IJzelendoorn, Dienst Werk en Inkomen, Amsterdam

Landelijke spelers

Mathilde vd Ven, VNG
Carmen de Jonge, Boaborea
Ton Schoenmaeckers, MKB Nederland
Sip Nieuwsma & de heer Rijkhoff, VNO-NCW
Marcel Mathijssen, MO Groep
Alwin Nieuwenstein, VROM Raad
Jan Laurier, Else Roetering, Landelijke Cliëntenraad
Leo Golbach, UWV

Gemeenten

Gemeente Hengelo (Regionale Organisatie Zelfstandigen Twente)

Gemeente Dordrecht (sociale dienst, maatschappelijke ontwikkeling, social return on investment)

Roel Piera en Peter Scholten, Amsterdam

Hans Jansen, DAAD Rotterdam (social return on investment)

Charles van Teeseling, BV Aanbouw

Henk Kosse, OMIJ, Rotterdam

Bedrijfsleven

De heer Van Oorschot, Ballast Nedam

Aart van der Gaag, ABU

Paul van Delft, VNO-NCW West

Mario v.d. Ent, Koen Stephan, Bouwend Nederland

Yde van de Burgh, FNV Bouw

Chris Kamp, sociaal ondernemer

Rob Crassee, v/h secretaris Ondernemersplatform stedelijke vernieuwing (OPS) en vastgoedbeheerder Ahold, nu Amsterdam School of Real Estate

Damo Holt, Boukje Cuelenaere, Gerlof Reinstra, Ecorys

Bewoners

Henk Cornelissen, Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken

Peet Marijnen, ABCD-project Rotterdam Delfshaven

Corporaties

Henk van Heuven, Aedes

Maroushka Buyten, woningcorporatie Staedion, Den Haag

Onderwijs

Piet Boekhoud, ROC Albeda

Margo Vliegthart, MBO-Raad

Bijlage 3: Samenstelling begeleidingscommissie Wijk en Werk

Begeleidingcommissie Wijk en Werk:

- drs. Ron Dooms, Ministerie VROM, Directoraat Generaal WWI
- drs. Chee-Wai Chan, Ministerie VROM, Directoraat Generaal WWI
- drs. Maurice Cramers, Ministerie VROM, Directoraat Generaal WWI, programmadirectie Wijken
- drs. Thelma Dorsman, Ministerie EZ, directie ondernemerschap
- drs. Stanley Ramkhelawan, Programmamanager Integratie, Sector MO / afd. R&B, Dordrecht
- Prof. Jan Rath, Professor of Urban Sociology & Director of the Institute for Migration and Ethnic Studies (IMES), UvA

RWI:

- drs. Ton van Nieuwkerk, hoofd Beleid, voorzitter
- drs. Annemiek Wortman, secretaris
- Alex Driesens
- drs. Frans de Haan

Bijlage 4: Tabellen CBS

Technische toelichting

De cijfers in dit advies zijn gebaseerd op onderzoek uitgevoerd door het CBS. Een volledige toelichting op de onderzoeksmethode staat in de publicatie 'Participatiepotentieel aandachtswijken 2006 - Maatwerktabellen Raad voor Werk en Inkomen' te vinden op www.cbs.nl/cvb/publicaties. Hier volgt een beknopte toelichting op het tot stand komen van de cijfers.

De gegevens zijn berekend op basis van de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De EBB is een doorlopende steekproef uitgevoerd door het CBS waar jaarlijks ongeveer 90 duizend personen op responderen. In de EBB wordt onder andere gevraagd naar positie en gedrag op de arbeidsmarkt. De gegevens over de personen uit de EBB zijn verrijkt met gegevens over geslacht, leeftijd, herkomstgroepering en woongebied uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) en met gegevens over uitkeringspositie uit de registraties van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (AO), bijstandsuitkeringen en uitkeringen in het kader van de werkloosheidswet (WW).

De EBB is een steekproef. Om uitkomsten te berekenen die representatief zijn voor de doelpopulatie moeten de resultaten worden opgehoogd. Hiervoor zijn vaste ophooggewichten berekend voor de EBB-bestanden die ervoor zorgen dat de opgehoogde populatie van de steekproef overeenkomt met het gemiddelde aantal personen van 15 jaar en ouder in Nederland in een jaar exclusief de institutionele bevolking.

De ophooggewichten corrigeren ook voor ongelijke trekkingskansen in de steekproef en voor een minder goede respons van bepaalde groepen. Met de vaste ophooggewichten wordt echter niet volledig gecorrigeerd voor een verschil in respons van de groepen met een bepaald type uitkering en voor verschillen in respons tussen personen die wel in een aandachtswijk wonen en personen die niet in een aandachtswijk wonen. Daarom zijn er in dit onderzoek nieuwe gewichten berekend. Deze gewichten zijn zo berekend dat de berekende totalen naar herkomstgroepering, uitkeringsgroepering, leeftijd en doelgroep overeenkomen met de totalen die bekend zijn op grond van registraties.

Voor het berekenen van deze nieuwe gewichten is het volgende weegschema gebruikt:

$$(uitkeringsgroep \times herkomstgroepering + leeftijd) \times woongebied$$

De uitkeringsgroepen zijn als volgt gedefinieerd:

- personen met een WW-uitkering, eventueel in combinatie met een AO- en/of een bijstandsuitkering;
- personen met een bijstandsuitkering, eventueel in combinatie met een AO-uitkering, maar zonder een WW-uitkering;
- personen met uitsluitend een AO-uitkering;
- personen zonder een WW-, AO- of bijstandsuitkering.

De woongebieden zijn

- personen wonend in een aandachtswijk die niet ligt in Utrecht, Rotterdam, Den Haag of Amsterdam (G4);

- personen wonend in een aandachtswijk die wel ligt in één van de G4;
- personen die niet in een aandachtswijk wonen, maar wel in één van de G4;
- personen die niet in een aandachtswijk wonen en ook niet in één van de G4.

Zoals in ieder steekproefonderzoek hebben de opgehoogde aantallen een onnauwkeurigheidsmarge. Naarmate de aantallen kleiner zijn, gaan zij gepaard met hogere relatieve onnauwkeurigheidsmarges. Randtotalen kleiner dan 20 000 worden daarom niet uitgesplitst en aantallen kleiner dan 1 500 worden niet gepubliceerd. Percenteren op randtotalen kleiner dan 30 000 wordt afgeraden. De zo berekende percentages hebben een relatief grote betrouwbaarheidsmarge.

Doordat in dit onderzoek verschillende bronnen in combinatie met de EBB zijn gebruikt, kunnen sommige uitkomsten in geringe mate verschillen van eerder door het CBS gepubliceerde cijfers.